

DET HÄR ÄR MIN SKOLGÅRD

TILLVÄGAGÅNGSSÄTT FÖR MEDBESTÄMMANDE OCH ÖKAD TRIVSEL I SKOLMILJÖN

ETT EXAMENSARBETE AV MARIA LINDGREN

Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur
Examensarbete vid landskapsarkitektprogrammet, SLU Uppsala 2012

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och lantbruksvetenskap

Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur, Uppsala

Examensarbete för yrkesexamen på landskapsarkitekturprogrammet

EX0504 Självständigt arbete i landskapsarkitektur 30 hp

Nivå: Avancerad A2E

© 2012 [Maria Lindgren], e-post: mariahelenalindgren@gmail.com

Titel på svenska: Det här är min skolgård. Tillvägagångssätt för medbestämmande och ökad trivsel i skolmiljön

Title in English: This is my schoolyard. Creating a pleasant outdoor environment through participation

Handledare: [Susan Paget], institutionen för stad och land

Examinator: [Petter Åkerblom], institutionen för stad och land

Opponent: [Maria Hernberg], WSP samhällsbyggnad

Foto: Maria Lindgren, om inte annat anges

Nyckelord: skolgård, högstadieskola, ungdomar, elevmedverkan. *School grounds, secondary school, adolescents, pupil participation*

Online publication of this work: <http://epsilon.slu.se>

TACK!

Mitt examensarbete hade inte varit möjligt att genomföra utan alla dem som jag vill passa på och tacka här.

Först av allt vill jag tillägna ett stort Tack! till elever och personal på Stavsborgsskolan för att ni var med och förberedde och medverkade i idéverkstäderna. Tillsammans påbörjade vi ett projekt som jag hoppas att ni fortsätter att hålla vid liv även efter att mitt arbete med uppsatsen avslutats. Utan er hade inget varit möjligt! Tack även till Sara Chronvall för att du "hittade" det här projektet åt oss och för all hjälp under arbetets gång. Tack även till anställda på Nacka kommun som var med och deltog på idéverkstäderna.

Sen vill jag tacka min handledare Susan Paget, som har varit en fantastisk vägvisare under arbetets gång. Tack även till Julia Åberg för ett gott samarbete. Hur hade det här varit möjligt utan alla era kloka ord!

Till alla ni som har bidragit med er kunskap i ämnet. Personal på projektet Gröna skolgårdar i Malmö stad, Mathias Levin, Karin Bengtsson och Lena Jungmark. Eleverna på Slottstadens skola, Lasse Wynne på Thunmansskolan och Inga-Lill Olofsson på Segevångsskolan. Ni har varit en oerhörd källa till inspiration och motivation. Med hjälp av er positiva energi har arbetet fått en stor skjuts framåt, tack.

Till examinerator Petter Åkerblom och opponenter Maria Hernberg.

Tack även till Tuula Eriksson som hjälpte till att utforma enkäterna.

Till sist vill jag även tacka vänner och familj som har läst och stöttat och sett till att jag fått välbehövad paus emellanåt!

SUMMARY

Background

For several years has there been a leading line from the government and the municipalities in Sweden to invest in schools and school grounds. The outdoor environment of schools has been rediscovered and given a greater importance. Investments have been made both practically with reconstruction and in a research context. Although, my work started with an assumption that these investments were mainly made at primary schools, and that secondary schools were set aside. The thesis *This is my schoolyard. Creating a pleasant outdoor environment through participation* discusses how these investments have reached secondary schools. The main intention for this thesis has been to investigate how the pupils can participate and become involved with making a difference in their outdoor environment. It also discusses the issue of how participation can inspire the pupils to use it more frequently. Everyone has a right to influence what their surroundings should be like. Unfortunately, the adolescents are involved on a very low degree. The school can therefore be an important way for them to be involved in democratic processes.

Process

The thesis is based on cooperation with Stavsborgsskolan, a secondary school in the municipality of Nacka. Together with the pupils and employees of Stavsborgsskolan and Nacka Municipality, I have investigated how this process can be carried out. By arranging workshops have I investigated how

the pupils use their school grounds today and how they would like to be using them. The work has been made in cooperation with the landscape architect student Julia Åberg. By using the material from the workshops she has created a design of the school grounds of Stavsborgsskolan influenced by the ideas of the pupils.

I been inspired by literature, predominantly concerning children's participation in the buildup of the workshops. My visits to three different schools has also aided my further work. There I have met and talked to pupils, a headmaster and a teacher. All of them with experience of a schoolyard project. A visit to the municipality of Malmö, who runs the project Gröna skolgårdar, was as well a source of inspiration for my work to come. The choice of schools that I visited was made with the idea that I wanted to meet people who were in different stages of the transformation.

Workshops at Stavsborgsskolan

The workshops that took place at Stavsborgsskolan were divided in two parts. The first workshop involved the use of the Walk-Through Evaluation and the collage workshop and was conducted together with pupils. Walk-Through Evaluation is an established method, and it has mainly been used to evaluate newly built housing areas (de Laval, 1997). I have modified this version to make it appropriate for work together with

adolescents. At Stavsborgsskolan the Walk-Through Evaluation was used to survey what the pupils thought of their school grounds. The pupils would mark good and bad places, and places that they would like to change on a map. The collage workshop aimed to get the pupils to create a collage. The collage would contain their ideas of what they wanted to do at the school grounds and what sense they wanted to create there.

The Walk-Through Evaluation gave a dismal picture of the school grounds and the pupils expressed their thoughts about it with words like “boring” and “ugly”. They also expressed that the school grounds did not offer any activities. Many of them came with ideas of how the school grounds could develop for the better. The collage workshop resulted in ideas about what character the pupils wanted in their school grounds. “Create a cosy feeling”, “many different activities to choose from” and “add something that stands out” were some of the wishes the pupils had. After the first workshop Julia Åberg had one week of sketching before a proposal of a design would be performed at the next workshop.

The second workshop was based on questions prepared by Julia Åberg and I. The questions were a base for discussions in smaller groups. Expect for the pupils did the employees of Stavsborgsskolan and representatives from Nacka municipality participate. We started the day by letting the pupils retell the first workshop for the others. Then Julia showed her design proposal and the participants got to tell their opinions. The design was very much appreciated by everyone and they came with valuable critique. At last we investigated the use each one can have in this project and similar ones

in the future.

The second workshop was the end of mine and Julia’s work at the school. But both the pupils and the adults came with many ideas of how they could work further with this project. The pupils came with the idea to start their own project group and engage more pupils to join them. Many of their ideas were easy and cheap to realize. It could easily be fixed by themselves and with some help from the caretaker of the school. By organizing it could the whole school be involved. The representatives from the municipality of Nacka thought that it was their responsibility to extend the information of the workshop so it could be reached by the politicians.

Main findings

My aim with my thesis was to investigate how pupils can participate in making a difference in their outdoor environment. The workshops at Stavsborgsskolan were successful and can be used as a source of reference to be adapted and used in other similar projects.. Adapting the workshops for working with adolescents has been necessary to make their results useful in the next step. Involving adolescents in participation has shown to be important for their self-confidence with the fact that someone is listening to them. To design school grounds based on the ideas of the pupils has shown to be significant for their sense of belonging. As they have been a part in creating the school grounds is it also a better suited environment for them. Thereby is it of greater use and hopefully more time will be spent outdoors. It also prevents vandalism that otherwise can be a great issue for the schools. The final conclusion is; yes, it is important to involve the pupils! Adapted school grounds are as important as having school grounds at all.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

DEL I

Bakgrund s.10

Alla barn behöver en fungerande skolgård
Ett samarbete med Nacka kommun och Stavsborgsskolan
Uppsatsens syfte - en demokratisk process för en bättre skolgård
Definition barn och unga

Tillvägagångssätt s.14

Litteraturstudie
Studiebesök och samtal
Idéverkstad
Enkäter

DEL II

Skolgården och eleverna s.18

En växande skolgårdstrend bra start
Ungdomar och offentliga miljöer
Olika syn på problemet

Vikten av en attraktiv skolgård s.20

Vad säger läroplanen om barns utemiljö?
Hälsoaspekten
Skolgården utanför skoltid
Ungdomar och skolgården

Vikten av deltagande s.23

Barns möjligheter till deltagande
Att arbeta med ungdomar i en byggprocess
Harts steg

Förebilder s.28

Gröna skolgårdar, Malmö stad

Slottstadens skola
Segevångskolan
Thunmansskolan

DEL III

Stavsborgsskolan - beställningen s.38

Idéverkstäder på Stavsborgsskolan s.40

Ett urval av deltagare i idéverkstäderna
Gåtur
Collageverkstad
Uppföljning

Två intensiva dagar på Stavsborgsskolan gav resultat s.51

Hur eleverna använder skolgården idag
Elevernas möjlighet till att påverka Stavsborgsskolans miljöer

Hur arbetar vi vidare med projektet? s.64

Vad kan eleverna bidra med?
Vad kan skolans personal och Nacka kommun bidra med?

DEL VI

Utvärdering av modellen s.70

Urval av deltagare
Gåturen
Collageverkstad
Uppföljning
Enkäter
Reflektion kring idéverkstäderna på Stavsborgsskolan och Harts stegen
Ledde projektet till en ökad användning av skolgården?

Vidare reflektioner s. 80

Reflektioner kring frågeställning
Reflektioner kring tillvägagångssätt
Eventuell vidareutveckling av arbetet

Referenser s.88

Bifogat material s.92

DEL I

BAKGRUND

Alla barn behöver en fungerande skolgård

De senaste åren har det funnits ett statligt och kommunalt initiativ på flera håll att underlätta för nybyggnation och renovering av skolor där även utemiljöerna har varit inräknade (Attwell & Dyregaard, 2004). Många kommuner har tagit det här på allvar och i kommuner såsom Umeå och Malmö sker stora satsningar. Detta har lett till en positiv utveckling där skolgårdar har fått uppskattade ansiktslyft och högre status.

I mitt examensarbete har jag valt att fokusera på högstadieskolgårdar. Att jag valde att inrikta mig på högstadieelever har grund i min personliga uppfattning om att det är en grupp som inte fått ta del av denna nya trend i lika hög grad. Med uppsatsen vill jag undersöka om min bild av situationen stämmer. Om så är fallet hoppas jag påverka i riktning att fler ska öppna ögonen för den åldersgruppen så att den positiva skolgårdstrenden når ut även till dem. Att både styrande kommunpolitiker, lärare, föräldrar och elever blir engagerade i utemiljön på skolgården tror jag skulle vara uppskattat och gynna alla parter.

Högstadieskolorna ute i landet är slitna och en enkätundersökning från 2002 visar att 70 % av de svarande rektorerna ansåg att skolgården är en av de mest eftersatta miljöerna i skolan och i behov av åtgärder (Norell, 2002). Det är slitna och monotona skolgårdar som inte är anpassade till unga tonåringar och motverkar att eleverna skulle vilja vistas ute. Engelska studier genomförda av forskaren Wendy Titman visar att satsningar på att förbättra skolgårdar i sin tur kan uppmuntra eleverna att spendera mer tid utomhus. Att eleverna själva deltar i processen bidrar till att skolgården blir mer uppskattad och elevernas attityd till den förändras (Titman, 2004). När beslut däremot tas över huvudena på ungdomar ger det en känsla av att ingen lyssnar till vad de vill och därmed känner de sig förbisedda (Hart, 1997). Att eleverna får vara med och påverka sin omgivning tror jag är viktigt och att det spelar en väsentlig roll för deras inställning till skolgården. Det är en av anledningarna varför jag valde att rikta in mig på hur elevernas deltagande i en ombyggnation av deras skolgård kan se ut. Jag anser att högstadieelevers utemiljöer alltför ofta förbises när det kommer till planering av skolor, vilket kan vara en följd av förutfattade meningar från många håll att eleverna inte vill vistas ute överhuvudtaget. Med uppsatsen vill jag undersöka om så verkligen var fallet.

Ett samarbete med Nacka kommun och Stavsborgsskolan

I examensarbetet har jag samarbetat med Stavsborgsskolan, en högstadieskola i Nacka kommun. Jag kom i kontakt med skolan tack vare landskapsarkitekten Sara Chronvall på Nacka kommun som skickat en förfrågan till SLU med ett förslag på examensarbete (Saras förfrågan, se bilaga 1). Sara ville bland annat behandla frågan kring elevers delaktighet i utformning av skolgårdar. Jag valde att kontakta Nacka kommun då jag redan hade ett intresse i ämnet, och vi påbörjade ett samarbete som kom att bli mitt examensarbete. Arbetet har skrivits parallellt tillsammans med landskapsarkitektstudenten Julia Åberg och vi samarbetade båda med Stavsborgsskolan men har haft olika vinkel på problemet. Jag fokuserar på elevmedverkan medan Julia inriktat sig på vad högstadieelever vill ha och göra på sin skolgård. Tillsammans genomförde vi idéverkstäder på skolan där vi båda har haft användning av materialet i vårt uppsatsskrivande men på olika sätt. I mitt arbete tar jag fram den modell av idéverkstäder som används tillsammans med elever på Stavsborgsskolan. Jag beskriver förberedelser och genomförande av modellen ingående. Julia i sin tur använder materialet från idéverkstäderna till att ta fram ett gestaltningsförslag inspirerat av elevernas idéer.

Uppsatsens syfte - en demokratisk process för en bättre skolgård

Högstadieskolor och dess elever kan uppfattas som förbisedda och därför anser jag att problemet är aktuellt och relevant. Min hypotes var att högstadieelever skulle använda sin skolgård i högre utsträckning om de själva var med och bestämde dess utformning. Huvudsyftet har därmed varit att pröva hur elevers möjlighet att delta i demokratiska

processer vid utformning av högstadieskolors utemiljö kan se ut.

Mina frågeställningar

Hur kan man använda demokratiska processer på högstadieskolor för att öka elevernas användande av skolgården?

Med Stavsborgsskolan, Nacka kommun, som exempel vill jag undersöka hur en sådan process kan se ut. Genom samarbetet med Stavsborgsskolan vill jag utveckla och pröva en modell i praktiken.

För att besvara min huvudfråga och för att avgränsa mitt examensarbete har jag valt att fokusera särskilt på följande underfrågor:

Varför är det viktigt att eleverna är med och bestämmer om sin utemiljö?

Vilka argument kan presenteras för att motivera satsningar på högstadieelevers skolgårdar.

Vilken roll har landskapsarkitekten i processen?

I arbetet tar jag fram en arbetsmodell som ett exempel på hur en demokratisk process kan se ut. Modellen i detta examensarbete är specifikt framtagen för att användas på Stavsborgsskolan i Nacka kommun, och ska därför endast ses som ett av många exempel för hur elevmedverkan kan se ut. Den ultimata modellen för deltagandeprocesser

som gäller i alla lägen går inte att hitta eftersom varje fall är unikt och varje skola skiljer sig åt.

Alltfler ungdomar spenderar mer tid stillasittande än tidigare vilket är ett problem ur hälsosynpunkt (Faskunger, 2008). Skolgården är en bra arena för ungdomars vardagliga motion, därför behövs också en attraktiv och inbjudande skolgård för dem att vistas på. För att skapa hållbara argument för en attraktiv skolgård behöver jag även undersöka hur Stavsborgsskolans skolgård används idag, varför den används som den

gör och hur den kan användas i framtiden.

Personligen ser jag möjligheten att utveckla och fördjupa mina kunskaper i dialogen mellan beställare, brukare och mig som landskapsarkitekt. Jag ser det också som en möjlighet att få större inblick i hur utemiljöer används av ungdomar och hur de kan utvecklas till deras fördel. Arbetet kommer även att ge mig en bild av brukarmedverkan och dess fördelar, här med fokus på just högstadieelevers behov. Landskapsarkitektens roll i liknande processer kommer också att diskuteras.

Definition barn och unga

Barn definieras enligt FN:s barnkonvention som varje människa upp till 18 år (Unicef, 2008). Detta innebär att alla svenska medborgare mellan 0-18 faller under de bestämmelser som står skrivna i barnkonventionen. Detta innebär att även ungdomar och tonåringar innefattas i begreppet barn. För att hålla uttrycken isär i uppsatsen har jag valt att definiera skolbarn med hjälp av ytterligare en indelning.

Yngre barn: 7-9
Äldre barn: 10-12
Ungdomar: 13-16

Indelningen är inspirerad av UNICEF (1990 se Hart 1997 s. 3), men av mig anpassad utefter det svenska stadiesystemet i skolor som trots sitt avskaffande 1994 fortfarande är ett känt och använt begrepp för många även idag.

I viss litteratur som jag läst har begreppet barn använts mest och begreppet ungdomar mer sällan trots att litteraturen behandlat ett större åldersspann. Jag har därför antagit att barn i litteraturen innefattar även ungdomar enligt min definition då litteraturen rört sig inom skolmiljöer. Detta innebär att jag i uppsatsen menar ålderskategorin 7-16 när endast begreppet barn används, det vill säga den ålder då man går i grundskolan.

De metoder som finns utformade för barns deltagande i processer är ofta anpassade för yngre och eventuellt äldre barn. Dessa metoder kan ofta anses som barnsliga för ungdomar vilket gör att kan de tappa motivationen att delta. Därmed är det viktigt att skilja definitionen barn och ungdomar åt när man redovisar metoder för delaktighet. Det finns skillnader i identitetsutvecklingen mellan äldre barn och ungdomar som är särskilt relevanta när det handlar om deltagandeprocesser, enligt Hart (1997). Det innebär att de olika ålderskategorierna behöver olika sätt att uttrycka sig på och metoder utformade för äldre barn kan fungera mindre bra för ungdomar och vice versa.

TILLVÄGAGÅNGSSÄTT

För att säkerställa att min hypotes är hållbar har jag valt att använda mig av ett antal olika tillvägagångssätt för att ge en så stabil grund som möjligt.

Litteraturstudie

Jag har valt att främst studera litteratur som behandlar barn och ungdomar i skolmiljöer och litteratur som behandlat ämnet barns deltagande i processer. Det finns ett relativt stort utbud som behandlar barn i ämnet men mindre om specifikt ungdomar. Därför har jag studerat ungdomar inom barnkonventionens definition av barn (se *Definition barn och unga* på föregående sida). Valet av litteratur har främst utgått från min frågeställning om hur man kan använda demokratiska processer för högstadieselevers möjlighet att påverka sin yttre skolmiljö.

Inför andra metoder såsom samtal och utformande av enkäter studerade jag litteraturen för att få inspiration om tillvägagångssätt i mitt eget arbete. Litteraturstudierna var särskilt viktiga för att motivera och argumentera för mina val av metoder till idéverkstäderna då de har gett en teoretisk bakgrund till de val som jag gjort.

Studiebesök och samtal

Malmö stad står i täten för att satsa på arbetet med skolgårdar och driver projektet Gröna Skolgårdar varför jag gjorde ett kort besök på kommunen. De har främst arbetat med låg- och mellanstadieskolor, men även arbetat aktivt med en högstadieskola, Slottsstadsskolan, och en F-9 (förskola till

årskurs nio), Segevångskolan. Slottsstadens skola fick jag möjlighet att besöka tillsammans med anställda på Malmö stad. Skolan befann sig vid besöket i anläggningsstadiet och här hade elevmedverkan varit en betydande del av processen. För att få möjlighet att studera olika stadier av ombyggnation av skolgårdar där deltagandeprocessen varit mer eller mindre viktig besökte jag ytterligare två skolor. Segevångskolan har varit föremål för mycket skadegörelse och har från utsidan en väldigt torftig skolmiljö. Därför valde jag att besöka den som ett mindre lyckat exempel på en skola som genomgått en ombyggnad av skolgården utan att elever medverkat. Även om just detta besök visade sig bli något helt annat än jag trott från början var det ett intressant och givande besök. Jag valde även att besöka en skola som genomgått en upprustning av sin skolmiljö med hjälp av elevmedverkan för ett antal år sedan för att se hur den används idag. Thunmanskolan är en 4-9 skola i Knivsta kommun och här genomfördes en totalrenovering av skolgården 2008 och beskrevs som ett lyckat projekt med flera inblandade parter varför det blev mitt sista föremål för studiebesök.

Vid studiebesöken har jag valt att ha informella samtal kring de deltagandes arbete med just deras skolgård. På Malmö

stad samtalade jag med en naturpedagog, trädgårdsmästare och landskapsarkitekt som alla är engagerade i projektet Gröna skolgårdar. På Slottsstadens skola samtalade jag med elever som var med i skolgårdsgruppen. Vid besöken på Segevångskolan samtalade jag med rektor för årskurserna 4-9 och på Thunmanskolan samtalade jag med bildläraren. Då jag kontaktade skolorna efterfrågade jag att få träffa elever på alla skolor men det var inte alltid möjligt på grund av bland annat ledigheter. Genom att göra på det här sättet täckte jag istället in ett större antal olika brukargrupper av skolgården som kan ha olika infallsvinklar. Informella samtal valdes eftersom samtalen utfördes i samband med studiebesöken och jag visades runt på respektive skola samtidigt som jag ställde mina frågor. Studiebesöken och samtalen beskriv mer ingående i kapitlet *Förebilder*.

Idéverkstad

Idéverkstäder¹ genomfördes av mig, Julia Åberg och Sara Chronvall under två dagar på Stavsborgsskolan i mars 2012 och bestod av tre olika delar. Den första dagens idéverkstad innehöll metoden Gåtur och en collageverkstad som genomfördes tillsammans med elever. En uppföljning genomfördes veckan därpå med samtalsgrupper tillsammans med elever, personal på skolan och olika deltagare från Nacka kommun.

Gåtur

Gåtur användes som inventeringsmetod på Stavsborgsskolan. Jag använde en metod som

utformades i Danmark av Ivor Ambrose, som i sin tur inspirerades av Post Occupancy Evaluation som använts i USA, Storbritannien och Nya Zeeland vid utvärdering av byggnader. I Sverige har den använts av Suzanne de Laval. Gåturen som Ambrose och de Laval använder fungerar som en utvärderingsmetod av nybyggda bostadsområden, där arrangören väljer de platser som ska diskuteras. Den genomförs tillsammans med boende och fackmän såsom landskapsarkitekter, planerare och förvaltare och det är de som i sin tur svarar på frågorna som ställs. Tanken är att de som deltar ska ha olika bakgrund och olika roller i området. Det börjar med en genomgång tillsammans om hur Gåturen kommer att gå till. Tillsammans i grupp går deltagarna en rundtur i bostadsområdet och stannar på 8-10 förutbestämda platser utvalda av gruppleadaren. På varje stopp får deltagarna individuellt anteckna vad som är bra respektive dåligt med platsen och hur den upplevs. Efter Gåturen bör man ha ett sammanfattande möte där man tillsammans delar med sig av och diskuterar varandras synpunkter (de Laval, 1997). Det har utvecklats ett flertal olika varianter av Gåtur. Exempelvis har Sofia Cele (2006) använt metoden i sin forskning om hur barn använder och upplever olika platser i sin närmiljö. Istället för att välja ut ett antal platser att gå till fick barnen visa guida och fritt visa sina platser (Cele, 2006).

Jag har valt att benämna metoden Gåtur även om den har modifierats av mig för att kunna lättare kunna användas tillsammans med högstadiel elever. Hur och varför kommer att presenteras i kapitlet *Utförligare beskrivning av modellen*.

¹ Engelskans workshop översätts till verkstad. Istället för workshop har jag valt att använda ordet idéverkstad.

Collageverkstad

Under den första idéverkstaden fick eleverna göra sina egna collage för att få möjligheten att uttrycka vad de har för önskemål om sin skolgård. Innebörden av collage som metod i det här sammanhanget redovisas närmare i avsnittet *Collageverkstad* på sidan 45.

Uppföljning

En uppföljning genomfördes en vecka efter den första idéverkstaden. Uppföljningen var uppbyggd av samtalsgrupper med diskussioner baserade på förberedda frågor. Inbjudna var rektor och lärare på Stavsborgsskolan, representanter från Förkola, Fritid och Skola och Fastighetskontoret vid Nacka kommun samt alla de elever som deltog i under den första idéverkstaden. Ett syfte med uppföljningen var att eleverna skulle få reflektera över den första idéverkstaden. Uppföljningen hade också som syfte att deltagarna skulle få ge kommentarer på Julias förslag till utveckling och att alla deltagare skulle reflektera kring sina roller i ett eventuellt skolgårdsprojekt. I avsnittet *Uppföljning* på sidan 47 redovisas uppföljningen och dess betydelse som del i idéverkstaden närmare.

Enkäter

Enkäter delades ut till elever vid Stavsborgsskolan med hjälp av lärare på skolan. De delades ut i en klass i varje årskurs sju, åtta och nio. Enkäterna genomfördes som ett komplement till de material som kommit in vid idéverkstäderna och för att ytterligare få belägg för hur eleverna använder skolgården och hur de skulle vilja att den kunde användas i framtiden. Frågorna utformades för att besvara hur eleverna använder skolgården både i och utanför skoltid, hur skolgården upplevs samt vad de

skulle vilja göra på sin drömskolgård.

Enkäter delades ut även till lärarna, då ju även de är en del av skolan som använder och rör sig på skolgården dagligen. Deras enkäter var utformade med frågor både om hur de använder skolgården i och utanför sin undervisning, och hur de ansåg att den kunde förbättras för att användas mer både i undervisning, på raster och utanför skoltid. En inledande fråga som handlade om deras bästa minne från skolgården när de själva var barn användes för att få igång tankarna om vad en skolgård egentligen är och betyder för eleverna som går på skolan.

Enkäterna delades ut och fylldes i under en veckas tid (20-26 mars) mellan den första idéverkstaden och uppföljningen. Elevenkäten finns att läsa som bilaga 2 och lärarenkäten som bilaga 3.

DEL II

SKOLGÅRDEN OCH ELEVERNA

I detta kapitel diskuteras dagens situation för svenska skolgårdar och de ungdomar som de är till för.

En växande skolgårdstrend bra start

År 2000 etablerades ett nordiskt skolnätverk som har lett till att skolornas utemiljöer har fått större fokus. Nätverket grundade sig i en reaktion på den nedprioriterade roll som skolgården har haft vid renovering och utbyggnad av skolor. Tidigare satsningar på upprustning av nedslitna och överbelagda skolor koncentrerades främst på byggnaderna. Här fick skolgården snarare stryka på foten för att ge plats åt nya lokaler åt eleverna än ta del av någon upprustning (Attwell & Dyregaard, 2004).

Nätverket har gett resultat och de senaste åren har skolors utemiljö börjat prioriterats för lek och lärande i alla nordiska länder. I Sverige har en del kommuner tagit det här på allvar och i kommuner såsom Umeå och Malmö sker satsningar som har resulterat i inspirerande skolmiljöer. Ett kommunalpolitiskt intresse kan ses som avgörande för om ekonomiska medel avsätts för just skolgårdars utveckling och det långsiktiga underhållet av dem. Satsningarna har också lett till ett större omfång på forskningen om lek och lärande i skolmiljö (Attwell & Dyregaard, 2004). Projektet Gröna Skolgårdar i Malmö stad är en förebild för hur kommunen har satsat på barns utemiljöer. Det handlar om miljöer både på skolgårdar

och i andra miljöer i staden. Projektet kommer att förklaras närmare längre fram i arbetet.

Exemplet som beskrivs ovan är en positiv riktning på utvecklingen, men tyvärr handlar det fortfarande om undantag. Det finns fortfarande ett behov av att rusta upp de många utslitna skolgårdar som finns utspridda över hela landet då de länge har varit bortglömda i planeringen (Faskunger, 2008).

Ungdomar och offentliga miljöer

I avsnittet ovan får man en relativt positiv bild av situationen för svenska skolgårdar idag. Men den kan synas motsägelsefull så snart man öppnar en dagstidning. Där kan man läsa om rörelsedetektorer och bevakningskameror som blivit vanliga inslag i skolmiljön. Detta för att undvika att ungdomarna rör sig på skolgårdarna kvällstid då det finns en risk för skadegörelse och vandalisering. Det här är en metod som visat sig fungera, och används i hög utsträckning (Västerbottensnytt, 2011). I Malmö stad bedriver man ett aktivt arbete med att skapa värdiga utemiljöer till barn. Samtidigt placerar man ut ”ungdomsskrämmor” på förskolegårdar. Ungdomsskrämmor är smeknamnet på de högtalare som monterats

upp vid förskolor och som sprider ett störande ljud då man närmar sig dem. Det sägs att ljudet endast hörs av dem under 25 år och de har satts upp vid förskolor som drabbats av vandalisering orsakat av ungdomar (Larsson, 2011). Även det här har visat sig effektivt, men kan samtidigt tyckas motsägelsefullt i en kommun där man satsar på barns utemiljöer. I följande kapitel (*Vikten av en attraktiv skolgård*) diskuteras skolgården som resurs att använda även utanför skoltid. Istället för att stå oanvänd och otillgänglig kvällar och helger kan den användas av både ungdomar och andra boende i närområdet och på så sätt bli en viktig mötesplats.

Olika syn på problemet

I intervjuer utförda på skolor i England av filosofie doktor John Zeisel kan man tydligt se hur ungdomar i allmänhet kan missuppfattas, vilket leder till onödiga missförstånd. De boende i närheten av skolor och skolledningen ansåg att barnen förstörde kvarterets gräsmattor genom att spela boll på dem. Och de förstörde gatumöbler genom att hoppa på dem. När Zeisel istället intervjuade

ungdomarna fick han en annan syn på situationen; de spelade boll på öppna ytor för att undvika trafiken och för att undvika att störa de förbipasserande. De hängde vid bänkar och lekutrustning för att de passade så bra att sitta vid, klättra på och hoppa från. Den personliga upplevelsen och definitionen av situationen spelar med andra ord in på svaret man får. Därför är det också viktigt att ha med en så stor variation av användare som möjligt när man söker en lösning på ett problem. Intervjuerna genomfördes på uppdrag av skolledningen vid en skola som var drabbad av vandalism och skadegörelse. Men ju längre studierna pågick desto mer övertygad blev Zeisel om att det inte handlade om avsiktlig vandalisering. När han tagit del av ungdomarnas syn på situationen fick han lov att ändra åsikt, vilket visar att det gäller att vara öppen för att ta till sig allas definition på ett problem (Zeisel, 2006). Ungdomar är den grupp som använder det offentliga rummet i störst utsträckning (Lieberg, 1992), och därmed använder de också vad som finns att erbjuda på det sätt som passar dem bäst.

VIKTEN AV EN ATTRAKTIV SKOLGÅRD

Skolan spelar en väsentlig roll i barns uppväxt. Skolgården är en del av skolan och dess betydelse för barnen får inte glömmas bort. Att motivera skolledningen att satsa pengar på just skolgården när det finns så många andra problem inom skolvärlden är ingen lätt match att ta. Men motiveringen kan lyda som så att en attraktiv skolgård kan ge positiva följder i flera led, vilket kommer att beskrivas i det här kapitlet.

Vad säger läroplanen om barns utemiljö?

Om man studerar läroplanen för grundskolan kan man se att det inte ställs några tydliga krav på att barn ska ha tillgång till skolgård, och därmed finns heller inga bestämmelser kring storlek eller kvalitet. Kommunala skolor har i allmänhet alltid tillgång till skolgård, medan friskolor kan inrättas i lokaler utan tillhörande gård (Boverket, 2004). Samtidigt säger läroplanen att skolan ska sträva efter att erbjuda alla elever daglig fysisk aktivitet inom ramen för hela skoldagen (Skolverket, 2011). Detta innebär att skolan ska erbjuda en attraktiv skolgård eller närmiljö där barnen kan vistas utomhus på rasterna, vilket alltså inte alltid är fallet. I läroplanen för grundskolan står det också att hälso- och livsstilsfrågor bör uppmärksammas, vilket skolgården är en bra arena för. Skolan har ett viktigt uppdrag att *främja* alla elevers utveckling och lärande. Enligt riktlinjer i läroplanen är alla som arbetar i skolan skyldiga att samverka för att göra skolan till en god miljö för främjandet av detta (Skolverket, 2011). Skolgården är i det fallet en fysisk förutsättning som kan bidra till att främja lärandet och utvecklingen hos eleverna.

Barns behov av utvecklande miljöer och skolgårdar har beskrivits i flera arbeten från Boverket. De beskriver också hur de tillsammans med Skolverket bör ta fram ett underlag om hur planering av skolgårdar bör se ut. De anser att om ett krav på skolgård och dess storlek och kvalitet skulle formuleras i skollagen skulle det ställa högre krav på den fysiska planeringen (Boverket, 2004).

Hälsoaspekten

Det spelar roll hur skolgården utformas utifrån ett hälsoperspektiv. Skolgården spelar en viktig roll för barns fysiska aktivitet då barn har blivit mer stillasittande och vistas allt mer tid inomhus än tidigare (Faskunger, 2008). Hur skolgårdarna utformas kan alltså betyda mycket för barns vardagliga fysiska aktiviteter. En attraktiv skolgård som lockar eleverna att gå ut och röra på sig skulle i det här fallet till viss del motverka ett alltför stillasittande liv. Att barn rör på sig mindre innebär en risk för kroniska sjukdomar senare i livet, till exempel typ 2-diabetes, benskörhet, övervikt och depression (Faskunger, 2008). Vetskapen om detta visar på betydelsen av en fungerande skolgård i ett längre perspektiv.

En tillgänglig och attraktiv skolgård påverkar inte bara i ett längre perspektiv utan kanske i ännu högre grad det dagliga livet på skolan. Minskad tid för utevistelse har visat sig leda till trötthet, irritation och koncentrationssvårigheter (Faskunger, 2007), och elever behöver tid till fullvärdig rekreation och återhämtning på raster för möjligheten att ladda batterierna mellan lektioner och därmed nå fullvärdiga studieresultat. Skolgårdar som eleverna uppfattar som tråkiga kan ge konsekvenser där de kompenserar den tråkiga skolgården med mer riskfyllda aktiviteter. Eleverna behöver utmaningar men dessa utmaningar kan tyvärr ofta vara av negativ karaktär i form av mobbning och slagsmål (Freeman & Tranter, 2011). Vuxna har en ambition att skapa säkra skolgårdar. Säkra skolgårdar kan å andra sidan vara understimulerande för eleverna. Strävan att skapa en säker skolgård kan alltså ge en motsatt effekt då eleverna understimuleras och det har visat sig att säkra skolgårdar kan ge ett högre aggressivt beteende hos barn än mer riskfyllda skolgårdar ger skriver Freeman & Tranter (2011). Erfarenheter från England visar att skolgårdar endast bestående av asfalt ledde till frustration och uttråkande hos de flesta eleverna. Det gav också ett negativt studieresultat. Ett stort utbud av tillgängliga aktiviteter på skolgården för eleverna att använda på raster däremot, gav barnen möjlighet att växa både socialt och individuellt (Rydderch-Evans, 1994). Exemplet visar hur skolgården påverkar elevernas psykiska välmående i hög grad och borde vara ett starkt argument till att satsa pengar på skolans utemiljö.

Skolgården utanför skoltid

En ökad utomhusvistelse i skolan skulle också uppmuntra till ett mer aktivt liv på fritiden. Om fysisk aktivitet utförs i allt lägre utsträckning för barn generellt så minskar den fysiska aktiviteten ytterligare i tonåren (Faskunger, 2008). Därför kan det vara extra viktigt att locka ut just högstadiel eleverna. Spontanidrotten har minskat och den stillasittande mediekonsumtionen har ökat skriver Faskunger (2008). En attraktiv skolgård skulle kunna öka de spontana aktiviteterna som kan ske utanför skoltid. Genom att göra skolgården mer tillgänglig och användbar kan man skapa en attraktiv mötesplats även utanför skoltid. Detta kan ge positiva följder i det längre perspektivet genom att locka ut barn och ungdomar och andra boende i närheten till fysisk aktivitet.

Skolgården som tillgång för både elever och en större användargrupp är något som skulle kunna tas tillvara i högre utsträckning. Både skolornas byggnader och omgivningen kan innehålla många förutsättningar som skulle kunna användas av lokala föreningar och ideella organisationer. Skolgården kan innehålla ett flertal moment som lockar till sig fler användare. Bland annat finns här ofta utrymme för bollsporter och annan lek. Om skolgården är mer välbesök skulle det i sin tur kunna minska risken för att den skulle upplevas som otrygg under kvällar och helger. Aktiviteter som pågår under större delen av dygnet och alla veckodagar ger en även minskad risk för att den används till oönskade aktiviteter såsom vandalisering. I Norge har man arbetat särskilt mycket för att skolornas utemiljöer ska kunna användas av alla de boende i närheten; på kvällar, helger och lov (Attwell & Dyregaard, 2004). En skolgård som har en större bredd av aktiviteter lockar

till sig fler besökare och med mer varierad ålder.

Ungdomar är den grupp som använder offentliga miljöer i högst utsträckning (Lieberg, 1992). Skolans lokaler och skolgården kan därför ha en viktig roll även utanför skoltid, då den fungerar som mötesplats för elever som inte har någon annanstans att ta vägen.

Ungdomar och skolgården

Den allmänna uppfattningen att ungdomar inte vill vistas på sin skolgård är en sanning med modifikation. När man går in i puberteten så sker det förändringar i hur man vill använda skolgården (Lieberg, 1992), aktiviteterna är andra än när man var yngre och sittplatser att hänga vid ersätter det mer rörelsefyllda aktiviteterna (Olofsson, 2012). Ungdomsåren är en känslig tid där man går från att ha varit barn till att vara ungdom, med alla de fysiska och sociala förändringar det för med sig (Lieberg, 1992), vilket innebär att skolgårdar behöver anpassas även till högstadiecelevernars behov. Wendy Titman har arbetat mycket med barn och genomfört studier på skolgårdar i England. Hennes efterforskningar visar att barn generellt inte tycker att de platser som är särskilt anpassade för dem inte möter deras behov. Därför möts dessa platser ofta av kritik från barnen själva. Barnen kan till exempel anse att de är utformade för yngre barn än dem själva, och därmed uppfyller de inte heller sitt syfte. Hur skolgården ser ut påverkar också barnens användande av den, enligt Titman. En kal skolgård som inte erbjuder någonting att interagera blir hämmande för barnen medan en utvecklad och anpassad skolgård stimulerar dem och de njuter i högre grad av både plats och aktiviteter (Titman, 1994).

Kvaliteten på skolans utemiljö och hur den ser ut var viktigt för barnen i Titmans undersökningar. För dem var skolgården ett mått på skolans kvalitet som helhet och de var väl medvetna om vilken bild skolgården gav av skolan. Då insidan av skolan och dess verksamheter inte syns för allmänheten, ansåg barnen att andra bedömde skolan utifrån vad de såg från utsidan. Barnen värderade även sig själva utifrån hur de uppfattade att vuxna bryr sig om deras miljö. Detta innebar också att när utformningen mötte barnens behov, visade det att skolan brydde sig om dem. När skolgården inte mötte deras behov trodde barnen att skolans personal visste att rasterna var obehagliga men bara inte brydde sig om det (Titman, 1994).

Argument för en attraktiv och anpassad skolgård!

Bättre hälsa

Bättre koncentrationsförmåga och studieresultat

Mindre mobbing

Större användningsområde som resurs även utanför skoltid

Minskad trötthet och irritation

Motiverar till fysisk aktivitet

Minskad skadegörelse och vandalisering

VIKTEN AV DELTAGANDE

Barns möjligheter till deltagande

Att unga får vara med och påverka sin närmiljö är viktigt. Både i deras vardagsliv, men även som en öppning till det demokratiska samhället. Skolan är en stor del av barns vardag både tidsmässigt och socialt, och det går inte att förbise dess inverkan på barnens både fysiska och psykiska hälsa. Barn är ofta beroende av vuxnas beslut, men de har också rätt att få göra sin röst hörd. Barnkonventionen antogs av Sverige 1990 och i artikel 12 står det att ”konventionsstaterna skall tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten till att fritt uttrycka dessa i alla frågor som berör barnet” (UNICEF, 2008 s. 123). Det är inte alltför ofta ungdomar får komma till tals och skolan kan och ska vara en betydande inkörsport till ett intresse för demokratiska processer. I läroplanen står tydligt att

”de demokratiska principerna att kunna ta ansvar och vara delaktig ska omfatta alla elever. Elever ska ges inflytande över utbildningen. De ska fortlöpande stimuleras att ta aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen och hållas informerade i frågor som rör dem.” (Skolverket, 2011 s. 15).

En riktlinje är att alla som arbetar i skolan ska främja elevernas förmåga och vilja till ansvar och inflytande över den sociala, kulturella och

fysiska skolmiljön. Eleverna själva ska också ta ett personligt ansvar för sin studiemiljö (Skolverket, 2011), och det gäller att motivera eleverna att själva ta tag i ett problem. Eleverna kan på eget initiativ ta tag i projekt av olika typ men samtidigt behöva hjälp på vägen för att kunna nå målet. Känslan av att projektet är deras eget är viktig, utan den riskerar motivationen till att genomföra projektet att försvinna (Eliasson, 2010).

Barnens egna kunskaper kring sitt område och sin situation har endast tagits tillvara i planeringen i undantagsfall, ungdomar ännu mer sällan (Boverket, 2012). Statens offentliga utredningar (2003) har i en rapport skrivit att en stor del av det skadeförebyggande arbetet har fokuserats på yngre och äldre barn och att ungdomar har glömts bort. Utvecklande utemiljöer ingår i det skadeförebyggande arbetet och det är ett viktigt område där de vill se att arbetet för ungdomar intensifieras (SOU, 2003).

Intresset för ungas deltagande och rätt till inflytande är ändå på uppgång. Det finns positiva trender här som pekar mot ett ökat intresse. Ett mål för regeringens ungdomspolitik som antogs 1999 och som är aktuell även idag (2012), är att ungdomar mellan 13-25 ska ha verklig möjlighet till inflytande och delaktighet (Tallhage Lönn, 2000). Göteborg Stad är ett exempel som har börjat ta ungdomar på allvar. De har anlitat en av Sveriges första arkitekturkonsulenter

och på så sätt gett arkitekturpedagogiken en större roll. Som arkitekturkonsulent arbetar man med att ta fram modeller för ökat inflytande för barn i de frågor som rör deras egen närmiljö. Tanken är att inte enbart förändra barns fysiska miljö, utan att de själva ska få vara med och utföra hela jobbet. På så sätt får de insikt i att det är möjligt att förändra deras närmaste vardagsmiljö. När barn får vara med och påverka utvecklas de och de får också en större ansvarskänsla (Svennberg & Teimouri, 2010). Wendy Titman har i sin forskning uppmärksammat attityd- och beteendeförändringar hos barn då de fått vara med och medverkat i form av ökad självkänsla, ökad moralkänsla, minskat skolk och minskad aggressivitet samt minskad skadegörelse och vandalisering (Titman, 1994).

Att arbeta med ungdomar i en byggprocess

Granskning av forskning som relaterar till utformning av skolgårdar visar att det är betydelsefullt att involvera barn och ungdomar i utformningsprocessen. Det ökar förståelse för barnens behov vilket i sin tur oftast ger en mer lyckad utformning utefter barnens förutsättningar (Titman, 1994). Vid ett studiebesök på Gröna skolgårdar, Malmö stad berättade naturpedagogen och skolgårdsinspiratören Karin Bengtsson, (2012) om hur hon upplevde skillnaden i elevernas attityd där elever hade varit med i processen och där de inte hade varit med. Intresset för projektet var betydligt lägre hos de elever som inte fått vara med och utforma skolgården och hon oroade sig för skolgårdens framtid där eleverna inte deltagit. Den här iakttagelsen visar att det finns en mening med elevmedverkan som inte bara motiverar eleverna för stunden utan även ger en välanpassad skolgård som håller i längden. Med medverkan kan det också vara

lättare att skapa nyfikenhet för projektet hos eleverna. Att eleverna är med och bestämmer är viktigt, men det är lika viktigt att arbetet är kontinuerligt. När en skolgård precis gjorts om kan eleverna där känna sig tillhöriga till den. Men efter bara något år är det nya generationer på skolan och deras känsla av tillhörighet till platsen är lika viktig (Wynne, 2012).

För en landskapsarkitekt kan det vara svårt att förstå vad som är värdefullt för barnen och uppfylla de behov som finns. Det är viktigt att ha förståelse för ungdomarnas vardagssituation för att kommunicera på en bra nivå. Även om syftet i grunden är gott finns en risk att ta bort något som är viktigt för barnen att behålla. Som vuxen kan man tro sig kunna leva sig in i barnens värld, och det kan vi också till en viss grad. Men aldrig fullt ut, varför barnens själva måste få ge uttryck för sina behov (Cele, 2006). Det är endast barnen själva som är medvetna om vilka platser de använder, vilket är ännu en viktig faktor till varför barn ska vara med under processen. För att förstå vilka platser som är viktiga för barnen och hur de använder dem behöver de vara med redan i inventeringsstadiet. Man måste komma ihåg att inte bara fråga vad de vill ha i framtiden, utan vad de vill ska bevaras. Barnens platser kan ofta vara sådana som vuxna inte ser eller förstår sig (Tallhage Lönn, 2000). För att hitta dess platser måste vi också ta till oss vad barnen har att säga. Barn behöver platser som inte är alltför tillrättalagda för att fantasin ska få fritt spelutrymme och skaparkraften kan ta vid (Tallhage Lönn, 2000). I Göteborg arbetar man aktivt med trygghetsvandringar tillsammans med barn. På så sätt får man in även barnens kunskaper om området (Björling, Havström, Svennberg Teimouri och Åhlström, 2011).

Harts steg

Roger A Hart (1997) har i boken *Children's participation* sammanställt åtta steg på en steg som visar på barns deltagande i projekt. Stegen är en barnanpassad variant av Shelly Arnsteins deltagandesteg från 1969 (Freeman & Tranter, 2011). Harts steg visar både på vad vuxna kan anse som barns deltagande och vad som verkligen är det. Här följer en sammanfattning om barns delaktighet hämtat från boken ovan.

Passivt deltagande:

1. Manipulation
2. Dekoration
3. Symbol

Delaktighet och inflytande

4. Anvisad, men informerad
5. Konsulterad och informerad
6. Beslutsfattande initierat av vuxna, delat med barn
7. Beslutsfattande initierat och styrt av barn
8. Beslutsfattande initierat av barn och delat med vuxna

(Hart, 1997 enligt Björklings översättning (Björklings et al. 2012))

De tre första stegen handlar inte om delaktighet överhuvudtaget utan är ett passivt deltagande.

1 *Manipulation* är där de vuxna använder sig av barns röster för att föra fram sina egna budskap. Det kan handla om att ge barnen plakat i ett demonstrationståg, utan att ge barnen någon inblick i ämnet eller chans till att ta ställning. Bedrägeri är vanligare än manipulation och innebär att vuxna förnekar sin egen inverkan på barnen då de vill att

andra ska tro att det var barnen som utförde allt på eget initiativ.

2. *Dekoration* är nästa steg och förklaras med en situation där barn deltar i ett arrangemang med till exempel sång och dans iklädda kläder som symboliserar en organisation eller fråga. Dekoration rankas högre än manipulation eftersom de vuxna inte låtsas som att det är barnens egna åsikter som kommer fram.

3 Det tredje steget, *symbol*, är när vuxna vill ge barnen en större möjlighet till inflytande, men som gör det på fel sätt och utan självkritik. Resultatet blir i det här fallet ett projekt där barn kan tyckas ha medbestämmanderätt. I själva verket har de inte något att säga till om i vare sig om ämnet eller någon möjlighet att forma egna åsikter. Symbol är en väldigt vanlig form av barns deltagande. Det här kan vara till fördel för projektet genom att det imponerar på politiker, men barnens erfarenhet av deltagandet blir endast en bild av falskhet.

Steg fyra till åtta handlar alla fyra om barnens delaktighet och inflytande. Det behöver inte alltid vara steg nummer åtta som är den ultimata lösningen. Utifrån de förutsättningar som finns kan alla steg från fyra till åtta vara den bästa och det gäller att anpassa modellen efter situationen. Barn kanske inte alltid vill delta på högsta nivå i alla projekt. Det viktiga är att det finns ett val för dem att delta på antingen en högre eller lägre nivå.

4. När barnen inte har tagit initiativ till projekten själva, men är informerade om ämnet och känner tillhörighet i projektet handlar det om att de blir *anvisade men informerade*. Tyvärr ger det en väldigt låg grad av demokrati för barnen, då informationen går från de vuxna till dem.

5. När barnen är *konsulterade och informerade* handlar det om vuxna som tagit initiativ till ett projekt men där de använder sig av

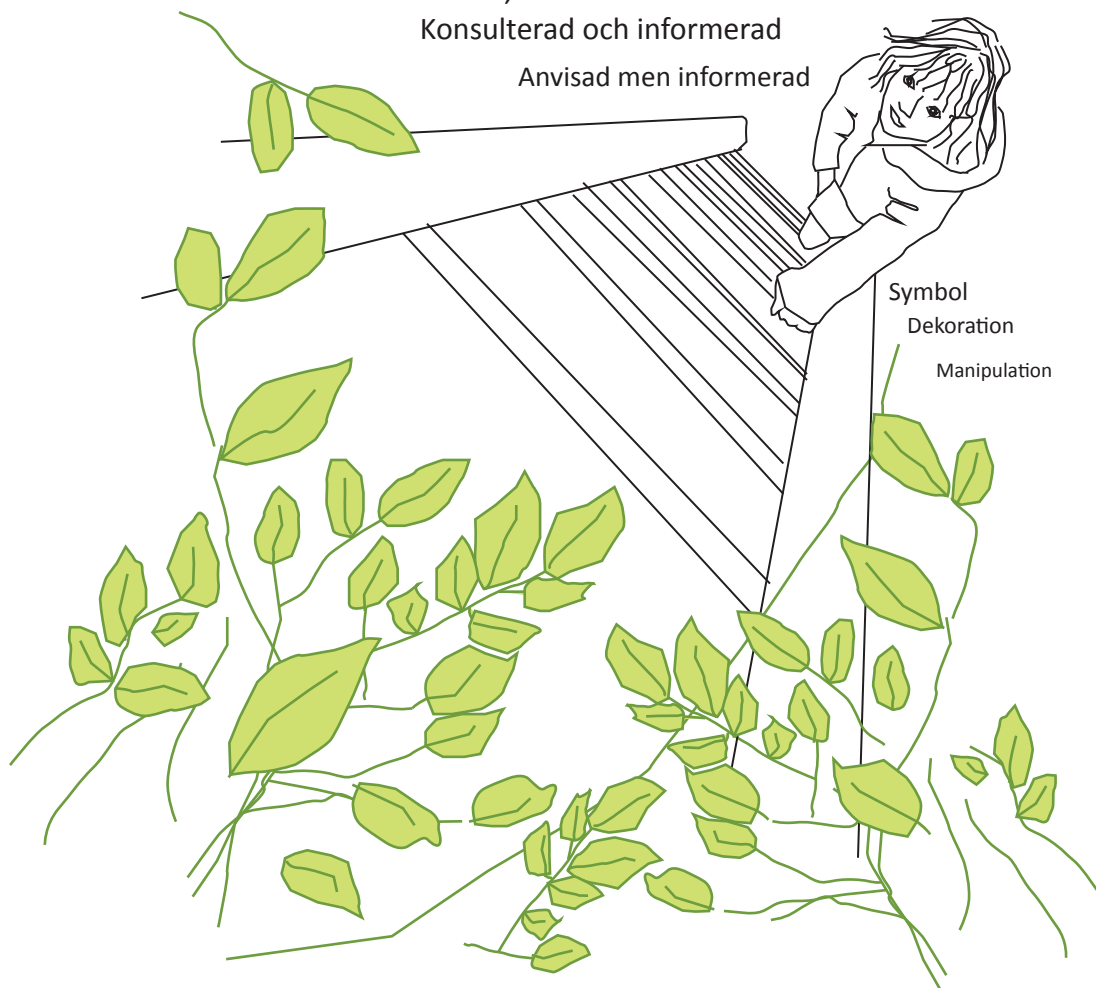
Beslutsfattande initierat av barn och delat med vuxna

Beslutsfattande initierat och styrt av barn

Beslutsfattande initierat av vuxna, delat med barn

Konsulterad och informerad

Anvisad men informerad

barnen som seriösa konsulter som får sina åsikter behandlade med respekt av de vuxna. Barnen ska bli informerade om syftet med projektet, delta frivilligt och de bör också bli informerade om slutresultatet av projektet.

6. Steg sex på stegen handlar om *när beslutsfattandet är initierat av vuxna, men delas med barn*. Det här en bra början att nå de högre stegen på Harts steg då det handlar om att barnen deltar för sin egen sak och då det är bra att ha öppna diskussioner med barnen i så tidigt stadiet som möjligt. För att nå målet med att barnen deltar i aktiva beslut är det också viktigt att barnen är med i hela processen. Detta för att de ska få förståelse för exempelvis de kompromisser som gjorts i det första förslaget då man kommit så långt i processen som till exempel detaljritningarna.

7. Projekt som är *initierat och styrt av barn*

är inte ovanliga och hittas främst i barns lek. Det här steget kräver att de vuxna uppmärksammar barnens initiativ och låter dem ske utan att lägga sig i.

8. *Beslutsfattande initierat av barn, delat med vuxna* är det sista steget. Att det hamnar högre än projekt initierat av barn beror på att det värderas högre om barn kan samarbeta med andra i ett projekt än att helt styra det på egen hand (Hart, 1997).

Att arbeta med ungdomar måste ske med noggrannhet och planering för att det ska fungera. Det finns alltid en överhängande risk att hamna på de två första stegen i Harts steg om tidsbrist eller andra oplanerade förhinder skulle uppstå. (Tallhage Lönn, 2000).

FÖREBILDER

Ett antal studiebesök har genomförts under arbetets gång vilka har varit en bra inspirationskälla och förebilder i mitt arbete med Stavsborgsskolan.

Gröna skolgårdar, Malmö stad

I början av februari gjorde jag ett på studiebesök på Malmö stad där jag fick träffa Karin Bengtsson, Lena Jungmark och Mathias Levin som alla tre är engagerade inom projektet Gröna skolgårdar. Stycket nedan är baserad på samtal med dem.

2008 inleddes projektet Gröna Skolgårdar på initiativ av Malmö Naturskola. Fem miljoner satsades till en början, varav cirka en tredjedel gick till en skolgårdsinspiratör som genomförde pilotprojekt på tre så kallade modellskolor. Detta föll väl ut och resulterade i en fortsättning på projektet; 2010 avsattes 10 miljoner enbart till skolornas utemiljöer. Två skolor per stadsdel valdes ut där skolor med störst behov av restaurering prioriterades. Från och med 2011 får skolorna i Malmö anmäla sig till projektet på eget initiativ. Att initiativet till en förändring av skolgården kommer från anställda och elever har lett till ett större engagemang då intresset redan finns på plats. Skolorna får även bekosta anläggningen av den nya skolgården själva i form av en hyreshöjning.

Idag finns det en arbetsgrupp på kommunen som arbetar intensivt med skolgårdsprojekten, i den finns bland annat Karin Bengtsson som är naturpedagog,

Lena Jungmark som är landskapsarkitekt och Mathias Levin som är trädgårdsmästare. Deras huvudsyfte med arbetet är dels att skapa ett utvidgat klassrum med undervisning som kan ske även utomhus där alla elever har samma möjligheter till utbildning utefter deras särskilda behov. Det är också ett försök till att locka fler elever att använda skolgården, sett ur ett hälsoperspektiv. Detta ska ske genom att skapa grönare och mer pedagogiska skolgårdar som ger en mer varierande och utmanande utemiljö, vilket ska ge eleverna lust och bidra till deras kreativitet. Gröna skolgårdar har även ett samarbete med Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) Alnarp som bedriver forskning på barnens rörelsefrekvens och hur de mår före och efter en uterast, före respektive efter att skolan genomgått en ombyggnad av skolgården. Gröna Skolgårdar har främst valt att lägga fokus på låg- och mellanstadieskolor, men även en F-9 skola och en 7-9 högstadieskola har deltagit. Framöver kommer man att samarbeta med fem skolor varje år, varav två kommer att vara förskolor.

Som helhet har Gröna Skolgårdar varit ett välfungerande projekt. Det mest svårlosta problemet under projektets gång har varit länken till förvaltningen. Därför vill man

börja fördela planeringen för varje enskild skolgård över en tvåårsperiod, för att redan i projektets början kunna skapa sig en bild över hur målet kommer att se ut där förvaltningen tar över. I projektgruppen finns även naturpedagoger som hjälper skolorna igång med sin utomhuspedagogik.

Slottstadens skola

I Gröna skolgårdar har det varit viktigt att ta tillvara på elevernas åsikter. I projektgrupperna har man velat att elever i olika årskurser ska delta, men det har varit upp till varje enskild skola på vilket sätt och till vilken grad de har deltagit. Den 12 februari fick jag och Julia Åberg besöka Slottstadens skola i Malmö tillsammans med Mathias Levin. Där fick vi möta fem elever som alla varit engagerade i skolgårdsprojektet.

Slottstadens skola består av cirka 540 elever i årskurserna 6-9. Skolan har sedan tidigare en omfattande miljögrupp där många av skolans elever är engagerade. Det var miljögruppens och elevrådets initiativ som ledde till att eleverna själva valde att skriva en ansökan om att få vara med i projektet Gröna skolgårdar. Vid vårt besök hade framsidan av skolan redan blivit omgjord och på skolans stora innergård var markarbetet redan i full gång. Under våren var skolans elever själva med och planterade buskar och perenner.

Enligt eleverna i skolgårdsgruppen användes skolgården väldigt sparsamt tidigare, och på raster valde de och deras klasskamrater att söka sig utanför skolans område hellre än att vistas på den. Det finns gröna innergårdar på skolan, men de är inhägnade och låsta. Där får eleverna inte vara, om de inte ber rätt lärare att låsa upp för dem. Inomhus fanns

Eleverna visade oss runt på Slottstadsskolan. Vid besökstillfället hade anläggningen av skolgården påbörjats. Bild: Julia Åberg

”Jag ville vara med i projektet för känslan att få vara med och bestämma”.

elev på Slottsstadsskolan

Entrén till skolgården var färdiglagd vid besöket. Endast växtmaterialet saknades. Då markarbetet dragit igång hade eleverna hjälpt till med att bryta asfalt och räkna och flytta cykelställ.

det inte heller någonstans att vara på raster och håltimmar, förutom i korridorer där de störde andra elevers lektioner.

Eleverna i skolgårdsgruppen valde att anmäla sig att vara med för att få chansen att utveckla och förändra skolgården. Under projektets gång har de fått åka på inspirationsresa till Köpenhamn, suttit med på möten, hjälpt till vid ombyggnationerna och haft i uppdrag att informera och presentera förslag för sina klasskamrater. Där har intresset varit varierande, men eleverna i skolgårdsgruppen tror ändå att skolgården kommer att användas i högre utsträckning efter att ombyggnationerna är klara. Det var en engagerad grupp elever som vi fick träffa som var måna om att få det bättre på sin skolgård.

Alla elever på Segevångsskolan hjälptes åt med att tillsammans tillverka mosaikornen.

Segevångsskolan

Segevångsskolan är även den en del av Gröna skolgårdar projektet. På Segevångsskolan fick jag träffa rektorn för årskurs 4-9 Ingalill Olofsson. Skolan har 280 elever i årskurserna F-9 och ligger i ett problemfyllt område i Malmö. Många av barnen kommer från familjer med sämre ekonomi eller med andra problem vilket påverkar skolans arbete i hög grad.

Även Segevångsskolan är delaktig i projektet Gröna Skolgårdar. Det var två engagerade mellanstadie lärare som anmälde skolan till projektet, och de kom med efter beslutet om att skolorna själva skulle vara med och finansiera projektet. I arbetet med projektet

Vid mitt besök på Segervångskolan hade anläggningsarbetet redan påbörjats. Under våren plantrades lärkträd här för att skapa en labyrint.

har en av lärarna varit på studiebesök i Holland. Samma lärare, skolans rektor och cirka sex elever från elevrådet från årskurs 3 och uppåt följde även med på Gröna Skolgårdars studieresa till Köpenhamn. När de kom tillbaka fulla med motivation visade de upp inspirationsbilder från resan för alla klasser på skolan. Alla elever fick vara med och diskutera i klasserna vad de ville ha på sin skolgård. Ett gestaltungsförslag ritades av Lena Jungmark som även det visades upp i klasserna för att de skulle få ge sina åsikter. Tyvärr fick många av elevernas idéer fick stryka på foten på grund av pengabrist och detta påverkade främst de äldre elevernas idéer. Men Ingalill vill ändå påpeka betydelsen av att de fått vara med i processen eftersom oväntade idéer kan komma fram då man tillfrågar eleverna. Exempelvis reagerade

hon på att så många av de äldre eleverna ville ha kompisgungor², vilket hon inte skulle ha kunnat förutse utan att ha fört en dialog med eleverna. Vid mitt besök på skolan hade markarbetet påbörjats och under våren skedde plantering av skolgården tillsammans med eleverna. Innan jullovet genomfördes ett projekt på bild- och slöjdlektionerna där eleverna fick göra en mosaikorm av betonggrännstenar och mosaik. Alla elever på skolan engagerades och det var uppskattat av alla, särskilt de äldre eleverna. Vid mitt besök berättade Ingalill engagerat om de idéer som kommer att förverkligas med hjälp av Gröna skolgårdar.

En anledning till att jag valde att besöka just

² En gunga av större modell, där flera kan gunga samtidigt i samma gunga.

Segevångskolan var då jag sett att de haft problem med skadegörelse av sin utemiljö. Jag bad Ingalill berätta mer om det. För några år sedan anlades ett arboretum på skolgården, och varje klass hade sitt eget klassträd. Men eftersom marken där träden planterades var sank överlevde endast ett fåtal av träden och de växte sparsamt. Även om man gjorde försök med att plantera nya träd för att ersätta dem som dött så tappades intresset för träden efter ett tag. Många av barnen som bor i området är beroende av offentliga miljöer kvällstid då de inte har någonstans att ta vägen. En kvällsaktivitet för dem blev därför att utsätta träden för skadegörelse. Området ser idag tråkigt och ledsamt ut för dem som passerar förbi och ger därför en trist stämning av hela skolgården. Det finns nya planer för det här området, med en damm som skulle fungera som avvattning och nya planteringar med flerstammade

träd som inte är lika begärliga för barn att knäcka som enstammade. Men det arbetet är beroende av ett bullerplank då ytan angränsar till två hårt trafikerade närliggande vägar. Ingalills förhoppning är att skolan kommer att vara mindre drabbad av skadegörelse efter att renoveringen av skolgården är avslutad. Hon säger att eleverna inte själva förstör vad de har varit med och bidragit till. Om man inte frågar eleverna så finns det en större risk för skadegörelse. Ett exempel på detta är mosaikormen som man befarade att den skulle drabbas av skadegörelse under jullovet, men den klarade sig och var i samma skick när eleverna kom tillbaka till skolan.

Det som för mig syntes vara en skola svårt drabbad av skadegörelse visade sig vara en skola som bubblade av idéer och initiativ till att skapa en bättre skolgård för sina elever.

Försök med arboretum blev ett misslyckat projekt för Segevångskolan. Nu satsar de på utemiljön igen och hoppas på en mer hållbar skolgård. Den här gången sker det i samarbete med Gröna skolgårdar.

Bildläraren Lasse Wynne visade oss runt på skolgården, Fruit and Energy Farms in a Public Square.

Thunmansskolan

Thunmansskolan är en 4-9 skola som ligger i Knivsta kommun, en liten kommun söder om Uppsala. Jag hittade skolan via en artikel i Svenska Dagbladet som fångade mitt intresse (Treijls, 2008). I början av mars besökte jag skolan och fick där träffa bildläraren Lasse Wynne. Vid besöket av skolan hade det gått fem år sedan skolan genomgick sin förändring.

Thunmansskolan är ovanlig i sitt slag eftersom projektet som sattes igång 2006 utlystes som en tävling och var en beställning från både Statens konstråd och Knivsta kommun. Fyra förslag kom in och tillsammans fick elever på skolan och tjänstemän på Knivsta kommun rösta fram det vinnande förslaget. Tävlingen

vanns slutligen av konstnärerna och arkitekterna Marjetica Potrc och STEALTH (Ana Dzokic och Marc Neelen) efter att de första vinnarna tackat nej till uppdraget. Tillsammans med landskapsarkitekten Ingalill Nahringsbauer påbörjade de ett samarbete med Thunmansskolan. Lasse Wynne blev ansvarig kontaktperson på skolan och var ensam engagerad lärare i projektet under tiden det pågick. Han valde ut de elever som skulle delta i projektet. De fick i sin tur vara med och träffa konstnärerna och arkitekterna och samlade även in idéer från sina klasskompisar. Många bra idéer kom från eleverna såsom en spontanscen, sittplatser i olika nivåer och trädäck. Eleverna ville ha en mängd olika sorters platser för att alla på

Trädäcket i olika nivåer och med bål att sitta i var ett resultat av elevernas idéer. Även spontanscenen som syns i bakgrunden var ett önskemål från dem och den har fått en central position på skolan.

Många Knivstabor passerar förbi skolgården på väg till centrum och skolgården har på så sätt blivit en ny plats för alla i boende i Knivsta att vistas på. Här kan eleverna och andra Knivstabor ligga i hängmattorna och njuta av körbärsträdens blom på våren.

skolan skulle kunna hitta en som passade just dem. Konstnärerna och arkitekterna tog till sig elevernas förslag i gestaltningen och resultatet blev *Fruit and Energy Farms in a Public Square*. Hela processen gick fort när den väl kommit igång och våren 2008 stod Thunmansskolans nya skolgård klar. Innan projektet påbörjades var skolgården endast en stor grusplan. Nu hade man tillsammans arbetat fram en pedagogisk skolgård med fotosyntesen som ett centralt tema. Lasse berättade att hela skolgården är som ett konstprojekt med energiaspekt och visade oss gärna runt. Många av skolgårdens olika material visar att man använt fotosyntesen som inspiration; vindkraftverket, solpanelerna som tillför energi till skolbyggnaden, frukträden och mönstret på asfalten som bildar fotosyntesens molekylstrukturer. Skolgården kommer även in i skolbyggnadens entréhall, i tak finns mer detaljerade målningar av fotosyntesens molekylstrukturer. Det Lasse är mest nöjd med är att det finns så många olika slags platser för eleverna att välja att vistas på.

Lasse kan berätta om en skolgård som är uppskattad av eleverna och han arbetar aktivt för att de ska känna sig stolta över den. Det är viktigt att ett sådant här projekt inte får stanna av och att även kommande elever känner sig lika stolta över sin skolgård som de som var med och genomförde projektet 2008. En ny bollplan har tillkommit det senaste året och han påpekar att ”det är lättare att fortsätta med något som har påbörjats”. Han använder skolgården även i sin undervisning där eleverna får teckna av skolgårdens utrustning och vegetation. Skötseln av skolgården är det han oroar sig mest för då det idag tyvärr inte finns någon skötselplan.

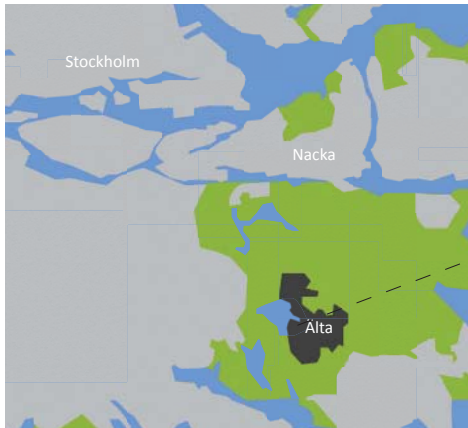
Thunmanskolans skolgård uppskattas även av boende i närheten och har blivit en ny plats att vara på i Knivsta. Skolan ligger centralt och ett populärt gångstråk går genom skolgården. Det är en vanlig transportsträcka både dag- och kvällstid. De som rör sig genom skolgården kan stanna till en stund och leka eller bara för att hänga, och det gäller för alla åldrar!

DEL III

STAVSBORGSSKOLAN

Beställningen - Stavsborgsskolan

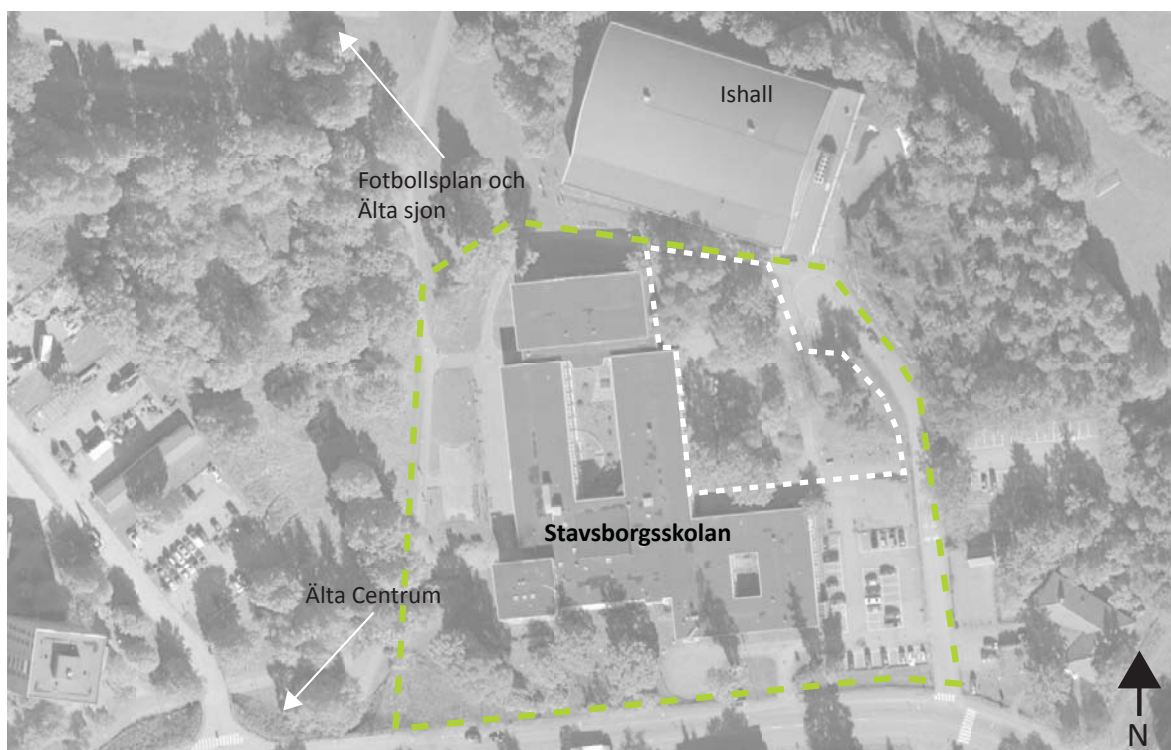
Jag kom i kontakt med Stavsborgsskolan genom Sara Chronvall som arbetar på fastighetskontoret i Nacka kommun. Sara är projektledare för Skolgårdsprojektet på kommunen. Skolgårdsprojektets syfte är att uppmuntra till upprustning, delaktighet och pedagogiskt utnyttjande av skolgårdar och förskolegårdar. Rektorn på Stavsborgsskolan, Lars Hultberg, kontaktade i sin tur Nacka kommun angående det mejl Sara skickat ut angående två landskapsarkitektstudenter som skulle arbeta med högstadieskolor i sina examensarbeten. Som han själv beskrev det i mejlet har skolan en ”typisk skoltomt för äldre elever, det vill säga enslig och öde”, (Hultberg, 2011) som han gärna ville få hjälp att göra något med.

Stavsborgsskolan i mars 2012. Bild: Julia Åberg

”skolan har en typisk skoltomt för äldre elever, det vill säga enslig och öde”

skolans rektor

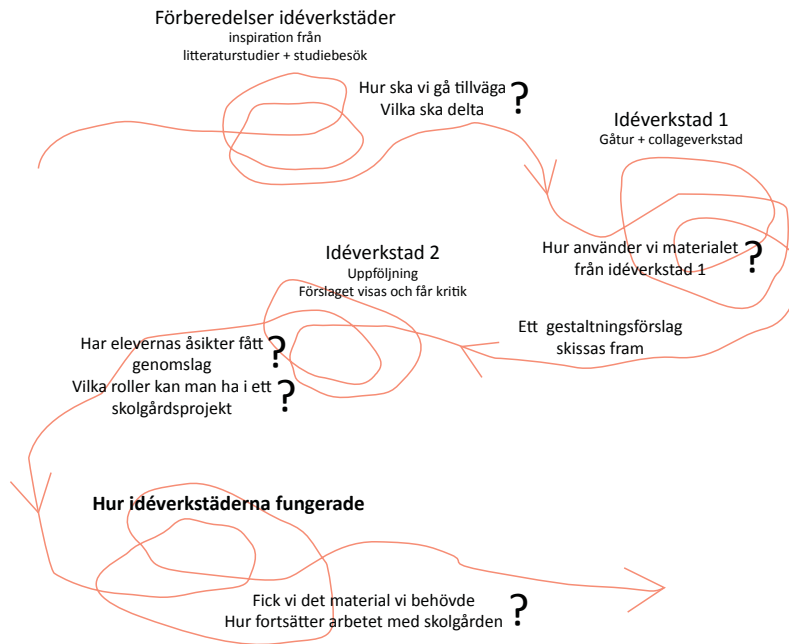

Karta över Stavsborgsskolan. Den gröna markeringen visar skolans tomtgräns. Den vita markeringen visar var skolgården för F-3 planeras.
Underlag: maps.google.se

Stavsborgsskolan är en kommunal 7-9 skola i Älta, Nacka kommun. Under våren 2012 påbörjade skolan en ombyggnation för att anpassas till att bli en F-9 skola (förskoleklass - årskurs 9). Till hösten flyttar yngre elever från Strandparksskolan in i samband med att skolorna slås ihop. Enligt Lars kommer den nya skolan att få en anpassad och lärande utemiljö, vilket i det här fallet ännu bara gäller årskurserna F-3. Fritidsgårdens lokaler byggs om för att anpassas till lägre årskurser, samtidigt som en stor del av utemiljön tas i anspråk för deras användande. Strandparksskolan har i dagsläget en fin utemiljö. Därför ställde föräldrarna krav på motsvarande då eleverna skulle flytta till Stavsborgsskolan. Då mitt och Julias samarbete med Stavsborgsskolan inleddes fanns färdiga planer för hur

skolgården för F-3 skulle komma att se ut och anläggningsarbetet påbörjades under våren. Planerna visar på en kompakt lektyta, ett "litet Gröna Lund" som rektorn Lars Hultberg (2012a) själv benämnde det, vilket innebär många aktiviteter och utrustningar på en liten yta. Den här delen av skolgården kommer att hägnas in av höga staket för att skapa en trafiksäker miljö för de yngre barnen. Högstadieskolgården i sin tur kommer i första hand att få ny sportutrustning och en multirink som flyttas från den delen av gården där förskolegården kommer att anläggas (Hultberg, 2012b). Den yta som är kvar till högstadieeleverna att vistas på är begränsad både yt- och upplevelsemässigt. Men det finns en ambition att skapa något även för de äldre eleverna och det är här mitt arbete startar.

IDÉVERKSTÄDER STAVSBORGSSKOLAN

Idéverkstäder på Stavsborgsskolan

Huvudsyftet med mitt arbete under våren har varit att hitta en väg att nå ut till och arbeta med högstadiееlever i demokratiska modeller i frågor som gäller deras utemiljöer. I det här kapitlet följer en redovisning av modellen som användes under idéverkstäderna som genomfördes på Stavsborgsskolan i mars 2012 och de förberedelser som krävdes inför dem. Det urval av metoder som använts i modellen kan inte användas som en kokbok för alla projekt där elevmedverkan är central vid utformning eller ombyggnad av skolgårdar, utan varje process måste vara dynamisk för att passa så väl som möjligt till sin specifika situation. Förutsättningarna är olika från skola till skola. Beroende på den ekonomiska situationen, det geografiska läget och ytan på skolgården samt engagemang från skolans elever och personal skiljer de sig åt från fall till fall. Modellen som presenteras här är anpassad till just Stavsborgsskolan och jag förklarar olika val och beslut som jag tagit utifrån de förutsättningar som fanns just där. Den kan i sin tur anpassas och användas vid liknande projekt på skolgårdar. Att målet för varje projekt byggs upp och förändras samtidigt som processen pågår har varit en viktig tanke som jag burit med mig under projektets gång. Idéverkstäderna på Stavsborgsskolan genomfördes tillsammans med landskapsarkitektstudenten Julia Åberg. Julia kunde i sin tur använda materialet från idéverkstäderna i skrivandet av sin uppsats *Vi har ju en skolgård! Ett gestaltningsförslag framtaget för och med högstadiееlever* (Åberg, 2012).

Här följer en utförligare redovisning av mina val av innehåll i modellen. Varje del förklaras närmare i detalj och med bakgrund till varför just de passar att använda tillsammans med högstadieelever. Det viktiga att komma ihåg är att metoderna är valda för att elevernas åsikter ska komma fram och kunna förmedlas på bästa sätt. Det är de som sitter på de största kunskaperna om hur skolgården används idag, vilka platser som är viktiga och hur den skulle kunna förändras till att anpassas utifrån deras behov.

Ett urval av deltagare i idéverkstäderna

När antalet deltagare och deras roll i idéverkstäderna har valts ut har jag försökt att få en variation av deltagare för att så många perspektiv på problemet som möjligt ska kunna beröras. Den personliga upplevelsen av den situation man befinner sig i påverkar också svaret man får. Därför det är viktigt att ha med en så stor variation brukare som möjligt när man vill hitta en lösning på ett problem som är fördelaktig för så många som möjligt (Zeisel, 2006). Med en alltför likartad grupp riskerar man att missa viktiga aspekter.

Under den första idéverkstaden deltog endast elever från Stavsborgsskolan. Det var ett medvetet val eftersom vuxnas deltagande riskerar att skapa en situation där de utvärderar ungdomarnas arbeten (Hart, 1997). Detta kan i sin tur minska elevernas känsla av ansvar och egen identitet i sina arbeten. Den struktur och ordning som vuxna kan tillföra behövs, men man måste också låta ungdomarna sköta situationen på egen hand för att det ska kunna uppmuntras till att delta menar Hart. Därför var inga vuxna deltagande under den första idéverkstaden förutom jag, Julia Åberg och Sara Chronvall som ledde aktiviteterna och var gruppleddare under dagen. Det viktiga i det här momentet var också att samla ihop elevernas egna åsikter om hur deras skolgård fungerar idag och hur den kan förändras till deras fördel.

Elevgrupperna formades med hjälp av en lärare på Stavsborgsskolan. Jag bad honom att välja ut sex elever från årskurs 7, sex elever från årskurs 8 och tre elever från årskurs 9 som skulle ha möjlighet att delta vid två tillfällen. En blandning av både tjejer och killar och att deras intressen skulle variera efterfrågades speciellt för att få ett så varierat och brett underlag som möjligt att utgå ifrån i vidare arbete. Att de elever som medverkar är engagerade är viktigt både för arbetsmoralen i grupperna och för skapandet av kreativa idéer (Wynne, 2012), varför det finns fördelar med att handplocka elever snarare än att låta slumpen avgöra. För att underlätta för oss gruppleddare att hålla ordning och för att skapa en bra sammanhållning bland deltagarna i gruppen ombads läraren också att dela in eleverna i mindre grupper till Idéverkstäderna, med två elever från årskurs sju respektive årskurs åtta och en elev från årskurs nio i varje mindre grupp. Det finns fördelar med en blandning av åldrar inom varje grupp snarare än att alla deltagare går i samma årskurs och jag ansåg att det var väsentligt att få med hela högstadieskolans ålderskategorier vid idéverkstäderna. Åldersskillnaden mellan årskurs sju och årskurs nio är endast två år, men högstadieåldern och de tidiga tonåren är en brytningspunkt mellan barndomen och vuxenlivet och många förändringar sker under de här åren (Lieberg, 1992). Detta

gör att de individuella behoven är viktiga att få fram. Hart (1997) skriver även om hur barn med olika förutsättningar kan lära av varandra. De yngre eleverna ha nytta av de äldre elevernas mer avancerade arbetssätt i en idéverkstad och de äldre eleverna kan utvecklas i och med att de får visa och lära ut sina kunskaper. Anledningen till att jag ville ha en jämn fördelning av tjejer och killar är att deras intressen skiljer sig åt på en generell nivå och därmed använder de skolgården på olika sätt (Thorne, 1993). Killar är mer dominerande på skolgårdens större ytor där det passar bra att spela bollsporter, medan tjejer håller till närmare skolbyggnaden och tar mindre yta i anspråk till sina aktiviteter enligt Thorne. I uppsatsen har jag valt att fokusera på högstadiееlever som grupp och skiljer inte tjejer och killar åt. Men i det här hänseendet tyckte jag ändå att det var viktigt framhålla att det finns olikheter mellan tjejer och killar att använda skolgården. Det motiverar en bredd i urvalet av elever som ska delta i idéverkstäderna och att man bör tänka på fördelningen mellan tjejer och killar i grupperna.

Vid uppföljningen deltog samma elever som under den första dagen. För att få flera perspektiv på vad en skolgård behöver vara bjöds fler deltagare in till diskussionsdelen. Lärare och rektor på Stavsborgsskolan var inbjudna att delta. Även förvaltningspersonal som arbetar med underhållet av skolgården var inbjudna för att ge sin mer praktiska bild av skolgårdens funktioner. Representanter från Fastighetskontoret och enheten för Förskola, Fritid och Skola på Nacka kommun var också inbjudna för att få ta del av projektet och möta eleverna. Att ha med dem bidrar till att visa upp skolgårdsprojektet och på så sätt få kommunen att öppna ögonen för möjlighet att föra det vidare i deras vardagliga

arbetsuppgifter. Att de yrkesverksamma deltar är också en chans att ge eleverna förståelse för hur ett projekt blir förankrat och arbetas vidare med på högre nivå. Målet var att komplettera elevgrupperna med två-tre vuxna deltagare för att inte diskussionsgrupperna skulle bli alltför stora. De vuxna bör vara färre än eleverna till antal, då jag annars ser en risk i att de skulle dominera alltför mycket i diskussionerna.

Gåtur

Syftet med Gåturerna var att de skulle fungera som elevernas egen inventering och analys av skolgården. Julia Åberg genomförde inventering och analys ur landskapsarkitektens perspektiv före idéverkstäderna och det var tänkt att Julias och elevernas resultat skulle få komplettera varandra. På så sätt kommer både brukarnas, som i det här fallet är eleverna som är experterna om hur deras skolgård fungerar, och landskapsarkitektens aspekter att komma fram. Tillsammans är de tänkta att ge en mer fullständig bild av Stavsborgsskolans skolgård, även om det alltid kan komma in fler aspekter i det hänseendet.

Metoden Gåtur utformades i Danmark av Ivor Ambrose (de Laval, 1997), mer om den står att läsa om i kapitlet *Tillvägagångssätt* sidan 15. Här presenteras en av mig modifierad version av Gåturen som jag tog fram för att anpassa den till att användas tillsammans med ungdomar vid en upprustning av deras skolgård. Det speciella med Ambroses metod är att de deltagande har olika bakgrund och roll i området som man arbetar med (de Laval, 1997). Jag valde att enbart ha med eleverna på Gåturen då jag i det här stadiet koncentrerade mig på elevernas åsikter kring skolgården. Det är för eleverna skolgården är viktig och det är främst de som använder den varför deras åsikter bör hamna i fokus.

Under Gåturen på Stavsborgsskolan var det tänkt att eleverna skulle gå tillsammans i de mindre grupperna runt skolgården och stanna på åtta förutbestämda platser. Varje elev hade fått en karta över skolgården, där stoppen fanns markerade på kartan (se bild). På varje stopp fick deltagarna individuellt markera in på kartan bra respektive dåliga platser runt omkring stoppet och hur de platserna upplevdes. I det här fallet hade eleverna pennor i tre färger där blå representerade **platser de tycker om**, röd representerade **platser de inte tycker om**, och grön **platser de vill förändra**. Vid varje stopp på turen delade gruppledarna ut ett A5 papper för eleverna att skriva kommentarer om området kring platsen vi stod vid. Dessa samlades sedan in av gruppledaren då vi lämnade respektive stopp.

Att antecknandet sker individuellt är viktigt för att eleverna inte ska påverkas av vad de andra skriver. Ungdomar är medvetna om vad andra tycker och tänker om dem, vilket påverkar deras relation till varandra och de blir mer strategiska (Hart, 1997). Att ha ett liknande perspektiv på saker och ting är viktigt för att barn ska bilda grupper och detta är särskilt viktigt hos ungdomar. En ökad självmedvetenhet kan också bidra till att det bildas grupperingar kring hur man ser på varandra i gruppen men det kan även leda till isolering, enligt Hart. Med detta som bakgrund kan beslutet att genomföra första omgången individuellt motiveras, för att de åsikter som eleverna antecknade inte skulle vara beroende av vad man tänkte att de andra i gruppen skulle tycka och tänka om vad man sa. Här får alla åsikter möjlighet att komma fram, oberoende av vilken personlighet

Karta som delades ut till eleverna under Gåturen. Underlag till kartan är hämtat från maps.google.se

eleverna själva har.

Stoppen för Gåturen valdes ut i samråd med Julia Åberg. Valet av platser grundade sig på Julias påbörjade skissarbete och utifrån vår upplevelse av platsen vid tidigare besök. Vi valde ut platser där det var svårt att förutse elevernas aktiviteter och som därför var svåra att definiera. De platser som för oss såg helt ointressanta ut kunde fylla någon funktion viktig för eleverna att bevara. De utvalda platserna var

1. Utanför huvudentrén
2. Den stora asfaltsytan med cykelställ
3. Intill fotbollsplanen
4. Bänk i skogsbyn i anslutning till skolgården
5. Utanför idrottshallen, gång- och cykelväg
6. Talldungen
7. Undanskymd bänk i naturmark
8. Utanför matsalen, strax intill busstoppet.

Plats 1 utanför huvudentrén är en självklar plats för eleverna att röra sig på då de passerar där dagligen. Den stora asfaltsytan med cykelställ, plats 2 är den största öppna ytan som finns på skolan. Den syns också från ett flertal fönster inifrån skolbyggnaden. Intill skolans fotbollsplan som ligger endast cirka 100 meter från Ältasjön. Bänk intill ett skogsbyn, ligger utanför skolans tomtgräns. Plats nummer 5 ansåg vi endast var ett gångstråk på baksidan av skolan. Men det kunde ändå vara intressant att se vad eleverna gjorde på platsen varför vi valde att ha med den. Både nummer 6 och 7 ligger inom området där det redan finns planer för en ny förskolegård. Då det kan finnas en risk att gå miste om kvalitéer som för eleverna är viktiga att bevara om de inte var med valde vi att ta

med även dem. Plats nummer 6 ligger i en karaktärsfull tallskog och nummer 7 intill en kulle vilket gör det till en mer avskild plats. Plats nummer 8 såg vi som entré till skolan. Från matsalen hade man också utblick över den genom stora fönster och det fanns en entré ut från matsalen.

Plats nummer 3 intill fotbollsplanen ligger utanför skolans tomtgräns. Då vi redan visste att den ytan användes av eleverna valde vi ändå att titta även på angränsande områden. Även nummer 4 ligger utanför tomtgränsen. Men då den hade en viss karaktär och låg på gångavstånd till skolan fick även den vara med. Valet av platser där stoppen på Gåturen görs påverkar resultatet, varför det var viktigt att få med en så stor variation av platser som möjligt som kunde representera helheten av skolgården. Till en början hade vi valt ut elva stopp men minskade ner det till åtta för att begränsa tiden. Gåturen tar 45 minuter, en längre tur än det skulle kunna vara alltför tröttsamt för eleverna. De stopp som valdes bort hade en liknande karaktär som de stopp som vi behöll. Platser med olika rumsskapande karaktärer som fanns på skolgården och i angränsning till den valdes ut, då jag anser att det är viktigt att fånga olika karaktärer som framkallar en känsla snarare än uppfyller något praktiskt syfte.

Gåturen som metod där vi väljer ut stoppen ger ett stort utbud av information till både mig och Julia, samtidigt som vi redan har rensat bort sådana platser som vi anser ointressanta för projektet i valet av stopp.

Efter en kortare paus gick vi samma runda igen. Då diskuterade vi allas markeringar på kartorna tillsammans med deras kommentarer gemensamt i samma mindre grupper. Inför det hade gruppledarna hunnit ta en snabb

titt på elevernas kartor och kommentarer. Vid varje stopp stannade vi och gick igenom elevernas kartor och kommentarer. Att genomföra Gåturen ännu en gång ger möjlighet till en öppnare diskussion och utveckling av de individuella kommentarerna hos eleverna. Här är det också intressant att se hur deras kommentarer skiljer sig åt och hur de reagerar på de andras kommentarer i gruppen. Som avslutning gavs eleverna möjlighet att visa platser som är betydelsefulla för dem och som vi har missat att gå till under Gåturen. Eftersom jag och Julia aktivt har valt Gåturens utformning kan det fortfarande finnas platser som är betydelsefulla för eleverna och som vi kan ha missat.

Att tänka på inför Gåturen

Noggrann planering och ett strikt tidsschema är viktigt inför Gåturen för att den ska kunna genomföras så effektivt och problemfritt som möjligt (de Laval, 1997).

Collageverkstad

Eftermiddagen var mer kreativ och här fick eleverna själva ta fram idéer och förslag till sin skolgård. Att vara kreativ innebär att kunna använda sin fantasi konkret i förhållande till yttre föremål, utan att resultatet nödvändigtvis behöver vara en bestämd produkt. Att vara kreativ betyder i ett bredare sammanhang att vara nyskapande (Drotner, 1991). Puberteten är en professionell gråzon i forskningen, när det gäller estetiska bedrifter, samtidigt som intresset för det estetiska är på topp i just den åldern, menar Drotner. Därför det kan vara extra värdefullt att ta vara på elevernas kreativitet och nyskapande idéer i det här

sammanhanget.

Under eftermiddagen gjorde eleverna collage om vad de vill *göra och uppleva* på skolgården. Att göra behöver i det här fallet inte vara en aktiv aktivitet. Att *göra* och *ha* på skolgården kan ha helt olika innebörd för eleverna. *Ha* kan ge mer orealistiska associationer medan frågan om vad de vill *göra* på skolgården hjälper till att hålla elevernas idéer på en realistisk nivå. (Titman, 1994). Det är därför viktigt att frågorna formuleras så att svaren blir realistiska. Om frågorna formuleras fel finns det en risk att svaren blir svårtolkade (Lenninger & Olsson 2006). Eleverna skulle också försöka återskapa en *känsla* i collagen som de vill ha på skolgården.

Collage har fördelar i det här sammanhanget jämfört med teckningar. När man använder collage så väljs bilderna efter intuition för dess form eller färg. Collage har också en förmåga att öka den visualiserande förmågan hos eleverna snarare än om de exempelvis ombads att göra teckningar istället (Hart, 1997). Det kan vara bra att förbereda ett förslag på hur ett collage kan se ut för det är inte säkert att högstadiel elever har koll på vad det innebär. Det förberedda collaget kan visa en annan plats för att inte påverka eleverna alltför mycket. I det här fallet valdes Älta Centrum som ligger i närheten av skolan. Vi försökte att inte göra ett alltför ambitiöst collage för att hålla nere prestationskraven hos eleverna. Tanken var inte att skapa det snyggaste collaget. Inga vuxna deltog heller under tiden eleverna genomförde collagen vilket var ett aktivt val för att undvika deras inflytande på eleverna. Det gäller att vi som håller i idéverkstäderna ligger på en bra nivå för att inte påverka och styra eleverna alltför mycket i deras arbete. Att ge alldeles för fria uppgifter kan skapa förvirring hos

ungdomarna, medan en för hård styrning från vår sida kan göra dem återhållsamma (Hart, 1997). Vid utformandet av idéverkstaden gäller det att inte hämma elevernas egen kreativitet och inte heller styra dem alltför mycket i deras arbete.

Exempel på collage som visades för eleverna på Stavsborgsskolan. Även vi använde runt papper i vårt collage. Ett urval av elevernas collage finns på sidan 60 och 63.

Innan eleverna börjar med collagen visades ett kort bildspel med inspirationsbilder (se bilaga 4) med både skolmiljöer och andra utemiljöer. Bildspelet användes för att få igång elevernas fantasi och tänka på skolgårdens möjligheter i ett vidare perspektiv. Skolgårdens miljö som den ser ut idag ger ramar för elevernas fantasi medan inspirationsbilder kan ge friare tankar om vad en skolgård kan vara som eleverna annars skulle ha svårt att komma till. Att eleverna behöver uppmuntras i sitt skapande har både framhållits av de jag mött på mina studiebesök. Rektorn på Segevångskolan berättade att de åkt på studiebesök tillsammans med eleverna och visat bildspel i klasserna av just den anledningen (Olofsson,

2012). Roger. A. Hart har samma erfarenhet, han menar att bilder eller en film kan visas för att frigöra elevernas idéer (Iltus & Hart, 1995). För att få igång deras fantasi kan man styra dem till viss del och samtidigt inte ge alltför odefinierade uppgifter att lösa.

Av samma anledning som ovan valde jag att skriva ut ett flertal bilder från både skolmiljöer och andra utemiljöer som eleverna kunde använda sig av då de skulle skapa sina egna collage. Övrigt material som användes vid collageverkstaden var färgat silkespapper, färgat papper, färgpennor, tidningar och kataloger, sax, lim och tejp. Det är viktigt att använda tidningar som eleverna kan relatera till och att undvika till exempel veckotidningar som håller sig alltför mycket utanför elevernas verklighet och ämnet, vilket kan göra att eleverna tappar intresset att göra collaget (Hart, 1997). Det är däremot bra om det finns tidningar om arkitektur och landskapsarkitektur för eleverna att tillgå. De kan visa för eleverna ovanliga miljöer, även om de bör kompletteras med andra typer av tidningar enligt Hart. Stora runda papper, 297 cm i radie, användes att göra collagen på. Anledningen till det är att inte låta formen på papperet styra eleverna alltför mycket. På ett runt papper finns det inget upp eller ner att förhålla sig till.

Till sist presenterade eleverna sina collage inför hela klassen där de fick motivera och förklara sina val av bilder inför de andra eleverna. Genom att eleverna får sätta ord på valet av bilder ger det oss handledare bättre insikt i varför de valt att använda vissa bilder. En redovisning inför klassen kan också göra dem mer ambitiösa i uppgiften då de måste visa upp dem inför klassen. Gruppledarna höll i och antecknade under elevernas redovisningar.

I slutet av dagen var det en återsamling där eleverna fick ge sina synpunkter om vad de tyckte om dagen. De informerades även om hur deras material som tillverkats under dagen skulle komma att användas och om att Julia skulle skissa på ett förslag utifrån deras idéer, vilket de skulle få ta del av på uppföljningen följande vecka. Det är viktigt att informera eleverna tidigt om vad deras delaktighet kommer att resultera i. Om barnen upplever det som en dålig erfarenhet att delta i projektet, blir de också omotiverade för framtida deltagande (Freeman & Tranter 2011).

Uppföljning

Syftet med uppföljningen var att återknyta till den första idéverkstaden och att få fram åsikter och kommentarer kring Julia Åbergs förslag till gestaltning av skolgården. Den hade även i syfte att ta tillvara de olika kompetenser som fanns samlade i rummet och ställa frågan hur var och en av dem kunde bidra till att i framtiden skapa en attraktiv skolgård. Uppföljningen genomfördes en vecka efter den första idéverkstaden för att ge eleverna tid att reflektera över vad vi gjort då och för att ge Julia tid att göra ett gestaltungsförslag inspirerat av elevernas idéer.

Uppföljningen har en viktig aspekt i hänseende till Harts modell. Enligt honom är det manipulation då man använder elevernas material från en idéverkstad likande den som arrangeras på Stavsborgsskolan, sammanställer det till en gestaltning och presenterar idéerna som elevernas i ett annat sammanhang. Eleverna måste få ge sina synpunkter på förslaget för att undvika manipulation. Uppföljningen är i det här fallet till för att förhindra detta. Vid uppföljningen

ges eleverna chans att ta del av och ge kommentarer på Julias förslag.

Diskussionsgrupperna är även viktiga för att ge eleverna insikt i allas perspektiv på skolgårdens utformning. Här kommer de ekonomiska och pedagogiska aspekterna samt aspekter ur förvaltningssynpunkt. Eleverna får på så sätt förståelse för varför vissa beslut tas och vilka kompromisser som görs utifrån de olika deltagarnas perspektiv. Det är inte bara viktigt för att eleverna ska förstå bakgrunden till de beslut som fattas. Det är också en ingång för skolans personal att få ge sina synpunkter och för skolan att visa upp sitt engagemang för representanter från kommunen. Det ger alla deltagare förståelse för vad varje användargrupp behöver av platsen, och hur dessa behov kan samspela.

Även här delades deltagarna in i grupper där elevgrupperna var desamma som veckan innan och kompletterades med två- tre vuxna beroende av hur många som hade möjlighet att delta. Grupperna var fortfarande små för att alla ska kunna komma till tals i respektive grupp enligt Zeisel (2006). Eftermiddagen var indelad i tre delar med olika teman. Den första delen handlade om att återkoppla till idéverkstaden som genomfördes veckan innan. Eleverna fick återberätta för de andra deltagarna sin version av dagen utifrån några diskussionsfrågor som delades ut. Vid del två visade Julia sitt förslag till utveckling som skissats fram under veckan. Efter det fick deltagarna framföra sina åsikter om förslaget och skissa på förändringar och utvecklingar av förslaget i grupp. Inför del tre bytte vi grupper. Alla yrkesverksamma fick vara i en diskussionsgrupp och eleverna i en diskussionsgrupp. Alla grupper diskuterade vilka kunskaper och förmågor de skulle kunna bidra med i ett skolgårdsprojekt

men utifrån olika frågeställningar. En sekreterare utsågs i varje grupp för att föra anteckningar av diskussionerna. Alla diskussioner redovisades inför alla deltagare i slutet av varje delmoment. De frågor som diskuterades under dagen finns att läsa i bilaga 6.

Som avslutning på dagarna fick deltagarna ge kommentarer på Idéverkstädernas upplägg och ställa frågor. Vidare informerade vi om skolgårdsbloggen som finns på Nacka kommun där information om dagen kommer att läggas upp. Jag och Julia informerade deltagarna om hur vi ska gå vidare med vårt arbete.

Upplägg av idéverkstäder 20/3 och 26/3 2012

Här följer upplägget för de båda idéverkstäderna som arrangerades på Stavsborgsskolan i mars 2012. Till hjälp att planera och genomföra dagarna hade jag Julia Åberg och Sara Chronvall. Skolans rektor, intendent, vaktmästare och en lärare var också till hjälp att planera och förbereda material till dagarna. De olika momenten som dagarna bestod av förklarades mer

ingående i tidigare i det här kapitlet (s. 42-48). Schemat som presenteras i det här kapitlet var det som planerades inför idéverkstäderna. De förändringar som skedde under dagen redovisas i kapitlet *Utvärdering av modellen* s 70. Ett mer detaljerat schema över idéverkstäderna med mer ingående beskrivning och diskussionsfrågor finns i bilaga 5 (Gåtur och collageverkstad) och bilaga 6 (uppföljningen).

Schema idéverkstad 20/3 – Gåtur och collageverkstad

- 8.40 - 9.00 Samling i klassrummet för genomgång. Sara, Julia och jag presenterar oss. Vad gör vi där och varför?
- 9.00 - 9.45 Gåtur 1 i mindre grupper (max 5 minuter/station)
- 9.45 - 10.15 Gemensam fikapaus. Gruppledarna tittar igenom elevernas kartor.
- 10.15 - 11.30 Gåtur 2 med diskussion i mindre grupper (ca 7-8 minuter/station). Alla stationer klara 11.15. Därefter visar eleverna sina egna platser.
- 11.30 - 12.15 Lunchpaus
- 12.15 - 12.35 Samling i klassrummet. Genomgång av eftermiddagen. Visning av inspirationsbilder. Gemensamt.
- 12.35 - 13.40 Collageverkstad i mindre grupper
- 13.40 - 14.00 Gemensam fikapaus
- 14.00 - 15.00 Gemensam diskussion av elevernas collage.
- 15.00 - ca 15.30 Avslutning av dagen

Schema idéverkstad 26/3 – Uppföljningen

- 13.00 - 13.20 Introduktion
- 13.20 - 13.50 del 1- återkoppling till idéverkstad 1
- 13.50 - 14.30 del 2 Förslaget
- 14.30 - 15.00 del 3 – Hur går vi vidare? (med fika till diskussionen)
- 15.00 - 15.20 Avslutning

Checklista inför idéverkstäder

Förberedelser av idéverkstäder

- Inventera skolgården, bestäm stopp för Gåtur.
- Bestäm hur många och vilka elever som ska delta. Be lärare arrangera mindre elevgrupper.
- Bestäm datum för idéverkstäderna så tidigt som möjligt.
- Ta kontakt med yrkesverksamma tidigt för att så många som möjligt ska ha chansen att delta.
- Förbered material till Gåtur och collageverkstad.
- Bestäm vilka roller gruppledarna kommer att ha.
- Förbered något för deltagarna att få som tack för att de deltar i projektet. Exempelvis fika till pauserna.

Under idéverkstäderna

- Arrangörerna introducerar sig. Beskrivning av projektet och dess förutsättningar.
- Informera om syftet med idéverkstäderna och vad deltagarnas arbete kommer att resultera i.
- Deltagarna får presentera sig för varandra.
- Dokumentera med foto och anteckningar. Eventuellt filma. Fråga deltagarna om deras samtycke.

Gåtur: Används som elevernas inventering av skolgården. Eleverna fyller individuellt i varsin Gåturkarta. Efteråt diskuterar vi deras kommentarer och hur skolgården fungerar idag gemensamt. Slutligen ombeds eleverna att visa platser som vi missat på under Gåturen.

Collage: Eleverna skapar collage av vad de vill göra och uppleva på skolgården samt vilken känsla de vill skapa.

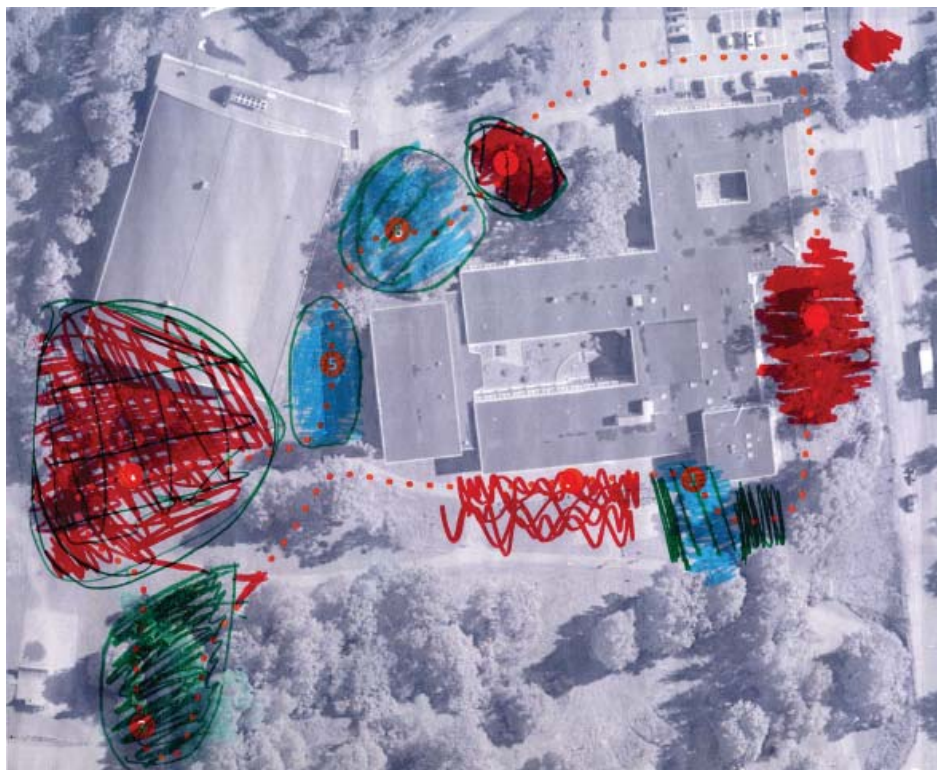
Uppföljningen: Deltagarna får möjlighet att ge kritik på gestaltungsförslaget. Olika roller i en förlängning av projektet diskuteras. Hur kan projektet leva vidare?

Gemensamma diskussioner hålls efter varje avslutat moment för att delge alla vad som samtalats i de mindre grupperna.

TVÅ INTENSIVA DAGAR PÅ STAVSBORGSKOLAN GAV RESULTAT

Idéverkstäderna på Stavsborgsskolan gav ett digert material för både mig och Julia att arbeta vidare med. Här kommer jag att redovisa hur eleverna använder skolgården och varför, hur de skulle vilja förändra den samt alla medverkandes roll i ett skolgårdsprojekt som kom fram under diskussionerna vid uppföljningen.

Under Gåturen och enkätundersökningen kom det fram information om hur skolgården används idag, hur det fungerar och förslag på förbättringar. Collageverkstaden frambringade kreativa förslag om hur skolgården skulle kunna användas i framtiden och vid uppföljningen framkom idéer kring hur man kan arbeta vidare med projektet.

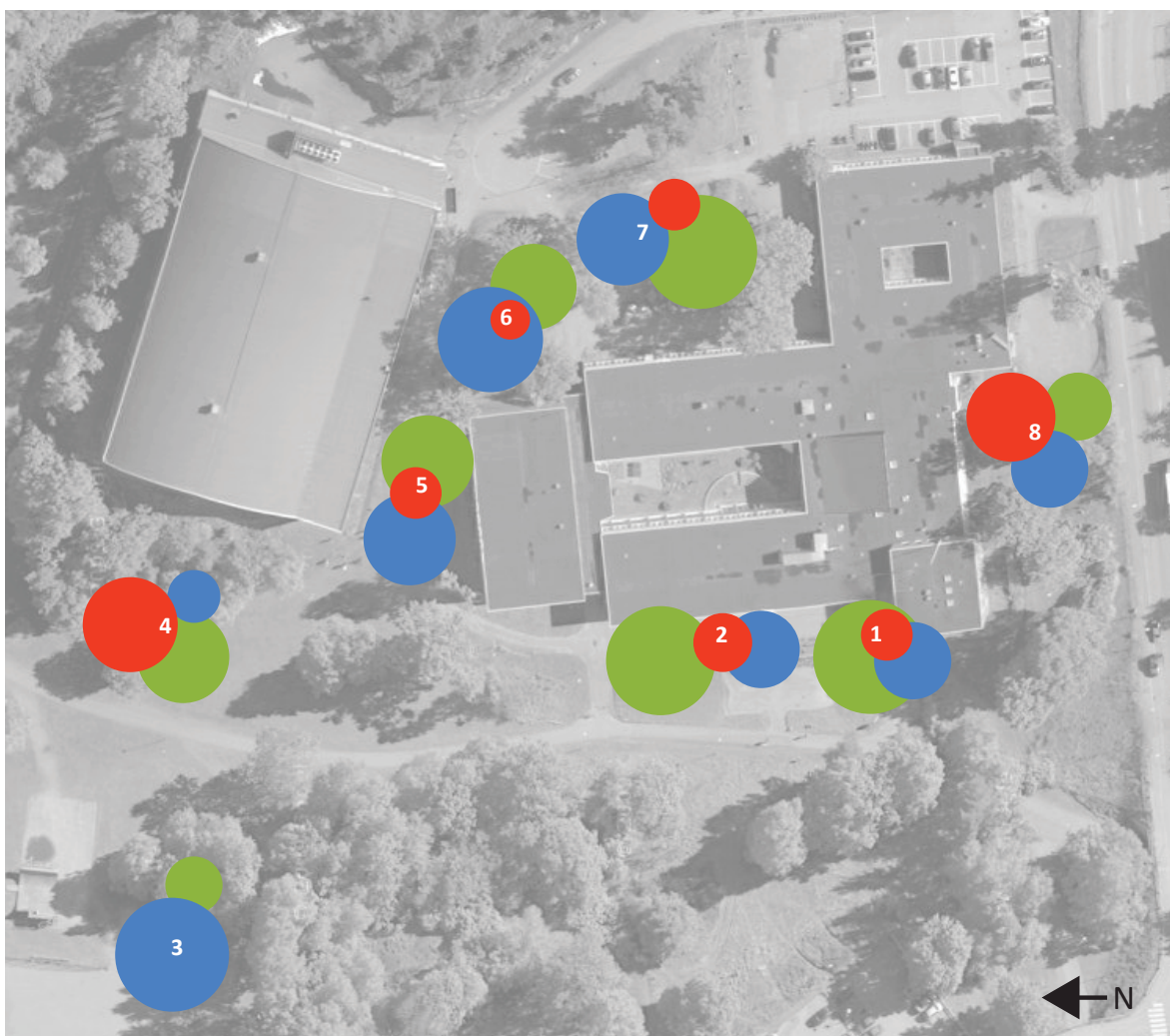

Gåturkarta ifylld av elev

Hur eleverna använder skolgården idag

Gåturen som inventeringsmetod gav en bra bild av hur Stavsborgsskolans skolgård används idag och hur den kan förändras till det bättre. Av en sammanfattning av elevernas kommentarer förstår man att skolgården inte fungerar så som den ser ut idag. Eleverna vistas där väldigt sällan. Kommentarer som ”man känner sig inte välkommen”, ”tråkigt och fult”, ”riktigt deppigt”, ”inget att göra” var frekventa.

Sammanställning av elevernas ifyllda kartor. Cirkelarna är representativa för hur stor del av vilken färg eleverna markerat med på respektive stopp. Röd = platser de inte gillar. Blå = platser de tycker om. Grön = platser de vill förändra.

Elevernas kommentarer plats för plats

“man känner sig inte välkommen”

1

Enligt eleverna var plats nummer ett vid Stavsbergsskolans huvudentré en plats som användes ofta. Här satt man ofta och hängde mellan lektioner. Ändå var det negativa kommentarer som dominerade. Eleverna ansåg att ingången var oinbjudande

med trasig skylt. De ansåg också att den var ful och tråkig och kom med förslag på förbättringar som att ställa dit fler bänkar, plantera mer vegetation och genomföra en allmän uppfräschning av platsen.

2

”den här platsen är jättefin på
sommaren, så den tycker ja om”

3

Den stora asfaltsytan på plats nummer två var även den en plats som eleverna brukade använda. Här kunde man sitta och hänga men den ansågs som ful och tråkig med dåliga cykelställ och trasiga bänkar.

En plats som enligt eleverna fungerade väl är plats nummer tre intill fotbollsplanen. Här kan de flesta hålla till, både de som spelar fotboll och de som bara vill hänga i solen. Den intilliggande skogen ansågs som ”jobbig” och kunde ersättas med en grässlänt. Eleverna tyckte också att det behövdes nya och fler bänkar.

Plats nummer fyra var den plats som fick mest negativa markeringar. Den ligger utanför skolans tomtgräns och få av eleverna brukade vara här utan passerade endast. En tjej brukade gå hit och ”snacka hemlisar”. Kommentarer var att det var ”lerigt” och ”tråkigt” och det kom förslag på förbättringar som att grusa vägen och sätta dit nya bänkar.

Plats nummer fem var ”helt okej” enligt eleverna men ändå rätt tråkig. Någon brukar sitta i solen på bänkarna, men idrottshallen skuggade ofta bänkarna varför de behöver flyttas. Den allmänna uppfattningen var också att det behövde fräschas upp där. Annars var det en plats som man endast passerade.

“Tråkig plats med en ful gammal bänk”

5

6

Många elever ansåg att plats nummer sex var ”mysig” men en plats som man mest passerade. Det kom förslag på bättre sittplatser och en klocka.

Plats nummer sju fungerade som en avskild plats för eleverna att hänga i solen och ta det lugnt vid. De ansåg att det var en mysig plats, men att det behövde röjas upp i gräs och buskar. Eleverna tyckte att det behövdes fler bänkar, gärna med tak över.

Nummer sex och sju var de platser som fick bäst betyg av eleverna inom skolans

tomtgräns. De ligger inom området där förskolegården kommer att anläggas.

Plats nummer åtta utanför matsalen ansågs som en tråkig plats som man aldrig var på, endast när man passerade förbi på väg till bussen. På våren brukade skolan ibland grilla utanför matsalen, annars var det aldrig någon aktivitet där. Alla skulle ju se en från matsalen! Någon tyckte däremot att platsen var ”udda med fin”. Förslag som eleverna hade var att skaffa dit bord och bänkar för att kunna äta lunchen utomhus.

**“Jag gillar den här platsen.
Det är som en liten hängplats
med bänkar man kan sitta
och ta det lugnt på”.**

“Mysigt och VARMT! :) “

8

“Vid den här platsen tycker jag att man ska göra en utegård så man kan ta ut sin mat och äta här.”

*Den läskiga gångtunneln!
Stavsborgsskolan syns i
bakgrunden.*

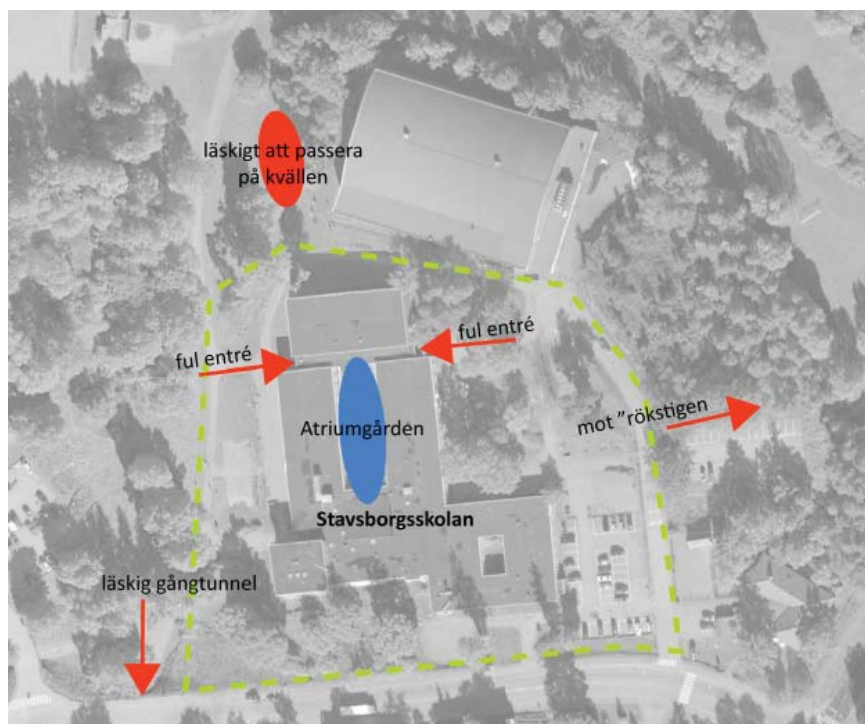
De platser som eleverna själva visade var gångtunneln som man passerar då man kommer till skolan söderifrån. Den upplevdes som läskig och mörk med trasiga lampor, krossat glas och graffiti. De visade även rökstigen som (underförstått) är den plats dit eleverna går för att tjuvröka. Här upplevdes skogen som läskig. Vi fick även

*Eleverna visar ännu en tråkig entré till skolan.
Bild: Sara Chronvall*

se atriumgården som brukar användas i undervisningen, men som är stängd på vintern. Under Gåturen tyckte de inte att huvudentrén var välkomnande. När de skulle visa platser som vi missat under Gåturen fick vi se andra entréer som eleverna tyckte var fula och tråkiga.

Elevernas collage visade främst vilken känsla och karaktär de ville skapa på skolgården. De ville exempelvis både ”skapa en lugn och skön känsla” och ”ha fler aktiviteter att välja mellan”. ”Något för alla!” efterfrågades.

Bilden visar de platser som eleverna visade för oss efter att Gåturen avslutats. Blått symboliserar bra platser medan rött symboliserar mindre bra platser.

Underlag: maps.google.com

**“man ska känna att
det är kul att vara ute”**

Enkätundersökningen som delades ut i klasserna förstärkte bilden ytterligare av en skolgård som inte användes och som ansågs som sliten och tråkig. Eleverna gav kommentarer som ”har vi en skolgård?” och ”brukar inte vara på skolgården eftersom det inte finns något man kan göra”. Det vanligaste eleverna gjorde på skolgården enligt enkätundersökningen var att hänga med kompisar. Även utanför skoltid var det den vanligaste aktiviteten, 40 procent svarade att de brukade hänga med kompisar här ofta eller ibland. Annars var det främst aktiviteter som promenera, titta på vad andra gör, hålla på med mobilen, springa,

spela bollsport, något de inte vill att vuxna ska se som eleverna gjorde ibland under skoldagen. På fritiden var det en del som kom till skolan för att hänga med kompisar, springa, cykla och hålla på med bollsport. Majoriteten tyckte att skolan var trist, tråkig att vara på, ointressant och fantasilös. Cirka 50% instämde på att skolgården till viss del var trevlig, något färre ansåg den vara till viss del rolig att vara på och ännu färre till viss del lekfull och fantasifull. Endast två elever tyckte att skolgården var en plats som var deras. Fullständig sammanställning av enkäterna finns i bilaga 7.

Planerna för högstadiееleверnas skolgård på Stavsborgsskolan innan vår undersökning var att tillföra någon sportutrustning, exempelvis basketmål. Enligt Rektorn är det vad eleverna vill ha (Hultberg, 2012b). Eleverna som deltog i idéverkstaden var mer inriktade på att fräscha upp det befintliga och kom med lösningar som varken behöver kosta mycket pengar eller vara svåra att genomföra.

Exempel på förslag på förbättringar som kom under Gåturen

- Fler och fräschare bänkar
- Bord så att fler kan sitta tillsammans
- Sittplatser med tak över
- Sport och lekutrustning: Gungor, noggerrutor, skate- och BMX-ramp.
- Mer färg
- Mer vegetation, rensa upp den som är.

Exempel på förslag på förbättringar som kom upp under Collageverkstaden

- Skapa en skön känsla
- Häftiga och snygga sittplatser
- Vatten
- Blommor
- Många olika aktiviteter att välja på
- Någonstans att bara hänga och ta det lugnt på
- Göra det mysigare
- Mer färg
- Tillföra någonting coolt

Exempel på förslag på förbättringar som kom upp i enkäterna

- Fler sittplatser
- Lek- och sportutrustning som skate- och BMX-ramp, gungor, pingisbord utomhus
- Bättre skötsel
- Mer växtlighet och grönska

“sommarkänsla! Med sol och blommor och häng i solen”

“någonting för alla”

“nånting coolt”

“pingis och skate.
Och att man bara kan titta”

Elevernas möjlighet till att påverka på Stavsborgsskolan

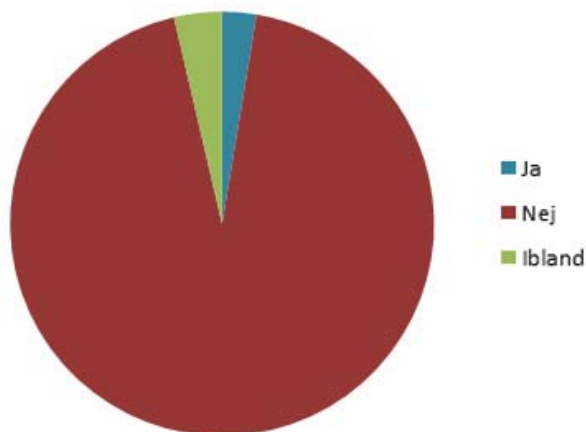
I enkätundersökningen ställde vi frågan *anser du att du får vara med och påverka skolan och skolgårdens utseende och användning?* till eleverna.

Det var endast en elev som ansåg att den fick vara med och påverka. 14 stycken svarade att de ansåg sig vara med och påverka ibland.

De som ansåg sig få vara med och påverka nämnde klassråd och mentorstid som vägar att nå ut med sina tankar och idéer. Någon tyckte även att enkätundersökningen var

ett sätt att påverka. Två nämnde också att de varit med på skolgårdsdagen, alltså idéverkstäderna. 36 stycken ansåg sig aldrig vara med och påverka. De ville ha möjligheten att komma med förslag på förändringar om vad som exempelvis skulle finnas på skolgården. Sex stycken kommenterade att de inte ville vara med och påverka. En del var negativt inställda och ansåg att det ändå inte fanns några pengar att förändra skolan med. Alltså var det ingen mening i att säga vad man ville ha.

Anser du att du får vara med och påverka skolan och skolgårdens utseende och användning?

”jag skulle vilja göra den till en roligare plats så att folk kan trivas.”

”jag skulle vilja ha bollar så att man kan gå till fotbollsplan”

”jag tror inte skolan har pengar till elevernas idéer och därför är vi aldrig med och bestämmer.”

Elevernas enkätsvar på hur de skulle vilja påverka Stavsborgsskolans skolgård.

HUR ARBETAR VI VIDARE MED PROJEKTET?

Även om det var en positiv stämning i klassrummet vid uppföljningen fanns en oro bland eleverna att arbetet som påbörjats bara skulle rinna ut i sanden. Från och med att jag och Julia avslutat idéverkstad två ligger projektet i deltagarnas händer. Indelade i en grupp med elever och en grupp med vuxna deltagare diskuterades hur var och en skulle kunna bidra till att projektet skulle kunna fortleva.

Vad kan eleverna bidra med?

Många av elevernas förslag var enkla och lätta att lösa på plats utan att en enorm budget skulle behövas. Redan vid första tillfället blev eleverna inspirerade av Saras arbete med Skolgårdsprojektet och ville själva organisera en skolgårdsgrupp tillsammans med andra intresserade elever på skolan. De ville gå ut i alla klasser på skolan och informera om vad de fått göra under idéverkstäderna och säga ”det här har vi gjort, vad vill ni göra för att förändra skolgården?” De såg även elevrådet som en möjlighet till att nå ut med sina idéer. Eleverna kom också med förslaget på en arbetsdag där hela skolans elever kunde samarbeta med personal på skolan för att själva bygga saker till skolgården. Det kunde exempelvis vara att bygga en snyggare entréskylt till skolan eller måla bänkarna. Vaktmästarna var positiva till förslaget och ställde gärna upp att hjälpa eleverna i den mån det fanns tid.

Anställda på kommunen kom med idén att en eventuell skolgårdsgrupp skulle kunna gå steget längre genom komma till kommunhuset och presentera sina idéer för

politikerna. Det skulle även kunna vara en bra övning i exempelvis samhällsorienterande ämnen.

Vad kan skolans personal och Nacka kommun bidra med?

De vuxna deltagarna var även de positivt inställda till resultatet som idéverkstäderna gett. Skolans personal var till viss del oroade över projektets betydelse då ”det inte finns pengar att genomföra förslagen”. Inställningen att ”eleverna är allergiska mot syre” hade rektorn påpekat tidigare. Det var den negativa inställningen som vi var där för att förändra. Idag finns inga höga ambitioner om skolgården. Men det behövs och de anställda vill ha det.

Alla pengar som skolorna har att tillgå ligger på skolans ansvar att disponera och att ”prioritera rätt” är inte alltid enkelt. Förslaget kom upp om att pengar skulle öronmärkas till att satsas på just skolgården vid en ombyggnation av skolan. Detta skulle gälla även för mindre projekt. De kommunanställda ansåg att en ”prioritista” borde upprättas för att se vilka skolgårdar

”Om 10% blir av är jag nöjd. Vi måste börja. Det måste bli fint!”

Personal på skolan

Sara Chronvall la upp två inlägg på Nacka kommuns skolgårdsblogg med information om vad som pågått under idéverkstäderna. För att fler på skolan, både elever och personal, skulle få veta mer om vad som hänt under idéverkstäderna på skolan gjordes affischer med länkar till skolgårdsbloggen. De sattes upp i skolans korridorer.

Tillsammans diskuterade elever och vuxna Julius förslag till utveckling av skolgården.

som är i störst behov av renovering och utefter den göra en kostnadskalkyl. Diskussionerna kretsade även kring just högstadieskolornas nedprioriterade roll i skolgårdutveckling. Både kommunanställda och skolpersonal påpekade att det satsas betydligt större summor pengar på utemiljön vid F-6 skolor än till högstadiet. Problemet med nedprioriterade högstadieskolgårdar behöver initieras till kommunpolitikerna. De kommunanställda såg sig som ambassadörer i att framföra den här frågan vidare till kommunpolitiker. Det ansåg att det skulle vara viktigt för dem att höra om informationen som kommit fram under idéverkstäderna för att inte riskera att skolgårdar skulle falla bort i planeringen. De sa att kommunpolitikerna behöver ställa sig frågan ”vilka skulle konsekvenserna bli om man inte satsade på skolgårdar?” Anställda

på kommunhuset ville också ta tillvara den energi som deltagarna fått ut av dagen. Här fanns flera bra argument för att satsa på skolgården.

Stavsborgsskolans intendent påpekade att skolgården aldrig hade uppmärksammats tidigare förutom när det handlade om ekonomiska skötselfrågor. Nu ville han gärna ta med materialet som idéverkstäderna resulterat i och Julias förslag att visa upp för skolans föräldraråd. Anställda vid skolan tyckte både att det var en bra idé att eleverna var med och bestämde om utformningen och var med och färdigställde för att få acceptans och för att skolans utrustning inte skulle förstöras i lika hög utsträckning. Skolans vaktmästare såg det som sitt ansvar att förvalta skolgården på rätt sätt i det långa loppet.

”Man har inte tänkt på att vi har en skolgård innan. Men när man ser det här!”

Skolans personal angående idéverkstädernas resultat

Sammanfattning av deltagarnas bidrag till skolgårdsprojektet

Här följer en kort sammanfattning av det som diskuterades mellan deltagarna på uppföljningen. I ett vidare perspektiv skulle många fler punkter kunna läggas till. Exempelvis bör de vuxnas ansvar i ett skolgårdsprojekt vara större än vad som framgår här.

Vad kan eleverna bidra med?

Organisera en skolgårdsgrupp för intresserade elever

Påverka genom elevrådet

Arrangera en arbetsdag där hela skolan engageras att förändra skolgården

Presentera sina idéer för politiker på kommunhuset

Vad kan skolans personal bidra med?

Äska pengar till skolgården

Bistå elever som vill organisera skolgårdsgrupp eller arrangera arbetsdag

Förvalta skolgården på rätt sätt (vaktmästare)

Vad kan anställda vid Förskola, Fritid och Skola och Fastighetskontoret bidra med?

Initiera problemet med eftersatta skolgårdar till politiker

Öronmärka pengar att satsas på skolgården vid en ombyggnation av skolan

Upprätta prioriterad lista över vilka skolor som är i störst behov av upprustning

DEL IV

UTVÄRDERING AV MODELLEN

Mitt huvudsyfte med uppsatsen har varit att undersöka hur man kan använda demokratiska processer på högstadieskolor för att öka det positiva användandet av skolgården. Här redovisar jag hur idéverkstäderna fungerade i praktiken på Stavsborgsskolan och vilka förändringar som skedde. Jag kommer även att diskutera vad som var bra och dåligt och varför.

Urval av deltagare

En fråga som jag var tvungen att ta ställning till vid förberedelserna av de idéverkstäder som var en del av min undersökning var hur många som skulle delta och hur urvalet av deltagarna skulle se ut. Det mest fördelaktiga hade varit om så många som möjligt av skolans elever fått möjlighet att delta för att få bästa möjliga underlag och för att ge en rättvis bild av alla elevers åsikter. På Stavsborgsskolan valde jag att endast ha ett fåtal deltagande elever i idéverkstäderna. Därför försökte jag få en så stor bredd som möjligt i ålder, tjejer/killar och intressen hos de elever som skulle delta. Att ta hjälp av lärare i urvalsprocessen tror jag är en stor fördel då de arbetar nära sina elever. Därmed har de bra insikt i hur eleverna fungerar i olika situationer. Anledningen till att jag valde att handplocka elever istället för att låta slumpen avgöra var på inrådan från personer som jag träffat på studiebesöken. Lasse Wynne kom med rådet att man behöver samarbeta med engagerade elever för att få ett seriöst arbete. Läraren hade särskilt valt ut de elever som han visste att han kunde lita på att de skulle ställa upp. Bristen som uppstod i det fallet var att ett flertal elevers åsikter

inte skulle komma fram i projektet. Därför valde jag att komplettera idéverkstäderna med enkäter som delades ut i en klass i varje årskurs på skolan. Svaren som enkäterna gav stämde i stort överrens med vad som kommit fram under idéverkstäderna. Jag tror ändå att det kan vara värdefullt att fortsätta använda sig av enkäterna i andra projekt. De fungerar som ytterligare en källa till information och är bra till att stämma av med de uppgifter man får in från idéverkstäder, om de är generella för hela skolan som användargrupp eller inte. Men det bästa är fortfarande att engagera så många elever som möjligt i arbetet.

Årskurs nio var upptagna på annat håll då den första Idéverkstaden ägde rum, varför endast sjuor och åttor kunde delta. Till en början var personalen på Stavsborgsskolan tveksamma till vad niornas medverkan skulle kunna bidra med då ”de går ut högstadiet till våren och är på väg bort från skolan”. De menade att niorna därför inte skulle ta uppgiften seriöst. En längre erfarenhet av att använda skolgården kan ge en annan syn på den, därför tror jag ändå att de hade bidragit med många värdefulla kommentarer som det var synd att vi inte fick med. Niornas frånvaro

elevernas kommentarer på
Gåturen:

“promenaden var mysig
och trevlig”

“men ett tips, välj en
varm dag!”

*Eleverna fyller i Gåturkartorna och skriver
kommentarer.*

kanske inte påverkade resultatet i stort, men det innebar att en åldersgrupp inte fick möjlighet att bidra med åsikter och förslag i idéverkstäderna. Däremot fick deras åsikter möjlighet att synas i enkätundersökningen.

Sex tjejer och åtta killar fördelades jämnt i tre grupper. Läraren som hjälpt mig att kombinera grupperna hade valt ut en bra fördelning av intressen och personlighet hos eleverna. Det var både lugnare och mer utåtriktade elever. Att de hade både sportbetonade och mer stillsamma intressen märktes både under Gåturen och collageverkstaden. Om man vill skapa en skolgård som är till för alla elever är det viktigt att vara noggrann i sitt urval. Enligt Thorne (1993) är det viktigt att titta på hur både tjejer och killar använder skolgården, då de använder den på olika sätt. Jag hade efterfrågat en jämn fördelning mellan tjejer och killar. Men det finns även skillnader mellan tjejer som grupp och killar som grupp som spelar roll varför en variation i intresse och personlighet är lika viktig att efterfråga. Grupper med fyra-fem elever i varje visade sig fungera bra och lätt att hålla ordning i.

Att inte de vuxna var med under den första idéverkstaden på Stavsborgsskolan var ett medvetet val för att uppmuntra elevernas självständiga arbete. Under uppföljningen sa en anställd på skolan att det var bra att fokusera på eleverna så "att inte vi vuxna bara bestämmer. Elever blir nog mer försiktiga om vi är med." Det ligger sanning i det, samtidigt behöver eleverna någon som peppar dem att komma framåt i arbetet. Därför behövs gruppledare som finns tillhands om eleverna om de behöver hjälp.

Gåturen

Under första delen av Gåturen arbetade vi något olika i grupperna. Min grupp skrev ner sina kommentarer individuellt, medan Saras och Julias grupper hade friare diskussioner med varandra. Att ha de friare diskussionerna redan under första delen av Gåturen gjorde att upplägget med två delar av Gåturen, en individuell och en med diskussion i grupp, inte var lika nödvändig. Om man vill komma åt de individuella svaren är det bättre att hålla hårdare på att man ska vara tyst på varje hållplats och att man endast får prata med varandra då vi går mellan stoppen. Julia uppfattade att eleverna påverkade varandra i sina svar då de fick prata fritt med varandra, men att de samtidigt kunde leda varandra vidare i reflektionerna om hur de använde skolgården då de diskuterade med varandra. Båda sätten att arbeta är alltså användbara beroende på vilket perspektiv man vill få från eleverna.

Förmiddagen var tänkt att fungera som en inventering av skolgården tillsammans med eleverna. Då alternativet fanns att markera ut platser som de ville förändra med den gröna pennan, användes den flitigt av eleverna i min grupp till en början. Därför påminde jag eleverna i min grupp flera gånger att inte glömma bort den röda och den blå pannan som visar platser de inte tycker om respektive platser de tycker om. Att eleverna skulle rita ut platser de ville förändra var i första hand tänkt för att få dem att redan här börja tänka på hur skolgården skulle kunna se annorlunda ut.

Till en början var elevernas anteckningar tänkta att komplettera färgmarkeringarna på kartorna. Det visade sig att de bara kompletterade, utan att båda var beroende av varandra. Elevernas anteckningar

behövdes då enbart färgmarkeringarna inte gav tillräcklig information om vardera plats. Exempelvis fick stopp nummer ett och två fler blå positiva markeringar än röda negativa, samtidigt som negativa kommentarer dominerade. Plats nummer ett och två beskrevs främst som ”tråkiga”, ”oinbjudande” och ”fula”. Kommentaren om stopp nummer två om att det är den ”roligaste platsen på skolan men ändå tråkig” tror jag sammanfattar hur färgmarkeringarna kompletterades med kommentarerna. En blå markering behövde alltså inte betyda att de gillade platsen fullt ut. Om platsen var ”okej” kunde den bli markerad med blått. Om vegetationen behövde ”röjas upp” fick den en röd markering. Plats nummer sex användes inte i så hög utsträckning men fick ändå många blå markeringar eftersom den var ”mysig”. De ifyllda kartorna kanske inte gav den konkreta bilden av bra eller mindre bra platser som jag tänkt mig. Däremot tycker jag att kartorna fungerade som diskussionsunderlag i den gemensamma diskussionen.

Att ha vädret på sin sida är såklart en stor fördel när man ska arbeta utomhus. När vi skulle genomföra första delen av Gåturen var det kallt, snöigt och blåsig. Eleverna hade dåliga kläder för att vara utomhus varför Gåturen blev en kall upplevelse för dem. På grund av det kalla vädret valde vi att genomföra andra delen av Gåturen i klassrummet där vi satt i våra mindre grupper och diskuterade utifrån elevernas kartmaterial och kommentarer. Anledningen till att jag från första början ville gå ut ännu en gång var för att eleverna skulle kunna associera lättare till sina kommentarer om de gjorde det på plats. Men att göra det i klassrummet visade sig fungera bra. Kartmaterialet med färgmarkeringar var ett

bra diskussionsunderlag och det var intressant att se hur eleverna hade valt att använda olika färg på samma plats och deras motiv bakom de valen. Alla i gruppen hade sin egen association till platsen vilket gjorde att det uppstod flera olika aspekter på samma plats och andra idéer och tankar hos de andra i gruppen. Det var också bra för eleverna att muntligt motivera inför varandra varför de valt att markera med en viss färg, vilket förtydligade deras nedskrivna kommentarer ytterligare.

I slutet av Gåturen fick eleverna visa oss gruppledare viktiga platser som vi missat att titta på. Det var värdefull information som kom fram. Eleverna visade främst platser som de ansåg som ”läskiga”. Det var därför viktigt att de fick visa oss dessa platser då de hade en sådan negativ inverkan på dem. Platser som ”rökstigen” hade jag och Julia inte kunnat hitta på egen hand.

Collageverkstad

Eftermiddagen fungerade även den som planerat. Det var bra att ha ett förberett collage att visa eleverna då många inte visste vad collage var för något. Inspirationsbilderna som visades för eleverna i introduktionen var ett bra inslag som triggade igång deras fantasi. Även om det till viss del syntes att de hämtat delar av dem till sina egna collage. Det var viktigt för eleverna att bilderna var tagna från platser som finns i verkligheten, då deras kommentarer var ”det där är ju inte på riktigt”. När de fick veta att bilderna var tagna från verkliga platser blev de mer optimistiska.

Eleverna arbetade på bra med collagen på egen hand. Däremot blev en del elever blev klara innan. Därför kan det vara bra att förbereda en annan uppgift som de kan fortsätta att arbeta med för att hålla dem

sysselsatta och inte störa de elever som fortfarande arbetar. De elever som inte blev klara med sina arbeten i tid fick fortsätta arbeta under fikarasten om de ville.

Det material som fanns förberett fungerade väl för eleverna att använda. Eleverna målade inte så mycket eget med färgpennorna som fanns. I stället skulle man kunna använda akrylfärger för deras egna motiv, vilket är mindre kontrollerat än färgpennor.

Som avslutning på dagen bildade vi en stor cirkel av stolar i mitten av klassrummet. Istället för att eleverna skulle presentera sina förslag i mindre grupper valde vi att hålla en gemensam presentation tillsammans för att de skulle få ta del av varandras arbete. Eleverna var trötta vid slutet av dagen var det svårt att hålla ordning. Många satt och småpratade med varandra under presentationernas gång. Detta innebar att presentationerna av alla elevernas arbeten endast tog 15 minuter,

Eleverna arbetade med collagen i mindre grupper.

I slutet av dagen presenterade eleverna sina collage för varandra.

vilket var synd då jag tror att de kan ha haft mer att bidra med även om de var trötta på slutet. Nästa gång skulle man eventuellt kunna göra det i mindre grupper.

Både inventeringen och collageverkstaden var till hjälp för Julias kommande arbete med en utförligare gestaltning av skolgården. Den information som vi fick ut av Gåturen, som fungerade som inventering och analys, gav ett material som kunde användas. Exempelvis plats nummer sex där det fanns en kulle som eleverna tyckte om att sitta vid. Den gjorde att de kände sig mer avskilda från skolan. Till sitt förslag tog Julia med sig deras kommentarer och la till kullar i gestaltningen för att skapa rum och för att det skulle finnas platser både för att se och att synas (för fullständigt förslag se Åberg, 2012). Collageverkstaden gav bidrag till vad eleverna ville skapa för karaktär och känsla på skolgården. Till exempel ville de ha en ”bra och lugn känsla”, ”coola ställen och grejer” och ”aktivt på rasterna”. Collagen tillsammans med mina och Julias anteckningar blev på så sätt en bra dokumentation av vad eleverna ville förändra på skolgården.

Uppföljning

Vid uppföljningen deltog utöver eleverna rektor, en lärare, vaktmästare och intendenten från Stavsborgsskolan samt fyra representanter från Förskola, Fritid och Skola och Fastighetskontoret vid Nacka kommun. Färre elever dök upp än beräknat men det löstes genom att möblera om i grupperna. Många elever var tvungna att gå tidigare vilket gjorde att det endast blev en elevgrupp till den sista diskussionen. Det var synd då vi missade en mängd kommentarer som de eleverna kunde ha bidragit med.

Upplägget med tre olika ämnesindelningar på diskussioner fungerade både innehållsmässigt och tidsmässigt bra. Det var till viss del svårt för eleverna att inför de vuxna återberätta mer utförligt vad de gjort under Gåturen och collageverkstaden. Där var diskussionsfrågorna till hjälp. Sedan eleverna fått visa sina collage att diskutera kring gick det också lättare, men de vuxna fick fortfarande fråga eleverna mycket för att diskussionen skulle flyta. Därför kan det ha fungerat bättre om en gruppleddare suttit med och hjälpt eleverna i just det här momentet.

Julias förslag mottogs positivt och det var uppskattat av både elever och vuxna. Kommentarererna var i stil med ”jättebra! Nu blir det roligare att vara ute.” Eleverna tyckte att deras åsikter lyste igenom i förslaget och att de flesta av deras idéer hade kommit med. Däremot uppmärksammade de exempelvis att det inte fanns något vatten i förslaget trots att flera haft med det i sina collage. Avsikten var inte att maximera förslaget för att få med alla elevernas åsikter. Det var snarare en undersökning av vilka ingrepp som behövde göras på Stavsborgsskolan och i gestaltningen ta hänsyn till elevernas idéer. Det gjordes utan att behöva beröra alla elevers önskemål. Det är svårt att få med alla delar och någonstans måste man lägga över ansvaret på landskapsarkitekten att prioritera rätt. Men med det kan man också berömma eleverna för att vara uppmärksamma på vad de själva gjort under idéverkstäderna. Hela Julias förslag som visades på uppföljningen finns i bilaga 9.

När elever och vuxna tillsammans fick skissa på nya förslag och förbättringar kom de med värdefull kritik. Exempelvis sa de att det inte var huvudentrén som användes mest, utan en annan entré på baksidan av skolan varför också den behövde en fin entréskylt.

elevernas kommentarer på gestaltungsförslaget:

“det blir roligare att vara ute nu”

“älskar allt!”

”vart man än går har
man nånstans att sitta”

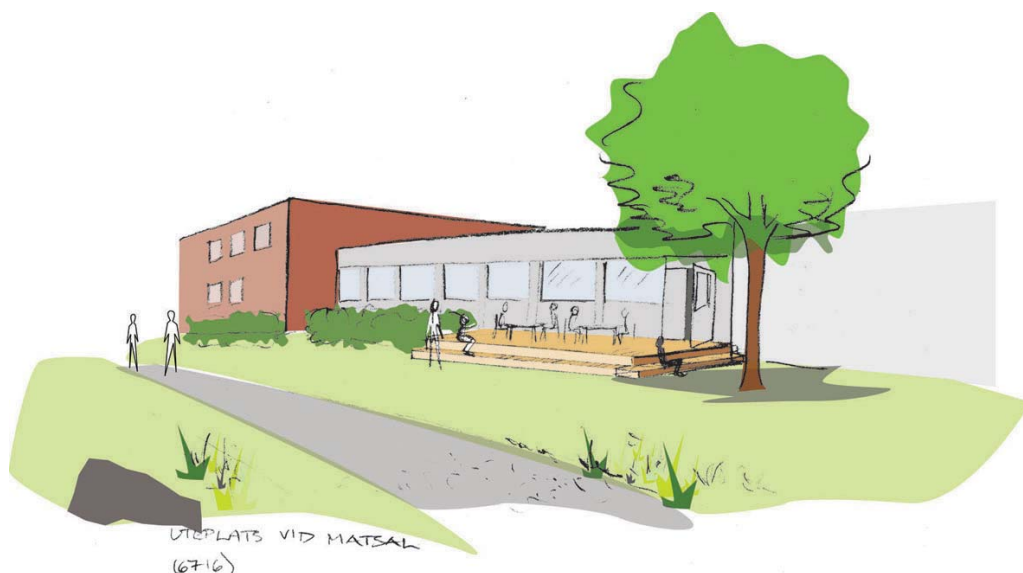
*Utdrag ur Julia Åbergs skisser av
skolgårdens utveckling. Fotot visar
Stavsborgsskolans skolgård idag.
Illustrationen visar ett perspektiv över hur
samma plats skulle kunna utvecklas.
Bild och illustration: Julia Åberg*

Till den sista diskussionen delade vi återigen in deltagarna i nya grupper, en "vuxengrupp" och en elevgrupp. Många elever var tvungna att gå tidigare annars hade det behövts två elevgrupper för att inte bli för många i varje. Då det endast blev en elevgrupp kunde en av arrangörerna sitta med vid deras diskussion. Annars var det lätt för eleverna att fokusera på annat än de diskussionsfrågor som vi förberett.

Vid varje diskussionsmoment fick grupperna utse en sekreterare att anteckna diskussionerna. När diskussionerna avslutats fick grupperna presentera vad de sagt inför varandra. På så sätt fick alla ta del av varandras diskussioner. Det var även bra för mig och Julia att få vad som sades nedtecknat eftersom vi inte satt med i diskussionerna.

Min handledare för arbetet, Susan Paget, påpekade vid ett handledningsmöte att det "är viktigt att eleverna får något tillbaka som tack för att de deltagit i projektet". Det

fanns planer på att filma under den första idéverkstaden. Filmen var tänkt att visas under uppföljningen och som eleverna skulle kunna få behålla som ett minne av dagen. Då det var svårt att få någon att ställa upp som filmare fick det tyvärr strykas. Däremot visade sig fikat vara uppskattat hos eleverna både som påfyllnad av energi och för att skapa god stämning. Det blev därmed ett viktigt inslag som motivation för eleverna vid idéverkstäderna. Även det faktum att deras skolgård blivit uppmärksammas var uppskattat av eleverna. Någon hade sett att den behövde förbättras och nu togs även deras åsikter hänsyn till. Den kick som eleverna fick av all inspiration var värdefull och de kom fram och tackade mig och Julia Åberg i slutet av dagen för det arbete vi lagt ner. "Nu känner vi oss viktiga!", kommenterade de. Att en representant från fastighetskontoret meddelade att det fanns pengar till att genomföra en mindre del av Julias förslag var ett välkommet besked till alla deltagare.

Pengar fanns till förslaget på trädäck utanför skolans matsal! Byggnationerna av det påbörjades under våren 2012.

Illustration: Julia Åberg

Enkäter

Enkäterna som delades ut i klassrum och till lärarna fungerade som komplement till det som sades under idéverkstäderna. Den delades ut i en klass i varje årskurs 7-9. En av anledningarna till att vi använde oss av enkäterna var för att fler än de handplockade eleverna som deltog i idéverkstäderna skulle få möjlighet att framföra sina åsikter. Enkäterna genomfördes även för att styrka sannolikheten för att de elever som deltog i idéverkstäderna representerade hela skolans åsikter. Svaren som enkäterna gav stämde i stort överrens med vad som kommit fram under idéverkstäderna.

En fråga som fungerade mindre bra i enkäterna var fråga tre; *Hur upplever du skolgården?* Till olika påståenden kunde man kryssa i *instämmer helt*, *instämmer delvis*, och *instämmer inte alls*. När jag och Julia sammanställde enkäterna upplevde vi att det kan ha varit förvirrande för både elever och lärare. Exempelvis kunde samma person ha fyllt i *instämmer helt* på påståendet att skolgården var fantasifull och samma svar på att den var fantasilös. För att förtydliga hade en elev hade själv bytt ut *instämmer helt* mot *ja*, och *instämmer inte alls* mot *nej*. Istället skulle man alltså kunna skriva *ja*, *nej* och *delvis* för att undvika förvirring av de liknande påståendena.

Enkäter delades även ut till lärarna på skolan. Tanken var först att titta på hur lärarna använde skolgården ur en pedagogisk synvinkel under lektionstid. Men då det inte kom att nämnas i varken mitt eller Julias arbete användes lärarnas enkäter inte i lika stor utsträckning. Deras svar påverkade inte heller Julias gestaltungsförslag. Lärarnas enkäter kan istället användas i projekt där man även vill titta på hur skolgården kan

användas som klassrum mer specifikt. I vårt fall fungerade de snarare som ett konstaterande att inte heller de använde skolgården i någon högre utsträckning.

En sammanställning av alla enkäter finns som bilaga 7 (elevenkät) och bilaga 8 (lärarenkät).

Reflektion kring idéverkstäderna på Stavsborgsskolan och Harts stegen

Roger Harts stegen beskriver barns deltagande i projekt. Det är bra att bära med sig stegen under ett helt projekt när man arbetar med barns deltagande. I det fallet kan den fungera som en utvärdering av var man hamnar på stegen i projekt som man själv ansvarar för. Även om man har insikt i vad som är barns deltagande i början av ett projekt finns det risk för att barnen försvinner under arbetets gång. Liksom Tallhage Lönn (2000) skriver om att tidsbrist som kan vara en typisk sådan fälla. Då riskerar barnen att försvinna i arbetet. I arbetet med Stavsborgsskolan kom initiativet till projektet både från Sara på Nacka kommun, skolans rektor, mig och Julia. På så sätt hamnade vi på steg sex i Harts stegen; *beslutsfattande initierat av vuxna, delat med barn*. Eftersom det inte fanns några direkta planer på att göra om Stavsborgsskolans högstadieskola i högre omfattning så slutade arbetet med skolgården för min och Julias del efter att den andra idéverkstaden avslutats. Å andra sidan blev det en möjlighet för skolan och dess elever att föra frågan vidare. Det fanns alltså potential då vi lämnade skolan att nå upp till de två högsta stegen på Harts stegen; *initierat och styrt av barn* och *beslutsfattande initierat av barn, delat med vuxna*, beroende av var energin finns att föra projektet vidare. Jag kan uppleva det som synd att vi inte kunde arbeta vidare med projektet, och kan bara hoppas på att det arbete som vi

genomfört kommer att leva vidare. Sådana här projekt måste hållas vid liv för att inte försvinna helt, därför kändes det skönt att kunna lämna skolan med löftet om trädäcket utanför matsalen. Annars fanns det en risk att vårt arbete skulle gjort mer skada än gott för eleverna. Att tända en förhoppning av förändring utan att följa upp den ger endast besvikna elever med en dålig erfarenhet av att delta i ett projekt.

Idéverkstäderna har fungerat som planerat och jag hoppas att de kan vara användbara att låta sig inspireras av vid liknande projekt på högstadieskolor. För att nå ännu längre i projektet kunde engagerade elever och lärare bilda en skolgårdsgrupp tillsammans. Efter att vi genomfört idéverkstäderna var det upp till eleverna, skolans personal och kommunen att fortsätta med arbetet på skolgården. Uppföljningen var fylld av energi till att sätta igång arbetet på allvar med att förändra skolgården. Det är bara att hoppas att skolan tar vara på den här energin och fortsätter engagera sig för att få en välfungerande skolgård.

**”det var roligt att vara med
men tanken på att inget
skulle hända är tråkig”**

citatt från elev

**”det är 25-30 grader ute och eleverna sitter inne, såhär ser
det ut idag!”**

citatt från skolans personal om situation på skolgården idag

Ledde projektet till en ökad användning av skolgården?

Det är svårt för mig att säga om mitt och Julias arbete ledde till ökad användning av skolgården då vi inte hann uppleva några förändringar av den innan vårt examensarbete avslutades. Bygget av Julias förslag på trädäck utanför skolans matsal planerades och påbörjades i slutet av vårt arbete med uppsatsen. Kommentarer som ”jag skulle vara ute hela tiden om den såg ut som förslaget” kan ändå sägas vara bevis på att en förändring av skolgården skulle uppmuntra eleverna att använda den i högre utsträckning.

Vid mina studiebesök frågade jag om de trodde att elevers delaktighet i en förändring av skolgården skulle leda till en ökad användning av den. Svaret var alltid ja. Även eleverna på Slottstadens skola ansåg att de skulle vistas mer på skolgården efter att den var färdigrestaurerad.

**”jag skulle vara ute hela
tiden om den såg ut som
förslaget”**

elevcitatt om Julias förslag

VIDARE REKLEKTIONER

Här diskuteras hur mitt arbete har bidragit till att besvara mina frågeställningar. Diskussionen innehåller även reflektioner kring mitt tillvägagångssätt. Intressanta punkter som jag stött på under arbetet gång men som inte fått utrymme i uppsatsen kommer också att behandlas.

Reflektioner kring frågeställning

Varför är det viktigt att eleverna är med och bestämmer om sin utemiljö? Vilka argument kan presenteras för att motivera satsningar på högstadieelevers skolgårdar.

Dessa två frågor besvarar jag ihop då jag anser att de går hand i hand och påverkar varandra på många sätt.

I arbetet med uppsatsen valde jag att rikta in mig på att skriva om högstadieelever eftersom jag ansåg att det var en grupp som inte fått lika mycket uppmärksamhet i satsningar som sker i skolans utemiljöer. Under arbetets gång har jag fått detta bekräftat både i litteraturen och under idéverkstäderna som genomfördes på Stavsborgsskolan. Vid tillfället då vuxna deltog på idéverkstaden diskuterades den här problematiken. Personal på skolan ansåg att ungdomarna lätt glömdes bort och att de hade en nedprioriterad roll vid skolgårdsutveckling. De fick medhåll från representanter från kommunen. Både kommunalanställda och skolpersonal påpekade att resurserna snedfördelas och att det satsas betydligt mer på utemiljön vid F-6skolor än till högstadiet. Varför visste de inte, men Stavsborgsskolan är ett tydligt

exempel på problemet där man valt att lägga resurserna på de yngre barnens skolgård. En rapport från Statens offentliga utredningar 2003 uppmärksammade också det här problemet men de knappa tio år som gått sedan dess har inte påvisat några förändringar (SOU, 2003).

Vid uppföljningen diskuterades även vad deltagande har för inverkan på eleverna. ”Det är viktigt att eleverna är med och bestämmer så att inte bara vi vuxna sitter och bestämmer hur det ska se ut över deras huvuden. Då blir det också mer accepterat av eleverna” hördes från en av de vuxna. Eleverna själva sa att ”om vi målar så förstörs det inte!” Både anställda och elever ansåg alltså att det var bra att eleverna själva var med och bestämde om utformningen och färdigställde materialet för att få större acceptans och för att minimera skadegörelse. ”Att låta eleverna hjälpa till att planera sin skolmiljö har visat sig vara en effektivt förebyggande åtgärd mot skadegörelse” skriver Svennberg & Teimouri i boken *Barns rätt till staden* (2010). Det kan bekräftas av Sara Chronvall i hennes erfarenheter av Nacka kommuns Skolgårdsprojektet. Hon säger att de väggar som målas i projektet blir upptagna. Detta i sin tur innebär att de inte klottras på heller

(Chronvall, 2012). Eleverna känner sig på så sätt viktiga och att någon ser dem. Exempelvis kom några elever fram till mig och Julia Åberg och tackade för att vi kommit dit och för att vi hade brytt oss om dem. ”Nu känner vi oss viktiga!”, sa eleverna till oss.

Wendy Titman (1994) skriver om vilka negativa effekter en innehållslös skolgård som inte är anpassad utifrån elevernas behov kan ge såsom rastlöshet och sämre studieresultat. Hon skriver även om de positiva effekter elevernas medverkan för med sig. Det kan handla om ökad självkänsla, ökad moralkänsla och minskat skolk. Därmed tycker jag att man kan säga att en skolgård som är anpassad till elevernas behov är lika viktig som att det överhuvudtaget finns en skolgård. Annars skulle det inte vara någon mening med den. För att få en välfungerande skolgård behöver eleverna få vara med och säga till om vad de behöver. Alltså är det viktigt att ge eleverna den chansen. Ungdomarna behöver välkomnas att använda skolgården snarare än uteslutas från den.

Landskapsarkitektens roll i ett skolgårdsprojekt

Att landskapsarkitekten har en betydande roll i skolans värld kanske inte är en självklarhet. Anledningen till att det här arbetet genomfördes är till stor del för att jag tror att det finns en koppling mellan dem båda. Många landskapsarkitekter arbetar dagligen med att gestalta uterum för barn och det finns många böcker skrivna om hur vi kan skapa lekfulla rum för barn. Men för att projektet ska komma hela vägen i mål tror jag att dialogen har en viktig roll som inte får glömmas bort. Varje skola är unik, likaså eleverna som går på den. För att kunna skapa en skolgård som är anpassad till varje specifik skola och deras behov behöver landskapsarkitekten utvidga sin yrkesroll. För att skapa en lyckad design måste man

se helhetsperspektivet. Det är att tillgodose de behov som finns hos dem som använder gården. Eleverna använder den i första hand, men även lärare och annan skolpersonal. Deras önskemål och åsikter behöver tas hänsyn till. Samarbetet med Stavsborgsskolan har visat att elevernas åsikter är värdefulla för en lyckad och uppskattad gestaltning.

Landskapsarkitekter är ofta ovana att arbeta med ungdomar och det kanske kan te sig skrämmande för en del. Inför mitt arbete på Stavsborgsskolan var jag också osäker på hur jag skulle klara av att handskas med femton tonåringar. Till slut var mina bästa erfarenheter med projektet hur kul det var att arbeta med ungdomarna! De var inte alls ointresserade som jag hade befarat, utan var med på allt som skulle göras vilket gjorde att idéverkstäderna i slutändan fungerade så bra. Att arbeta med ungdomar handlar mycket om att tolka deras svar och låta deras idéer få ta plats på skolgården. I det här fallet fick de gensvar i Julias gestaltningförslag (se Åberg, 2012). Som landskapsarkitekt gäller det att förstå vad de säger och förmedla detta vidare.

I arbetet har min åsikt om att landskapsarkitekterna behövs på skolan stärkts. Och vi behöver arbeta *tillsammans* med skolan. Vid uppföljningen sa en representant från kommunen att ”den kompetens som Maria och Julia samlat på sig i projektet finns inte att tillgå varken på skolorna eller i kommunen”. Sara Chronvall som arbetar aktivt med skolgårdsprojektet har också denna kompetens. Men jag tror att det här arbetet behöver bli synligare och att landskapsarkitekter behövs som en tydligare länk mellan skola och politiker. För att genomföra idéerna fullt ut i den här typen av projekt tror jag att landskapsarkitekten har en viktig roll i att framföra barnens

behov inför andra ekonomiska krav. Vad vi kunde se under dagarna på Stavsborgsskolan så var merparten av elevernas önskemål inte kostsamma. Ändå finns alltid en risk för att andra kriterier får väga tyngre. Det kanske inte alltid är lätt att förstå sambanden mellan en fin skolgård, bättre mental och fysisk hälsa, ökad aktivitet och minskad skadegörelse. Under arbetets gång har jag upptäckt att det finns en mängd goda argument som man kan stödja sig på när man möter motstånd och resurserna satsas på annat håll.

Att lyssna på eleverna tror jag också kan vara ett steg till mer långsiktiga lösningar. Och som en hjälp att undvika kortsiktiga lösningar som bevakningskameror, rörelsesensorer eller ”ungdoms-skrämmor”. Utvecklingen som går mot att utesluta ungdomar från att vistas på offentliga platser och att stänga dem ute är endast en förflyttning av problemet och en kollektiv bestraffning som sänder ut fel signaler till ungdomar om samhällets syn på dem. Som landskapsarkitekt kan man alltså få en viktig roll att argumentera för de långsiktiga fördelarna med skolornas utemiljöer.

Reflektioner kring tillvägagångssätt

Ungdomar i litteraturen

Att engagera elever i projekt liknande det som genomfördes på Stavsborgsskolan kan ha flera fördelar. Det har visats sig både i litteraturen och i de studiebesök som jag genomfört på skolorna att elevengagemanget har varit viktigt för att få en omtyckt skolgård. Inställningen till barns deltagande i processer kan skilja sig markant från person till person. Därför blir det extra viktigt att det finns dokument som kan presentera bra argument

över fördelarna att engagera elever att delta. Jag tror att det kommer att hända mer i den här frågan de närmaste åren. Exempelvis arbetar Göteborgs stad aktivt med att framställa material som hjälp för dem som vill arbeta med både yngre och äldre barn och ungdomar. Där finns också ett nätverk med arkitekturpedagoger som kommunicerar arkitektur med barn. (Björling et al. 2011).

Definiering av barn och unga

Ibland har varit oklart vilka åldersgrupper som innefattas av *barn* i den lästa litteraturen. Eftersom åldersspannet av barn är så stort tyckte jag att det var viktigt att skapa en tydligare definiering. I litteraturen har jag bland annat frågat mig; *hur kan litteraturen skriven om yngre och äldre barn appliceras på ungdomar? Och i vilken grad kan vi förvänta oss att det som skrivs om barn har samma innebörd för ungdomar?* Därför valde jag tidigt att skapa mig en egen definition av barn och ungdomar som jag använt mig av i uppsatsen. Jag tycker den har fungerat bra att använda i uppsatsen för att förtydliga vilken ålderskategori som beskrivs.

Studiebesökens betydelse

Studiebesöken har haft en betydande del av mitt arbete. Det var inte bara inspirerande att besöka de olika skolorna och se hur deras skolgårdar utvecklats. Det gav också ett bra utgångsmaterial för mig att arbeta vidare med att förbereda idéverkstäderna som genomfördes på Stavsborgsskolan.

Det viktigaste som jag burit med mig från studiebesöken är alla de bra tips som jag fått ut av dem som arbetat med skolgårdar. Gröna skolgårdar i Malmö stad var en förebild då de engagerade eleverna att delta i alla steg i ett skolgårdsprojekt. Från att följa med på studiebesök, sitta med i möten och engagera

sina klasskamrater till att faktiskt vara med och färdigställa skolgården tillsammans med anläggare. På Thunmanskolan var eleverna med och röstade fram ett vinnande förslag och kom med idéer om vad som skulle finnas på skolgården. Där syns det i gestaltningen att konstnären, arkitekterna och landskapsarkitekten har haft en stor roll, men att de tagit hänsyn till elevernas åsikter. Vid besöken efterfrågade jag ofta mer specifikt hur man hade gått tillväga i

arbetet tillsammans med elever i processen. Här fick jag många tips, exempelvis om vilka elever som skulle vara med och hur de kunde engageras att delta. Studiebesöken har också visat att det är viktigt att initiativet till en förändring av skolgården kommer från skolan själv. Vare sig det kommer från eleverna, lärarna eller skolans ledning så behövs ett intresse och engagemang på plats för att projektet ska kunna ro i land.

Slutsatser jag tar med mig från samarbetet med Stavsborgsskolan och arbetet med uppsatsen

Det behövs större satsningar på högstadiееlever och deras utemiljöer.

Det är viktigt att eleverna själva är med och bestämmer om sin utemiljö.

Elevernas önskemål behöver varken vara kostsamma eller tidskrävande för att göra stor skillnad.

Högstadiееlever behöver skolmiljöer som är anpassade utifrån deras behov.

Det finns flera bra argument att presentera för politiker och skolledning att satsa på ungdomars utemiljöer.

Som landskapsarkitekt behövs man i skolorna och det är inspirerande och kul att arbeta tillsammans med ungdomar.

Eventuell vidareutveckling av arbetet

Eleverna engageras även vid anläggning

Som en vidareutveckling av arbetet hade man kunnat undersöka hur eleverna kunnat vara deltagande i anläggningen av skolgården. Eleverna kunde till exempel få hjälpa till med plantering och färdigställande av utrustning. För att nå dit behövdes ett förarbete och det är det arbetet som har påbörjats här. Sen tar arbetet med att låta eleverna vara med och förändra skolgården mer praktiskt vid. Jag ser det som ett vidare arbete att genom att organisera elevernas delaktighet genomföra förändringarna. Dessa behöver inte endast göras som ett avslut av ett projekt, utan det kan vara ett pågående arbete. Exempelvis genom att eleverna varje år tillsammans får genomföra en förändring på skolgården, kanske måla om en vägg som symboliserar just deras tid på skolan. Den skulle sedan få målas över av nästa årskull som kommer, för att i sin tur förstärka deras identitet. Att förändra skolan är inte en engångsföreteelse utan arbetet behöver upprätthållas för att även kommande elever ska känna sig tillhöriga sin skolgård.

Var tar förvaltningen vid?

I arbetet reagerade jag på hur förvaltningen kunde vara ett sådant hinder för att upprätthålla standarden på skolgårdarna. Mathias Levin på Malmö stad framhöll förvaltningen som det största hindret i projektet Gröna skolgårdar. De hade en idé om att skolan själva skulle få bestämma om vilka delar de kunde sköta själva och vilka delar som man kunde hyra in förvaltare att sköta. Svårigheten i det har varit att lösa det praktiskt och upphandlingsmässigt. Lasse Wynne ansåg även han att förvaltningen var det största hotet mot att upprätthålla skolgårdens standard. Även om han inte höll

inte med Mathias Levin om att skolorna själva skulle sköta om tomten då de resurserna inte fanns. Frågan om hur anläggning och förvaltning avlöser varandra är intressant att arbeta med. Förvaltningen av skolgården är en viktig del att ta hänsyn till eftersom det spelar in på skolgårdens kvalitet. Att ta fram en modell som underlag för hur förvaltningen kan ta vid efter en skolgårdsupprustning skulle kunna hjälpa många kommuner att upprätthålla sina skolgårdar i ett bra skick.

Skolgården utanför skoltid

I uppsatsen har jag endast kort nämnt de fördelar som finns med att göra skolgården mer tillgänglig även utanför skoltid. Inte bara för eleverna utan även för de boende i närheten. I ett vidare arbete skulle det ämnet kunna få ta större plats. Skolgården skulle kunna vara en levande plats alla tider på dygnet och erbjuda exempelvis lek- och sportmöjligheter. Att den står tom på kvällar, helger och lov är en outnyttjad resurs som skulle kunna få en betydande roll för de närboende. Vad som krävs för att få en mer välanvänd skolgård även utanför skoltid skulle vara ett ämne intressant att studera vidare.

Blandade årskurser på samma skolgård

Det var många intressanta ämnen som kom upp när jag besökte skolorna och alla kan inte få plats här. En sak som jag ändå tycker är värd att nämna i sammanband med situationen på Stavsborgsskolan är en diskussion som jag hade med Ingalill Olofsson, rektor på Segevångsskolan. Vi pratade mycket om hur elever i olika åldrar påverkar varandra i en positiv riktning. Alla elever, från förskola upp till årskurs nio, samsas om samma utrymmen på Segevångsskolans skolgård. Ingalill visade på de positiva effekterna av detta och

berättade att de äldre eleverna blev lugnare och ”bufflade runt” mindre om de fick vistas tillsammans med de yngre eleverna. Det har även andra positiva effekter; de äldre eleverna uppmuntras i högre grad att delta i de yngre elevernas aktiviteter. Ingalill gav ett exempel i trenden att hoppa rep som hade blossat upp på skolan. När exempelvis treorna hoppade rep lockades också sjuorna till att göra det. Vid tillfället för mitt besök fanns det rep att låna i alla elevers hemklassrum. Det här hade blivit en aktivitet som engagerade både yngre och äldre elever och både tjejer och killar på skolan. På Stavsborgsskolan däremot berättade rektor Lars Hultberg om den rädsla som föräldrar till yngre elever på Sandbackaskolan uttryckt då deras barn ska flyttas till Stavsborgsskolan. Vad oron grundar sig i vet inte jag, men jag ser det som en orsak till att de yngre elevernas har fått en egen skolgård avgränsad från de äldre. Detta är en nackdel eftersom de äldre eleverna blir exkluderade från den ”nya, fina” skolgården. Exempelvis visade ungdomarna ett stort intresse för gungställningar vid idéverkstäderna. Nu kommer det att finnas gungställningar, som de inte får gunga i. Jag undrar vad det sänder ut för signaler till de äldre eleverna; är de farliga för de yngre barnen? Är inte de värda att få fin lekutrustning? Det här är en motsatt lösning mot den som diskuterades med Ingalill. Hon såg bara fördelar med en gemensam skolgård, där både de yngre och de äldre eleverna gynnas av att umgås på samma ytor. Det hade varit intressant att gå in närmare på hur eleverna påverkas av detta, eftersom just Stavsborgsskolan valt att dela upp eleverna istället.

Finns det någon skillnad på vad tjejer och killar vill ha på skolgården?

I mitt arbete har jag skrivit om högstadiel elever som en generell grupp, utan att dela upp den gruppen närmare. Det finns forskning som visar att killar och tjejer använder skolgården olika (Thorne, 1993). Därmed har de också olika behov av vad som bör finnas på skolgården. Hur de behoven skiljer sig åt kan vara intressant att studera närmare. I enkätundersökningen som genomfördes på Stavsborgsskolan fick eleverna ange om de var tjej eller kille. Däremot gjorde vi ingen skillnad på dem när enkäterna sammanställdes. Det materialet finns att tillgå inför eventuell framtida forskning i ämnet.

Regionala skillnader

En sista reflektion som är intressant att titta vidare på är vilka skillnader som finns inom Sverige på hur man väljer att satsa på ungdomars utemiljöer och deras delaktighet i det arbetet. I Göteborg arbetar man med ungdomars delaktighet i stor utsträckning både i och utanför skolmiljön. I Malmö satsar man på att förbättra skolornas utemiljöer med elevmedverkan som en del i arbetet. Däremot har jag inte hittat någon motsvarighet till deras arbete i Stockholmsregionen. Även om Sara Chronvalls arbete på Nacka kommun är en början så sker det arbetet inte i samma skala som i Göteborg och Malmö. Vad dessa regionala skillnader beror på kan vara intressant att reflektera vidare kring. Det kan också vara intressant att titta på hur man satsar på skolmiljöer utanför storstadsregionerna.

Slutord

Vårens samarbete med Stavsborgsskolan har varit spännande och intressant och många upptäckter har gjorts längs vägen. Med mitt arbete ville jag undersöka elevernas möjligheter att få vara med och påverka sin skolgård och vilka förändringar det kunde ge. En av de viktigaste lärdomarna jag fått ta del av under våren har varit att se hur elevernas och personalens syn på skolgården förändrades under våren som gått. Varken personal eller elever på Stavsborgsskolan hade egentligen uppmärksammat att det fanns en skolgård och den utnyttjades i låg utsträckning. Jag och Julia Åberg fick antydningar om att vårt arbete inte skulle ge någon förändring. Det fanns ju ändå inget intresse hos eleverna av utemiljön! Vilket kanske inte var så konstigt då den ser ut som den gör. Men under arbetets gång märktes en attitydförändring. Från att anse att Stavsborgsskolan inte har någon skolgård till att uppmärksamma att den faktiskt fanns där. Och från det inse att det går att förändra den! Det vi genomförde tillsammans på Stavsborgsskolan under idéverkstäderna kommer förhoppningsvis att leda till en förändrad och bättre skolgård som används av alla skolans elever. Min förhoppning är också att det leder till att fler bollar sätts i rullning så att arbetet utvecklas och fortgår under en längre tid.

Bild: Sara Chromvall

REFERENSER

Publicerade referenser

- Attwell, Karen & Dyregaard, Pia (red.) (2004). *Gode udemiljøer ved nordiske skoler: 16 eksempler fra Danmark, Finland, Norge og Sverige*. 1. udgave. Hørsholm: Statens Byggeforskningsinstitut
- Björling, Stefan. Havström, Monica. Svennberg, Monica. Teimouri, Mania & Åhlström, Lisa (2011). *Trygghetsvandring ur barns perspektiv*. Falköping: Svärd & Söner
- Boverket (2012). [online]. <http://www.boverket.se/Planera/Barn-och-byggd-miljo/>
Tillgänglig: 2012-02-07
- Boverket (2004). *Folkhälsa i planering, byggande och boende: Boverkets roll i folkhälsoarbetet : [rapport]*. [online]. http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2004/folkhalsa_i_planering.pdf Tillgänglig: 2012-02-16
- Cele, Sofia (2006). *Communicating place: methods for understanding children's experience of place*. Stockholm: Stockholms universitet, 2006
- Drotner, Kirsten (1991). *At skabe sig-selv: ungdom, æstetik, pædagogik*. 1. udg., 1. opl. København: Gyldendal
- Eliasson, Tina (2010). *Att bli tagen på allvar: exempel på barns och ungas inflytande*. [online]. <http://www.tryggaremskligare.goteborg.se/pdf/publikation/attblitagenpaallvar.pdf> Tillgänglig: 2012-05-16
- Faskunger, Johan (2008). *Barns miljöer för fysisk aktivitet: samhällsplanering för ökad fysisk aktivitet och rörelsefrihet hos barn och unga*. [online] http://www.fhi.se/PageFiles/3850/R200833_barns_miljoer_for_fysisk_aktivitet_webb.pdf Tillgänglig: 2012-03-08
- Faskunger, Johan & Faskunger, Johan (2007). *Den byggda miljöns påverkan på fysisk aktivitet: en kunskapssammanställning för regeringsuppdraget "Byggd miljö och fysisk aktivitet"*. [online]. http://www.fhi.se/PageFiles/3380/R200703_Byggd_miljo_web.pdf Tillgänglig: 2012-05-16
- Freeman, Claire & Tranter, Paul J. (2011). *Children and their urban environment: changing worlds*. London: Earthscan
- Hart, Roger A. (1997). *Children's participation: the theory and practice of involving young citizens in community development and environmental care*. London: Earthscan.
Citerar: UNICEF UK. A four volume series on children's rights: It's Our Right, The Whole Child, Keep Us Safe, and Teacher's Handbook. (London: UNICEF UK/Save the Children, 1990)

- Iltus, Selim & Hart, Roger (1995). *Participatory Planning and Design of Recreational Spaces with Children*. Architecture & Behaviour, 10(4), 361-370. [online] http://web.gc.cuny.edu/che/cerg/documents/Participatory_Planning_%26_Design_Recreational_Spaces.pdf Tillgänglig: 2012.05.08
- Larsson, Lennart (2011). Malmö testar larm som skrämmar unga. *Skånska Dagbladet* [online]. <http://www.skanskan.se/article/20110608/MALMO/706089687/-/malmo-testar-larm-som-skrammer-unga> Tillgänglig: 2012-03-07
- de Laval, Suzanne (1997). *Planerare och boende i dialog: metoder för utvärdering*. Stockholm: Tekniska högsk.
- Lenninger, Anna & Olsson, Titti (2006). *Lek äger rum: planering för barn och ungdomar*. Stockholm: Formas
- Lieberg, Mats (1992). *Att ta staden i besittning: om ungas rum och rörelser i offentlig miljö*. Diss. Lund : Univ.
- Norell, Marie & Norell, Marie (2002). *Skolans arbetsmiljö: resultat av enkätundersökning våren 2002*. [online]. http://www.av.se/publikationer/rapporter/2002_10.pdf Tillgänglig: 2012-05-15
- Rydderch-Evans, Zoe (1994). From vision to reality – a case study. I: Titman, Wendy (1994). *Special places ; special people: the hidden curriculum of school grounds*. s. 92-97. Godalming, Surrey: World wide fund for nature/Learning through landscapes
- Skolverket (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. [online] <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2575> Tillgänglig: 2012-02-16
- SOU 2003:127. *Från barnolycksfall till barns rätt till säkerhet och utveckling*. [online] <http://www.regeringen.se/sb/d/188/a/2584> Tillgänglig: 2012-02-07
- Svennberg, Mie & Teimouri, Mania (red.) (2010). *Barns rätt till staden: om arkitekturpedagogik som demokratisk metod i Göteborg*. Alnarp: Movium
- Tallhage Lönn, Iréne (red.) (2000). *Unga är också medborgare: om barns och ungdomars inflytande i planeringen*. 1. uppl. Karlskrona: Boverket
- Thorne, Barrie (1993). *Gender play: girls and boys in school*. Buckingham: Open University Press

- Titman, Wendy (1994). *Special places ; special people: the hidden curriculum of school grounds*. Godalming, Surrey: World wide fund for nature/Learning through landscapes
- Treijs, Erica (2008). Konst ska ladda skolan med energi. *Svenska Dagbladet* [online].
http://www.svd.se/kultur/konst-ska-ladda-skola-med-energi_1350621.svd Tillgänglig: (2012-04-28)
- UNICEF Sverige (2008) *Handbok om barnkonventionen*. Malmö: Printing Malmö AB
- Västerbottensnytt, Storebror ser dig på skolgården (2011) *Sveriges Television* 2011-12-27 [online].
http://svtplay.se/v/2661522/storebror_ser_dig_pa_skolgarden Tillgänglig: (2012-04-12)
- Zeisel, John (2006[1981]). *Inquiry by design: environment, behavior, neuroscience in architecture, interiors, landscape and planning*. Rev. ed. Cambridge: Cambridge University Press

Opublicerade referenser

- Bengtsson, Karin (2012). Naturpedagog Malmö stad. Muntligt 2012-02-09
- Chronvall, Sara (2012). Landskapsarkitekt, Fastighetskontoret Nacka kommun. Muntligt 2012-03-20
- Hultberg, Lars (2011). Rektor Stavsborgsskolan. Elektroniskt brev 2011-12-15
- Hultberg, Lars (2012a). Rektor Stavsborgsskolan. Telefonsamtal januari 2012
- Hultberg, Lars (2012b) Rektor Stavsborgsskolan. Samtal 2012
- Jungmark, Lena (2012). Landskapsarkitekt Malmö stad. Muntligt 2012-02-09
- Levin, Mathias (2012). Trädgårdsmästare Malmö stad. Muntligt 2012-02-09
- Olofsson, Ingalill (2012). Rektor Segevångsskolan. Muntligt 2012-02-22
- Wynne, Lasse (2012). Bildlärare Thunmanskolan. Muntligt 2012-03-05
- Åbeg, Julia (2012). *Vi har ju en skolgård! Ett gestaltungs-förslag framtaget för och med högstadieläver*. (Opublicerat). Uppsala. Institutionen för Stad och Land.

BILAGOR

Vill du göra ditt examensarbete för Nacka kommun och Skolgårdsprojektet vår 2012?

Nacka kommun startade år 2010 Skolgårdsprojektet. Projektet syftar till att uppmuntra till upprustning, delaktighet och pedagogiskt utnyttjande av skolgårdar och förskolegårdar.

Projektet leds av en landskapsarkitekt som tillsammans med skolpersonal, elever och övriga arbetsledare ger idéer på hur man med relativt enkla medel kan förbättra gårdarna. Idéerna förverkligas sedan av ungdomar som sommarjobbar ute på gårdarna. Ungdomarna får också komma med egna förslag på hur de tycker man kan förbättra respektive gård.

Två exjobb sförslag

1. De skolor som deltar i Skolgårdsprojektet arbetar med att göra eleverna delaktiga i processen. Är du intresserad av att göra ett examensarbete om elevers delaktighet gällande skolgårdens utformning?
2. Eller är du intresserad av att arbeta med ungdomars (16-18 år) tankar angående högstadiers och gymnasiers utemiljöer? Inom ditt examensarbete skulle du förslagsvis kunna medverka/leda workshops för ungdomarna. Genom ditt examensarbete skulle ungdomarnas åsikter presenteras för Nacka kommun.
3. Du kanske har en annan vinkling som du tror skulle vara intressant för oss. Hör gärna av dig med dina idéer.

BILAGA 1

Låter det intressant?

Kontakta projektledaren och landskapsarkitekten Sara Chronvall
Telnr: 070 431 91 25 Email: sara.chronvall@nacka.se

FRÅGOR TILL ELEVER OM SKOLGÅRDEN

1) Ringa in det alternativ som passar in på dig själv.

Jag går i årskurs 7 8 9

Jag är tjej kille

2) Vad gör du på skolgården?

2 a) Vad brukar du göra på skolgården **på rasterna**? Hur ofta anser du att du brukar göra aktiviteten? Kryssa i de alternativ du anser stämma bäst in på hur du använder skolgården.

AKTIVITET	OFTA	IBLAND	ALDRIG
Sitta och hänga med kompisar			
Sitta för dig själv			
Titta på vad andra gör			
Promenera			
Läsa			
Chatta			
Hålla på med mobilen			
Skejta			
Cykla			
Spela bollsport			
Hoppa hopprep			
Klättra			
Springa			
Annan lek och spel			
Något du inte vill att vuxna ska se			
Annat? Skriv vad nedan			

2 b) Vad brukar du göra på Stavsborgsskolans skolgård **utanför skoltid**? Hur ofta anser du att du brukar göra aktiviteten? Kryssa i de alternativ du anser stämma bäst in på hur du använder skolgården.

AKTIVITET	OFTA	IBLAND	ALDRIG
Sitta och hänga med kompisar			
Sitta för dig själv			
Titta på vad andra gör			
Promenera			
Läsa			
Chatta			
Hålla på med mobilen			
Skejta			
Cykla			
Spela bollsport			
Hoppa hopprep			
Klättra			
Springa			
Annan lek och spel			
Något du inte vill att vuxna ska se			
Annat? Skriv vad nedan			

3) Hur upplever du skolgården?
 Här följer ett antal påståenden. Kryssa i de alternativ som stämmer bäst med hur du upplever skolgården.

SKOLGÅRDEN ÄR...	Instämmer helt	Instämmer delvis	Instämmer inte alls	Eventuell kommentar
Trevlig				
Trist				
Rolig att vara på				
Tråkig att vara på				
Lekfull				
Fantasilös				
Fantasifull				
Spännande				
Ointressant				
En plats som är min				

4a) Vilka **positiva** känslor eller minnen förknippar du med skolgården på Stavsborgsskolan? Beskriv kortfattat.

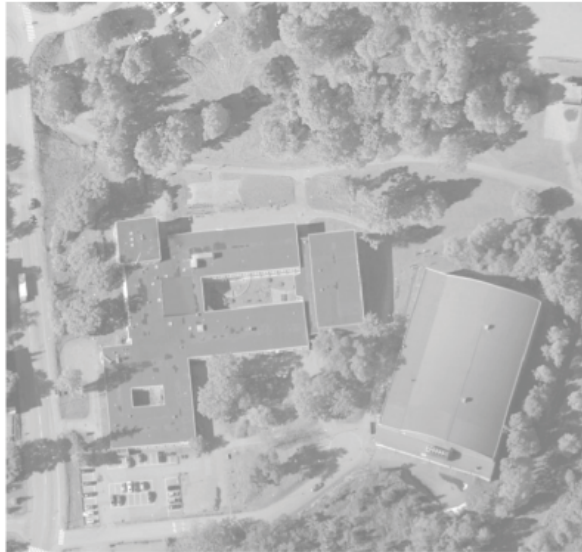
4b) Vilka **negativa** känslor eller minnen förknippar du med skolgården på Stavsborgsskolan? Beskriv kortfattat.

5) Skolgårdens olika platser

5a) Vilken eller vilka är dina **favoritplatser** på skolgården? Kryssa på kartan nedanför. Motivera gärna varför det är din favoritplats. **EXEMPEL:**

5b) Vilken eller vilka platser på skolgården tycker du **inte** om? Kryssa på kartan nedanför. Motivera gärna varför du inte tycker om platsen.

5c) Vilken eller vilka platser på skolgården **undviker** du? Kryssa på kartan nedanför. Motivera gärna varför du undviker platsen.

6) Om du fick bestämma

6a) Anser du att du får vara med och påverka skolan och skolgårdens utseende och användning?

Ja Nej Ibland

Om du svarat *ja* eller *ibland*, ge exempel på hur du får vara med och påverka.

Om du svarat *nej*, på vilket sätt skulle du vilja påverka?

6b) Om du fick bestämma, vad skulle du vilja att du kunde göra på din drömskolgård?

7) Har du något övrigt att tillägga?

Tack för att du deltog!

Maria Lindgren och Julia Åberg

Enkäten görs i samband med vårt examensarbete på Landskapsarkitektprogrammet, SLU. Vi samarbetar med Nacka Kommun och Stavsborgsskolan då vi skriver om skolgårdar för högstadiel elever. Arbetet beräknas vara klart i början av juni 2012.

FRÅGOR TILL PERSONAL PÅ STAVSBORGSSKOLAN OM SKOLGÅRDEN

1) Fyll in det svar som passar in på dig själv.

a) Jag är _____ år.

b) Jag har undervisat som lärare i _____ år, och på Stavsborgsskolan i _____ år.

c) Vilka ämnen undervisar du i på Stavsborgsskolan?

2 a) Vilket är ditt bästa minne av skolgården från när du själv var barn? Beskriv kortfattat.

b) Vilka **positiva** känslor eller minnen förknippar du med skolgården på Stavsborgsskolan? Beskriv kortfattat.

c) Vilka **negativa** känslor eller minnen förknippar du med skolgården på Stavsborgsskolan? Beskriv kortfattat.

3) Hur använder du skolgården och hur ofta anser du att du brukar utföra aktiviteten? Kryssa i de alternativ du anser stämma bäst in på hur du använder skolgården.

AKTIVITET	OFTA	IBLAND	ALDRIG
Fika			
Äta lunch			
Promenera			
Ta en rökpaus			
Läsa			
Samtala med kollegor			
Samtala med elever			
Förbereda lektioner			
Vila			
Vara rastvakt			
Annat? Skriv vad nedan			

4 a) Använder du skolgården som klassrum i din undervisning? Fyll i ämne i vänstra kolumnen.

	OFTA	IBLAND	ALDRIG
Ämne 1:			
Ämne 2:			
Ämne 3:			

b) Hur använder du skolgården i din undervisning?

Ämne 1

Ämne 2

Ämne 3

5) Hur upplever du skolgården?
Här följer ett antal påståenden. Kryssa i de alternativ som stämmer bäst med hur du upplever skolgården.

SKOLGÅRDEN ÄR...	Instämmer helt	Instämmer delvis	Instämmer inte alls	Eventuella kommentarer
trevlig				
trist				
rolig att vara på				
tråkig att vara på				
lekfull				
fantasilös				
fantasifull				
spännande				
ointressant				

6) Vilka förändringar av skolgården tror du kan bidra till att den används i högre utsträckning...

a) på raster

b) i din undervisning

c) efter skoltid

7) Har du något övrigt att tillägga?

Tack för att du deltog! /Maria Lindgren och Julia Åberg

Enkäten görs i samband med vårt examensarbete på Landskapsarkitektprogrammet, SLU. Vi samarbetar med Nacka Kommun och Stavsborgsskolan då vi skriver om skolgårdar för högstadiel elever. Arbetet beräknas vara klart i början av juni.

DET HÄR ÄR MIN SKOLGÅRD!

DET HÄR ÄR MIN SKOLGÅRD!

Bild: Topootek1.de

DET HÄR ÄR MIN SKOLGÅRD!

Bild: big.dk

DET HÄR ÄR MIN SKOLGÅRD!

Bild: Topootek1.de

DET HÄR ÄR MIN SKOLGÅRD!

Bild: big.dk

DET HÄR ÄR MIN SKOLGÅRD!

Bild: Topootek1.de

DET HÄR ÄR MIN SKOLGÅRD!

Bild: everual.wordpress.com

DET HÄR ÄR MIN SKOLGÅRD!

Bild: Topootek1.de

BILAGA 4

Workshop 20/3

Dagen delas upp i en inventeringsdel samt en workshopdel. Elever delas upp i tre grupper med fem elever i varje, två från åk 7 resp. åk 8 och en från åk 9.

Inventering 8.40-11.30

Förmiddagen genomförs som en inventering av skolgården tillsammans med eleverna.

Gemensam genomgång i klassrum (15min)

- Vi introducerar oss, Maria och Julia som exjobbare, Sara från Nacka Kommun.
- Informera eleverna om ombyggnationerna, från fritidsgård till lågstadieskola.
- Nu vill vi höra deras åsikter om vad de vill göra på skolgården.
- Går igenom dagens schema. Till att börja med ska vi undersöka vad de gör på skolgården **idag**. Vi berättar om inventeringsdelen (se nedan) som sker utomhus.
- KOM IHÅG! Fråga om det är ok att vi filmar och fotar.

Vi delar sen in oss i tre grupper och eleverna får lappar att skriva sina namn på. Varje elev får en utskriven karta samt en röd, blå och grön penna. På kartan finns den rutt som vi ska följa. Saras grupp börjar på nr 1, Julia på nummer 3 och Maria på nummer 6. När vi kommit ut informerar vi vad vi ska göra närmare i detalj. Vid varje punkt på kartan stannar vi i max 5 min, där varje elev individuellt ritar in på kartan vad som är bra och dåligt med platsen. Färgerna representerar **platser jag tycker om**, **platser jag inte tycker om**, **platser jag vill förändra**. Till varje punkt på turen får grupplederen ut ett A5 papper att skriva kommentarer om platserna på. Här är det viktigt att påminna eleverna att skriva platsens nummer på lapparna! Dessa samlas sedan in av grupplederen då vi lämnar resp. plats. Kartorna samlas i på slutet av turen. *Gåturen beräknas ta ca 45min.*

Efter gåturen följer en fikapaus (*ca 30 min*), där gruppledarna hinner få en chans att titta på elevernas kartor. Vilka ställen har utmärkt sig med resp. färg? Här kan vi snabbt se vilka platser som är positiva och negativa för eleverna.

Efter fikat följer en gemensam rundvandring i respektive grupp på samma tur, där vi tillsammans i gruppen diskuterar elevernas kartor och kommentarer. Här får de utveckla vad som var bra resp. dåligt med platserna på skolgården. Slutligen ber vi eleverna att **visa sina egna platser**, de platser som vi har missat på gåturen! *Den gemensamma diskussionen beräknas ta 1 h 15min.*

Total tid för inventering: 2 h, 50 min 8.40–11.30

11.30.12-45 LUNCH

Workshop 12.45-15.30

Efter lunch följer en workshop där eleverna får möjlighet att komma med idéer och drömmar om sin framtida skolmiljö.

Först börjar vi med att summera förmiddagen och redovisa resultatet (här får gruppledarna prata ihop sig på lunchen!!). Sen presenterar vi eftermiddagens aktiviteter. Först visar vi en kort PP med inspirerande bilder för att få igång elevernas fantasi, vad kan en skolgård vara? Viktigt att vi förmedlar att det är vad de vill **göra** och **uppleva** på skolgården som är det viktiga i resultatet. Att **göra** behöver inte vara aktiv aktivitet. Vilken **känsla** vill de skapa på platsen? Sedan visar vi ett exempel på hur ett collage från en annan plats kan se ut. Vi har förberett ett collage av Älta Centrum. *Ca 20 minuter.*

Vi sitter fortfarande i samma små grupper när vi gör collagen. Eleverna får varsitt runt papper där de individuellt klistra/rita in vad de önskar av en skolgård. Gruppledarna finns tillgängliga om det uppstår frågor. *Workshopen beräknas ta ca 1 timme.*

Efter det kommer en kortare rast, fruktstund (20 min)

Efter rasten är det återsamling där eleverna i respektive grupp presenterar collagen för varandra. Här ska eleverna berätta om sitt collage och i ord motivera sina val av bilder. Tillsammans diskuterar vi deras förslag. *Diskussionen beräknas ta ca 1 timme.*

I slutet av dagen har vi en återsamling. Vi informerar om vad vi kommer att använda deras material till och om uppföljningen kommande vecka.

- Berätta om bloggen/facebook gruppen. Till uppföljnings mötet har vi gjort en planch där adressen till blogg och facebookside finns.
- Julia kommer att skissa på ett förslag utifrån deras idéer.
- Vi tar med oss collagen nu, men tar tillbaka dem veckan därpå för att hänga i t.ex. korridoren.

Eleverna får ge synpunkter om vad de tyckte om dagen. *(återsamlingen tar 20 min)*

Material inventering:

Kartmaterial A3 20 st
Färgpennor i blått, rött och grönt
Papper att anteckna på.
Inspelningsutrustning till diskussionen

Material work-shop:

Runt papper 20 st
Inspirationsbilder
Tidningar
Kataloger
Lim
Tejp
Saxar
Färgpennor
Inspirationspresentation
Högtalare
Dator att spela musik från

Fika x 2

UPPFÖLJNING 26/3

Vad vill vi få ut av dagen?

- Åsikter och tankar om workshopdagen
 - Åsikter och tankar om förslaget
 - Olika aspekter på den framtida skolgården (de olika rollerna som deltagarna har)
-

INTRODUKTION (20 min)

Presentera oss själva. (Vilka vi är, vad vi gör här) 5 minuter

Presentation av alla deltagare. (Var och en säger sitt namn och sin roll) 10 minuter

Genomgång av dagen (max 5) och gruppindelning. Namnlappar. **Fråga om det är ok att vi fotograferar!**

DEL 1 – ÅTERKOPPLING TILL WORKSHOPDAGEN (30 min)

(Syfte: att ta reda på vad workshopdagen gett samt att återknyta till den och förmedla vad som hände till de vuxna som inte var med.)

- Sammanfattning av dagen med foton från arbetet och bilder av kollagen. Kort redovisning av vad vi gjorde. (5 minuter)
- Vi delar in oss i tre grupper med både elever och vuxna i varje grupp. Varje grupp utser en sekreterare. Alla elever får berätta sin version av dagen med dessa frågor i åtanke: (15 minuter)(Ett sätt att göra för att alla ska få komma till tals är att gå laget runt)
 - Vilka kunskaper fick du med dig från dagen?
 - Vad var roligast?
 - Något som var svårt?
 - Är det något särskilt du har tänkt om skolgården eller dagen i efterhand?
- Varje grupp berättar för alla kort vad som sagts. Vi skriver ned punkter/nyckelord på tavlan. (10 minuter)

DEL 2 – FÖRSLAGET (40 min)

(Syfte: Att ta reda på åsikter kring förslaget som tagits fram)

- Julia visar förslaget som tagits fram utifrån elevernas idéer. (Vad har tagits fasta på? Koppla till kollage och vad de pratat om under inventeringen.) Visas digitalt för hela gruppen. (10 min)
- Varje grupp (samma gruppindelning som del1) får en utskrift av förslaget att diskutera kring. Diskussionsfrågor som hjälp:
 - Vad gillar du med förslaget?
 - Vad gillar du mindre med förslaget?
 - Syns dina tankar och idéer i förslaget?(fråga till eleverna)
- Varje grupp får skisspapper, vanligt papper och pennor för att utveckla förslaget.
 - Har de idéer kring andra lösningar?
 - Något som inte fungerar praktiskt?
 - Något de vill tillägga som de tänkt på i efterhand? (Totalt 20 min)

BILAGA 6

- Varje grupp visar och berättar för alla kort vad som sagts och skissats på. Vi skriver ned punkter/nyckelord på tavlan och skisserna sätts upp på tavlan. (10 min) *(Vi kan ställa följdfrågor, be den utveckla...)*

DEL 3 – HUR GÅR VI VIDARE? (30 min med fika till diskussionen)

(Syfte: Att ta till vara på de olika kompetenser som finns samlade i rummet. Vad kan var och en bidra med i framtida projekt för att skapa en attraktiv skolgård?)

- Ny gruppindelning: 2 elevgrupper och 1-2 vuxengrupper beroende på hur många som kommer. Varje grupp utser en sekreterare. (5 minuter)
 - Gruppvis diskussion utifrån de olika rollerna.
 - Frågor till elever:
 - Hur var det att medverka under de här två dagarna (workshop 20/3 och idéverkstad 26/3)?
 - Vad tycker du om att få vara med och bestämma?
 - Tror du att du skulle använda skolgården mer om den såg ut som förlagsskissen? Eller om du inte gillar förslaget, om skolgården såg ut på annat sätt än idag?
 - Vad kan du göra för att skolgården ska vara en attraktiv och trevlig plats att vara på?
 - Frågor till lärare:
 - Tror du att eleverna skulle använda skolgården mer om den såg annorlunda ut?
 - Tror du att du skulle använda skolgården mer om den såg annorlunda ut? (I undervisning och på övrig tid)
 - Frågor till kommunen:
 - Vad har Nacka kommun för ambitioner kring skolgårdar?
 - Till alla vuxna:
 - Vad har du för roll i en ombyggnation av skolgården?
 - Vad kan du göra för att skolgården ska vara en attraktiv och trevlig plats att vara på?
 - Vad är din inställning till skolgården? Har den förändrats under dagen?
 - Vad har du för inställning till att jobba såhär? (I skolgårdsprojekt med elever?)
- (25 minuter diskussion)

AVSLUTNING (20 min)

- Sammanfattande ord. Kort om vad som kommit fram under dagen.
- Kommentarer på upplägg av dagen? Frågor?
- Hur går vi vidare med arbetet? (Material på bloggen. Vi skickar ut färdigt arbete i början av juni. Upprätta mejllista med de som vill ha)
- Tacka för att alla var med!

13.00 INTRODUKTION (20 min)

13.20 DEL 1 – ÅTERKOPPLING TILL WORKSHOPDAGEN (30 min)

13.50 DEL 2 – FÖRSLAGET (40 min)

14.30 DEL 3 – HUR GÅR VI VIDARE? (30 min med fika till diskussionen)

15.00- 15.20 AVSLUTNING (20 min)

Material som behövs:

Grupprum

Projektor

blädderblock/A4-papper

skisspapper

utskrivna underlag/förslag (2/grupp, A3)

tuschpennor

blyertspennor

diskussionsfrågorna utskrivna på papper (ifall vi sitter på olika platser)

BILAGA 6

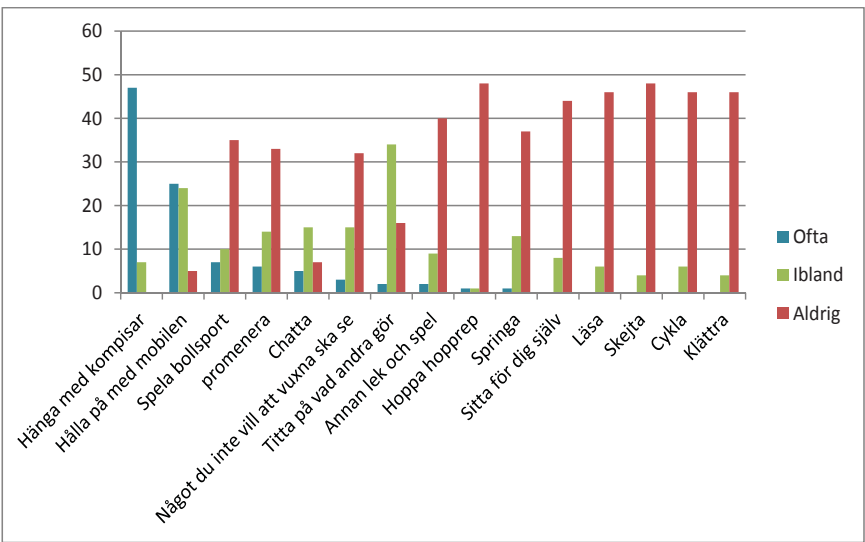
SAMMANSTÄLLNING ELEVENKÄTER

Totalt antal svaranden 54st (16st åk 7, 22st åk 8, 16st åk9)

2) Vad gör du på skolgården?

2a) Vad brukar du göra på skolgården **på rasterna**? Hur ofta anser du att du brukar göra aktiviteten? Kryssa i de alternativ du anser stämma bäst in på hur du använder skolgården.

PÅ RASTERNA

Diagrammen visar antal svaranden, INTE procentsats.

En elev fyllde i fältet **Annat**: Gå till centrum - ibland

Kommentarer på fråga 2a:

"brukar inte vara på skolgården eftersom det inte finns något man kan göra"

"jag är typ aldrig där"

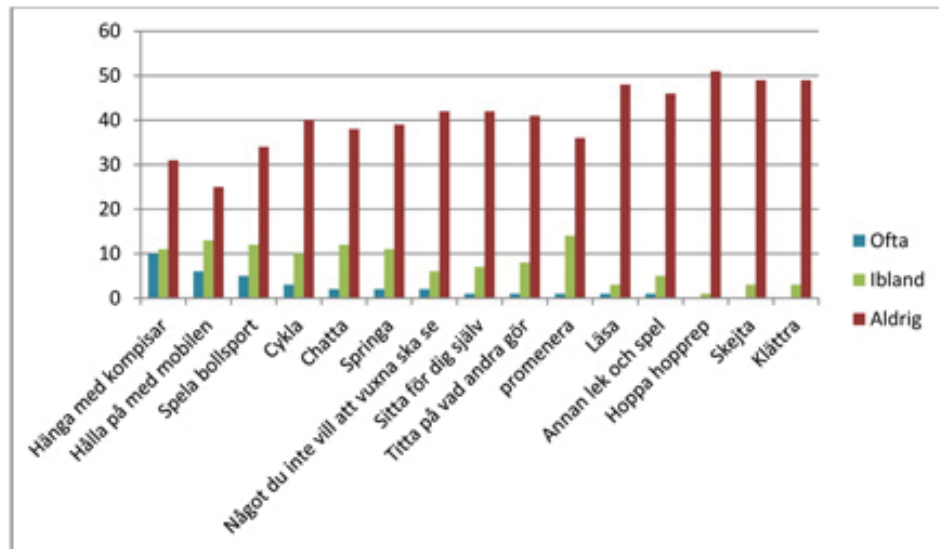
"cyklar på fritiden"

"det är för kort på rasten"

"åka skateboard, hoppa"

2b) Vad brukar du göra på Stavsborgsskolans skolgård **utanför skoltid**? Hur ofta anser du att du brukar göra aktiviteten? Kryssa i de alternativ du anser stämma bäst in på hur du använder skolgården.

UTANFÖR SKOLTID

Diagrammen visar antal svaranden, INTE procentsats.

Kommentarer på fråga 2b:

"finns inget att göra på skolgården"

"går bara förbi"

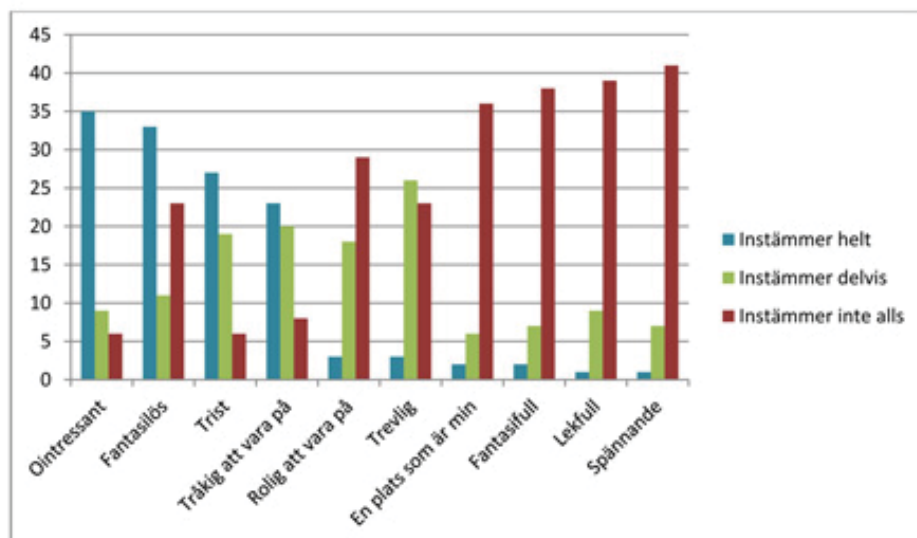
"är inte här utanför skoltid"

"aldrig här på "fritiden" "

3) Hur upplever du skolgården?

Här följer ett antal påståenden. Kryssa i de alternativ som stämmer bäst med hur du upplever skolgården.

HUR UPPLEVER DU SKOLGÅRDEN?

Kommentarer på fråga 3:

"vilken skolgård?" (2st)

4a) Vilka positiva känslor eller minnen förknippar du med skolgården på Stavsborgsskolan?

Beskriv kortfattat.

"inget"

"man kan sitta på en äcklig bänk och sola"

"det finns mycket träd och buskar"

"hockeyrinken som man kan spela landhockey på"

"vet ej"

"Inte speciellt många. Jag har ju inte gått här så länge"

"inga"

"inte så instängd, om man inte har något att göra kan man gå runt skolan"

"vet inte"

"jag har inte direkt massor av minnen. Men det är väl när man är med kompisarna."

"det är dåligt med färg och därför tråkigt"

"Hockeyrinken till hockeyn"

"baketplan, bandy och fotbollsplan"

"jag brukar inte vara på skolgården"

"att sola på fotbollsplanen"

"det är nära till fotbollsplanen där jag tränar flera ggr varje vecka"

"har inga känslor/minnen eftersom vi knappt har en skolgård"

"ingen"

"vi har ingen skolgård förutom fotbollsplanen och den är jag inte på..."

"när vi börja 7 och lekte lekar med nya klassen"
 "en plats där man kan bli en själv"
 "glada känslor"
 "nära till allt"
 "nära till centrum"
 "att det är nära till fotbollsplanen"
 "fotbollsplan"
 "har vi någon skolgård?"
 "det finns alltid lediga cykelställ"
 "fotbollsplan"
 "man kan åka skateboard"
 "inga"
 "att det finns en fotbollsplan"
 "Nej!"
 "inget"
 "inget!"
 "jag klättrade på biblioteket en gång"
 "inga"
 "har inga minnen, kommer inte ihåg något speciellt"
 "ingenting"
 "läskigt"
 "vi har ingen skolgård!"
 "vi har ingen skolgård på våran skola. Så har inga positiva eller negativa känslor"
 "inga"
 "inga"

4b) Vilka negativa känslor eller minnen förknippar du med skolgården på Stavsborgsskolan?
Beskriv kortfattat.

"den är tråkig"
 "det är trist och tråkigt"
 "finns ingen fin lugn plats man kan vara på"
 "nästan allt"
 "vet ej"
 "inga. Vad jag minns."
 "inga"
 "tråkig, sunkig, liten och ofixad"
 "vet inte"
 "vet inte"
 "tråkig"
 "tråkiga känslor för de är så fult och tråkigt"
 "tråkigt, finns inget att göra"
 "den är tråkig"
 "ingen"
 "ger mig bilder om hur att utrota värden och det är inte på skoj"
 "inga negativa"
 "för synligt"
 "finns ingen skolgård inget att göra"
 "tomt. Finns inget att göra"
 "inga"

"har inga"
"vilken skolgård?"
"vilken skolgård?"
"det finns många småstenar"
"alla"
"det kan vara svårt att tex cykla, skateboard för alla stenar"
"det ser ut som ett dystert mental-sjukhus"
"att skolan är sjukt ful"
"jag blev slagen där en gång"
"tråkig, trist osv"
"Vi har ingen skolgård!"
"inget"
"har inga minnen, kommer inte ihåg något speciellt"
"ingenting"
"roligt"
"för många..."
"för många för att skriva"

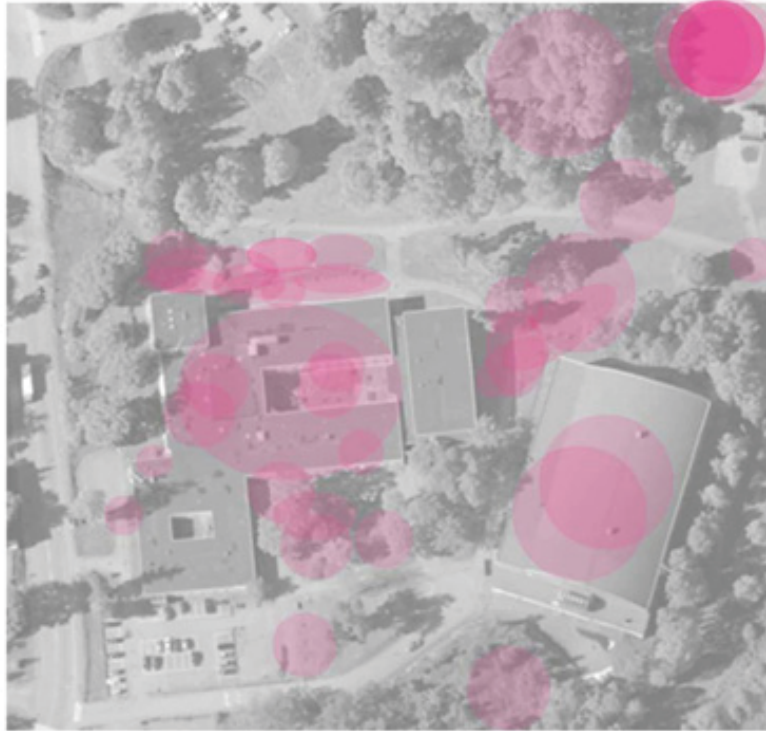
Övrigt:

En kommentar togs bort då den innehöll namn

5) Skolgårdens olika platser

5a) Vilken eller vilka är dina **favoritplatser** på skolgården? Kryssa på kartan nedanför.
Motivera gärna varför det är din favoritplats.

Cirklarna visar elevernas markeringar på kartan. Tydligare färg = fler markeringar på samma ställe

Kommentarer på fråga 5a:

"det finns ju inget att göra"

"för där kan man chilla"

"ljushallen"

"det är ganska mysigt där, när jag väl är där."

"om man bara vill ta friskluft kan man gå ut och sätta sig där"

"det är mysigt där"

"på sommaren när det är sol"

"träd"

"roligt att spela fotboll"

"centrum"

"CHILLA"

"film där på profilen (vid kullen på lilla skolgården)"

BILAGA 7

**5b) Vilken eller vilka platser på skolgården tycker du inte om? Kryssa på kartan nedanför.
Motivera gärna varför du inte tycker om platsen.**

Cirklarna visar elevernas markeringar på kartan. Tydligare färg = fler markeringar på samma ställe

Kommentarer på fråga 5b:

"det är äckligt och ofräscht"

"NO- korridoren"

"folk röker på dom här platserna som jag har kryssat för"

"det är tråkigt där"

"sunkigt"

"=1?"

"kan bli mer modernt och finare (asfaltsytan)"

"är inte ute"

"lerig väg (till fotbollsplanen)"

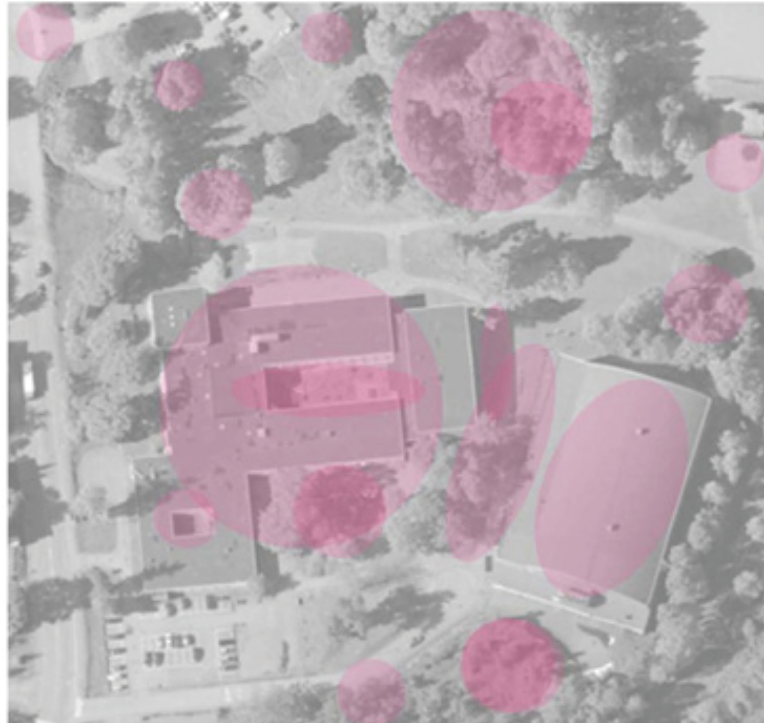
"tråkigt"

"det stället är tråkigt och de borde göra nåt där" (Platsen vid kullen)

Övrigt: Fem elever hade markerat hela kartan som dålig plats

5c) Vilken eller vilka platser på skolgården **undviker** du? Kryssa på kartan nedanför. Motivera gärna varför du undviker platsen.

Cirklarna visar elevernas markeringar på kartan. Tydligare färg = fler markeringar på samma ställe

"ÄCKLIGT"

"Ingen"

"för att folk röker där"

"jag undviker inga platser. Jag är där jag vill vara."

"ingen"

"är inte ute så vet ej"

"rökarstigen"

Övrigt: En person hade markerat hela området

6) Om du fick bestämma

Om du svarat *ja* eller *ibland*, ge exempel på hur du får vara med och påverka:

"Jag var med i skolgårdsgruppen. Om jag inte hade varit det skulle jag ha sagt Nej."
"skolråd"
"vi har ju mentorstid"
"ibland när man får vara med och bestämma"
"om det ska finnas vissa saker tex bmx-park"
"elevrådet Skolgårdsdagen"
"Vi har ju klassråd ibland, då får ju alla komma med idéer och förslag på saker som kan bli bättre i skolan"
"man kan ta upp saker på t ex klassråd som går vidare till elevrådet."
"på klassråd och sånt kan man ju få bestämma"
"klassråd"
"med det här pappret"
"elevråd"
"om man vill så får man"
"för att jag kan."

Om du svarat *nej*, på vilket sätt skulle du vilja påverka?

"vill inte påverka"
"jag vill att elever ska påverka hur tex färgerna i ett rum ska va"
"jag skulle vilja göra den till en roligare plats så att folk kan trivas."
"jag vet faktiskt inte"
"jag skulle vilja ha en skateramp och rails på skolan och vet att det finns fler som vill det. (Rails till BMX)"

"göra om utanför entré"
 "det finns inget jag vill påverka men om jag velat skulle jag nog ändå inte fått"
 "jag skulle inte vilja påverka skolan för att jag tycker den är bra"
 "inget"
 "Bollar så att man kan gå till fotbollsplan"
 "Vet ej"
 "Vet inte, va med och bestämma vad som ska byggas"
 "ta över värden och det är inte heller på skoj"
 "jag vill inte påverka något."
 "mina förslag har inte kommit med fast dom varit realistiska"
 "ge förslag."
 "annat stol (?) basketplanen"
 "få dem och fixa grejer"
 "Få dom att göra skolan bättre"
 "mycket"
 "jag tror inte att Stavan har råd att göra några dramatiska förändringar på skolgården"
 "vi har aldrig tagit upp det och vi har ingen skolgård"
 "egentligen inget, den är bra som den är"
 "jag tror inte skolan har pengar till elevernas idéer och därför är vi aldrig med och bestämmer."
 "jag vill inte påverka"
 "på inget sätt"
 "hur den ska se ut."
 "utseendet"
 "bygga"
 "inget."
 "kanske ge lite exempel på en skate/cykelpark utanför."
 "ingen aning"

6b) Om du fick bestämma, vad skulle du vilja att du kunde göra på din drömskolgård?

"vet inte"
 "jag skulle vilja ha en trädgård med fina träd med frukt och blombuska. Och med bänkar som man kan sitta på."
 "hockeyplan med is så att man kan spela hockey på vintern"
 "plantera mer växter"
 "jag är inte så mycket på skolgården. Så jag vet inte det heller"
 "jag skulle vilja ha en skateramp och rails på skolan och vet att det finns fler som vill det. (Rails till BMX)"
 "det borde bli mer omskött"
 "vet inte"
 "att de skulle tapetsera/måla om klassrum"
 "vet ej!"
 "bada och spela hockey"
 "paintballbana, skateboardpark/ramp"
 "ha bmx-park och bmx-ramp"
 "en pool, solstolar"
 "solterass på taket, hängmattor i träden, bänkar"

BILAGA 7

"att det skulle finnas flera pingisbord, fler spel att spela på rasterna och sånt. Det vore lite kul med roliga gungor också."

"vet inte"

"fler sittplatser"

"få flera sitt-platser ute..."

"solstolar, pool o bänkar"

"ödelägelse svart, öken, aska"

"vet inte"

"bygga en cykelramp"

"hängmattor i träden"

"inget"

"kommer inte på nåt"

"kommer inte på något"

"inga stenar, gräs överallt"

"en björn i en bur & en pinne så man kan peta på den"

"Dö!"

"pool"

"SKEJTPARK"

"Bmx/skejtpark och en ramp"

"en läsk maskin. Kanske med energidryck"

"sitta ute på en bänk och mata fåglar utan att behöva få stickor i rumpan."

"ha kul"

"jag är inte på skolgården."

"Bada i en pool, bowla" "spela fotboll"

"Pimp dat shit"

"bada i öl"

"ingen aning"

"skate/cykelpark"

"inget"

7) Har du något övrigt att tillägga?

"nej"

"Roligare, nya bänkar"

"nej"

"nej"

"Nix!"

"nej"

"nej"

"nej"

"nej. Jag har bara gått här en vecka så jag har inte så mycket att säga än"

"att det ska bli bättre snart!"

"vill ha pool"

"Vem bryr sig död åt skolan"

"den ska vara hög (cykelrampen i 6b)"

"man stoppar in handen i buren på egen risk (se björnsvaret 6b)"

"nej, det här var tråkigt"

"gratis fotbollar till alla"

"fixa skiten"

BILAGA 7

SAMMANSTÄLLNING LÄRARENKÄTER

11 stycken lärare mellan åldrarna 32-61 besvarade enkäten. Medelåldern var 45 år. Lärarna hade jobbat som lärare mellan 2-35 år, och på Stavsborgsskolan 2-35 år. Medelvärde att ha jobbat som lärare var 16 år, och på Stavsborgsskolan 14 år.

Lärarna som deltog undervisade i följande ämnen:

2 x slöjd
2 x svenska/engelska
2 x SO(samhällsorientering)
SO/matte
idrott och hälsa
spanska/engelska
bild/hemkunskap

2a) Vilket är ditt bästa minne av skolgården från när du själv var barn? Beskriv kortfattat.

"spel i diverse form + (rekreation (?))"

"olika "bollplaner" "

"Att man kunde leka, speciellt en lekstuga var rolig men även gungor, gungbrädor och stora ytor var bra."

"spelade olika bollspel"

"Vi hade en asfalterad skolgård. På låg- och mellan minns jag att vi hoppade rep, tvist och olika bollekar. På högstadiet minns jag att vi hade rökruta. Även vi som inte rökte hängde där."

"egentligen utanför när vi lekte vid ett dike där vi absolut inte fick vara för lärarna. Mycket spännande."

"de fem fullstora fotbollsplaner vi hade runt våra tre skolbyggnader (låg, mellan och högstadiet)"

"vi spelade/lekte "burken" på skolgården. En liten byskola. Alla var med (2-3)."

"Jag gick i skola i Spånga och där hade vi djur som hade rasthagar på gården. I mellanstadiet hade vi ett skogsparti som vi var i och lekte. "

"sitta på en bänk, sola, spana på killar"

"när man var yngre var man alltid ute och det fanns aktiviteter att välja bland (twist, hage, etc)"

2b) Vilka positiva känslor förknippar du med skolgården på Stavsborgsskolan? Beskriv kortfattat.

"innergårdarna börjar bli fina"

"hockeyrinken är bra"

"jag uppfattar inte att vi har någon skolgård att tala om"

"jag använder den en hel del i min undervisning. Att få möta våren ihop med eleverna"

"skolavslutningarna kanske"

"det positiva jag kan komma på är innergården med sittplatser och bord där eleverna kan sitta och jobba vissa lektioner när det är varmt och soligt"

"innergården har jag varit på ibland. Skönt i solen."

"Grönområdet mellan skolan och ishallen har eleverna fått vara ute i och ritat av träd mm. Mysig stämning."

"Haft någon lektion/samling på (gården) stora innergården mot NO-korridoren. Trevligt i solen."

"För några år sedan planerades för grillplats på den lilla innergården, det lät mysigt. HK skulle ansvara för. Stora innergården användes mer förr."

2c) Vilka negativa känslor förknippar du med skolgården på Stavsborgsskolan? Beskriv kortfattat.

"För stel och "hård. För mycket parkering."

"Betong!! Trist, inga tex basketkorgar, inga färger som piggar upp."

"eleverna har mest varit inomhus, där pingisbordet varit bra."

"Skräpigt. Trasiga staket, lampor mm."

"jag har inga. Det är halt ibland på vintern."

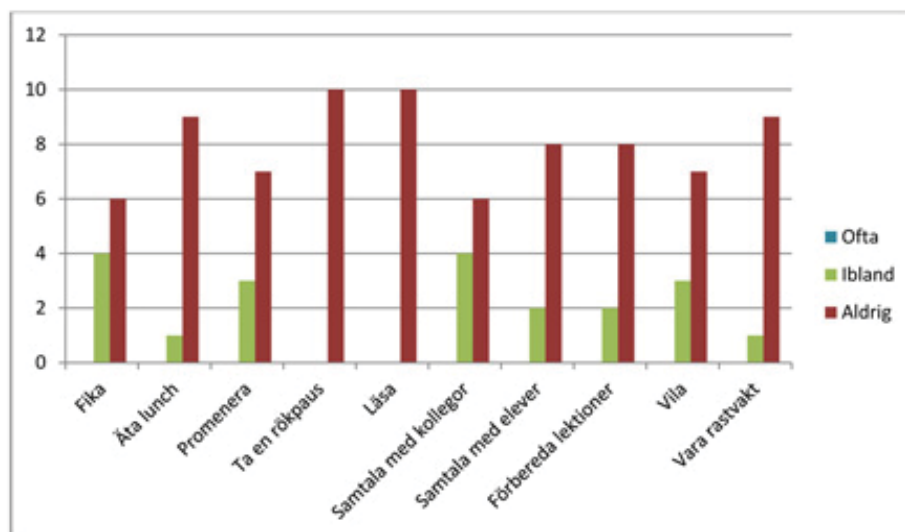
"Att det för övrigt inte finns något annat än asfalt och möjligen chans till snöbollskrig vintertid."

" "rastplatsmöblerna" på innergården på väg att falla isär"

"Samling av elever som hänger mellan dörrarna. Avsaknad av skolgård!"

"Jag tycker att delen mot cykelbanan känns mycket steril. För mycket asfalt. Fult i "rabatter"."

3) Hur använder du skolgården och hur ofta anser du att du brukar utföra aktiviteten? Kryssa i de alternativ du anser stämma bäst in på hur du använder skolgården. (en valde att inte svara på denna fråga)

Kommentarer var i form av specificering om var de gör olika aktiviteter:

"området utanför personalrummet": fika, samtala med kollegor, förbereda lektioner, vila

"på vår lilla lärarplats": äta lunch

4a)

Kommentarer:

En lärare kommenterade "våldigt sällan 1/år kanske"

4b) Hur använder du skolgården i din undervisning?

"eleverna får när de önska och har möjlighet sitta ute och arbeta höst och vår (slöjd)"

"orientering, bollspel/spel, konditionsaktiviteter, leka, friidrott (idrott)"

"kanske två eller tre gånger i veckan från mitten av maj till början av september (svenska)"

"kanske två eller tre gånger i veckan från mitten av maj till början av september (engelska)"

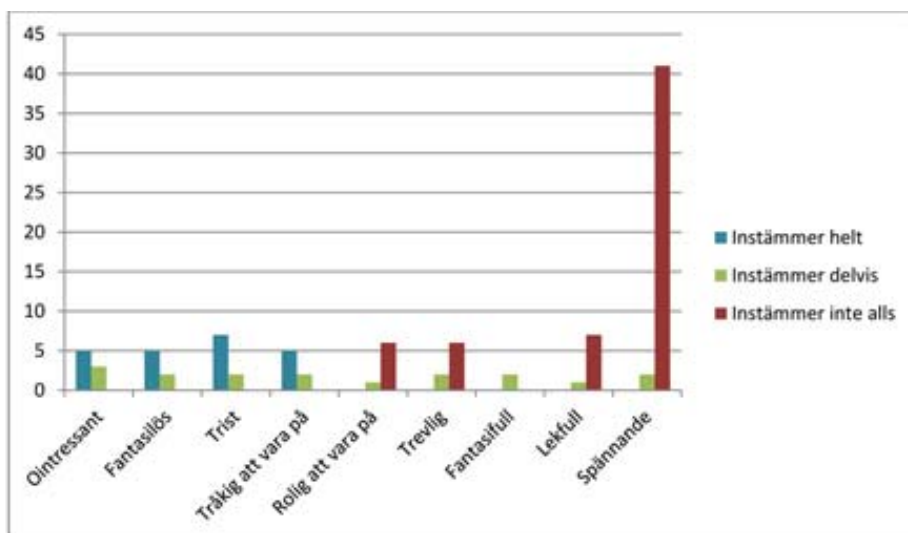
"eleverna jobbar ute (spanska, engelska)"

"rita av natur och byggnader (bild)"

"ska man det? (SO)"

5) Hur upplever du skolgården?

Här följer ett antal påståenden. Kryssa i det alternativ som stämmer bäst med hur du upplever skolgården. (alla lärare svarade inte fullt ut på denna fråga. Instämmer delvis = vissa delar för många)

Kommentarer:

"uppsplittad, (vilken skolgård??)"

"spännande- kullen"

"trist- framför allt oanvänd, mkt asfalt"

"trevlig- grönområde/park är härligt"

6) Vilka förändringar av skolgården tror du kan bidra till att den används i högre utsträckning av på...

6a) raster

"diverse byggnationer"

"att eleverna får påverka sin omgivning"

"sittgrupper, planer för bollspel. Tex pingis, basket och skateyta"

"fler sittplatser, mötesplatser, ställen att "vara" på. Lekplatser för stora barn."

"nån slags aktivering- basketplan eller så. Fler bänkar med bord eller andra möjligheter till sittplatser och samtal."

"bättre möbler, mer sammanhållen, tydlig, överblickbar yta."

"sköna sittplatser, öppna upp mot ängarna så att de kan bli naturlig bollplats"

"fler bänkar, bollplank?"

6b) i din undervisning

"gruppslöjd etc. i diverse form"

"som tidigare (Eleverna får när de önska och har möjlighet sitta ute och arbeta höst och vår (slöjd))."

"område för friidrott. Tex kulring, löparbanor, frisbeegolfhåll + planer för bollspel. Tex pingis, basket och skateyta"

"fler bänkar med bord så att de kan skriva berättelser eller läsa böcker ute (svenska, engelska)"

BILAGA 8

"bättre möbler på innergården"

"sköna sittplatser, öppna upp mot ängarna så att de kan bli naturlig bollplats"

"fler bänkar"

c) efter skoltid

"de flesta går nog hem"

"sittgrupper, område för friidrott. Tex kulring, löparbanor, frisbeegolfhål + plan pingis, basket och skateyta"

"samma (Fler sittplatser, mötesplatser, ställen att "vara" på. Lekplatser för stor på lekplatser tejp(?) bollplan, skateramp/skatepark "

"sittplatser, nån plan för basket eller annan aktivitet"

"fler bänkar"

7) Har du något övrigt att tillägga?

"en kreativ och harmonisk skolgård bidrar till kreativa och harmoniska elever. G träd, gräsmatta tror jag på samt kanske mål, korgar osv för bollsporter. Kanske hänga och slappna av."

"nej"

"innergård är fin men utnyttjas ej"

AMBITION

Stimulera utomhusvistelse

Det ska vara lätt att gå ut

Kreativ och varierad miljö

Många mötesplatser

"mysigaste platsen på skolan"

BILAGA 9

"man ska bli glad när man går in i skolan"

"vem vill sitta här?"

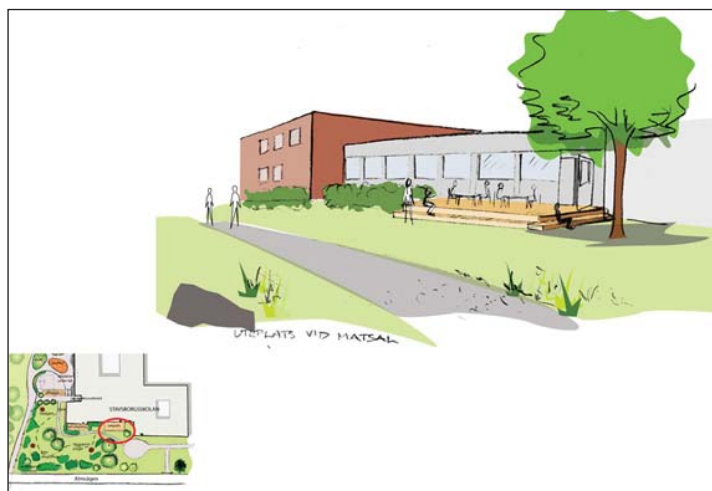
BILAGA 9

sitta i många
sitta i liten grupp
sitta få
sitta avskilt
sitta "synligt"
sitta under tak

"baksidan av matsalen"

BILAGA 9

"mera färg"

BILAGA 9

